

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС:

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ВИПУСК 13 (5): ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

**КИЇВ
2019**

Фахове видання
з філософських, педагогічних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
(№326 від 04.04.2018 року)

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: збірник наукових праць
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
серія KB № 22989-12889 ПР від 11 грудня 2017 року

Друкується за рішенням
Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
(протокол № 14 від 5 червня 2019 року)

Шеф – редактор: Андрущенко В. П., доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України (Україна, Київ)

Головний редактор: Кивлюк О. П., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Відповідальний редактор: Мордоус І. О., кандидат педагогічних наук, доцент (Україна, Київ)

Редакційна колегія:

Філософські науки

Абасов А.С., доктор філософських наук, професор (Азербайджан, Баку)

Бондаренко В.Д., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Вашкевич В. М., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Вернидуб Р.М., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Воронкова В.Г., доктор філософських наук, професор (Україна, Запоріжжя)

Добrorобум О.В., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Доній Н.Є., доктор філософських наук, професор (Україна, Чернігів)

Савельєв В.Л., доктор історичних наук, професор (Україна, Київ)

Свириденко Д. Б., доктор філософських наук, доцент (Україна, Київ)

Терепищій С.О., доктор філософських наук, доцент (Україна, Київ)

Цзоу Ченчжан, доктор філософії (Китай, Гуандун)

Шиндаулова Р.Б., доктор філософських наук, доцент (Казахстан, Алмати)

Яценко О.Д., кандидат філософських наук, доцент (Україна, Київ)

Путров С.Ю., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Педагогічні науки

Андрушкевич Ф., доктор педагогічних наук, професор (Польща, Ополе)

Бобрицька В.І., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Гавриленко Т.Л., кандидат педагогічних наук, доцент (Україна, Чернігів)

Жалдак М.І., доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, (Україна, Київ)

Луценко І.О., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Макаренко Л.Л., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Мудрецька І., доктор педагогічних наук, професор (Польща, Ополе)

Рідей Н.М., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Савенкова Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент (Україна, Київ)

Слабко В.М., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Сущенко Л.П., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Хижна О.П., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Яшанов С.М., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем сучасної освіти і науки в умовах полікультурного глобалізаційного суспільства. Основні рубрики охоплюють всі освітні галузі (науки про освіту; філософія освіти; освітні вимірювання; дошкільна, початкова, середня, професійна, вища освіта, менеджмент освітньої діяльності тощо). Розрахований на фахівців гуманітарних наук.

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС : ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ / Голов. ред. О. П. Кивлюк. – Київ : «Видавництво «Гілея», 2019. – Випуск 13 (5) : педагогічні науки. – 119 с.

© Редакційна колегія, 2019

© Автори статей, 2019

© Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2019

© ПП «Видавництво «Гілея», 2019

**NATIONAL PEDAGOGICAL
DRAGOMANOV UNIVERSITY**

**EDUCATIONAL
DISCOURSE:
COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS**

HUMANITIES SCIENCES

VOLUME 13 (5): PEDAGOGICAL SCIENCES

KYIV
2019

ISSN print 2522-9699; ISSN online 2616-5007

Scientific professional publication on pedagogy and philosophy
(order of the Ministry of Education and Science No. 326 dated April 4, 2018)

EDUCATIONAL DISCOURSE: collection of scientific papers

Certificate of printed mass media's state registration:
Series KB № 22989-12889 IIP from December 11th, 2017

Printed by decision

Academic Council of National Pedagogical Dragomanov University
(protocol № 14 from June 5, 2019)

Honored Chief Editor: Andrushchenko V. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Corresponding Member of NASU, Acad. of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Chief Editor: Kyvliuk O. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Responsible Editor: Mordous I. O., PhD in Pedagogy, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Editorial board:

Philosophical sciences

Abasov A.S., Doctor of Philosophical, Professor (Azerbaijan, Baku)

Bondarenko V. D., Doctor of Philosophical, Professor (Ukraine, Kyiv)

Vashkevych V. M., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Vernydub R. M., Doctor of Philosophical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Voronkova V. G., Doctor of Philosophical Sciences, Professor (Ukraine, Zaporizhzhia)

Dobrorobum O.V., Doctor of Philosophical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Donii N.Ie., Doctor of Philosophical Sciences, Professor (Ukraine, Chernihiv)

Saveliev V. L., Doctor of Historical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Svyrydenko D. B., Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Terepyshchy S. O., Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Tszou Chenchzhan, Doctor of Philosophical Sciences, Professor (China, Huandun)

Shyndaulova R.B., Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor (Kazakhstan, Almaty)

Yatsenko O.D., PhD in Philosophy, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Putrov S.Iu., Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Pedagogical sciences

Andrushkevych F., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Poland, Opole)

Bobrytska V.I., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Havrylenko T.L., PhD in Pedagogy, Associate Professor (Ukraine, Chernihiv)

Zhaldak M. I., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Acad. of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Lutsenko I.O., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Makarenko L. L., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Mudretska I., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Poland, Opole)

Ridei N.M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Savenkova L.V., PhD in Pedagogy, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Slabko V.M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Sushchenko L.P., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Khyzhna O.P., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Yashanov S. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv).

The collections' concept is based on a multifaceted scientific coverage of the problems of modern education and science in terms of multicultural globalisational society. The main headings cover all educational areas (sciences about education; Philosophy of education; Educational measurements; Pre-school, primary, secondary, vocational, higher education, management of educational activities, etc.). It is designed for specialists in the humanities.

EDUCATIONAL DISCOURSE : COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS / Chief Editor O. P. Kyvliuk. – Kyiv : «Publishing house «Hileya», 2019. – Volume 13 (5) : pedagogical sciences. – 119 p.

©Editorial board, 2019

©Authors of articles, 2019

©National Pedagogical Dragomanov University, 2019

©PE Publish House Hileya, 2019

ЗМІСТ**ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ**

Кувліук О.	The boundaries of the information pedagogy implementation in the context of the use of information and communication technologies in the educational process	7
Галицький О. В.	Управління електронними освітніми ресурсами з використанням веб-орієнтованих комп'ютерних систем	20
Верезомська С. Ж.	Впровадження тренінгових технологій в освітньому процесі: досвід і перспективи	32
Сладій І. М.	Демократизація як свобода вибору моделі освітнього процесу	45

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Поворознюк С.І., Павлишена М.О.	Особливості формування родинно-побутової компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами української народної казки	57
Волощенко Н.О., Корнійчук А.В.	Роль сюжетно-рольової гри у формуванні моральних норм поведінки дітей старшого дошкільного віку	68
Поліщук К.М.	Сучасна іграшка: актуальність, тенденції, перспективи впливу на дитину	79
Мордоус І.О., Карпачова М.А.	До питання про інтеграцію іноземної мови у повсякденне життя дитини дошкільного віку	89

**СУЧАСНА ШКОЛА: НАВЧАННЯ, РОЗВИТОК,
ВИХОВАННЯ**

Булгакова Т.М., Гришко В.Д.	Напрями художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх закладах України у другій половині ХХ століття	100
--	--	------------

CONTENT

INNOVATIONS IN EDUCATION

<i>Kyuliuk O.</i>	The boundaries of the information pedagogy implementation in the context of the use of information and communication technologies in the educational process	7
<i>Halytskyi O.</i>	Management of electronic educational resources using web-oriented computer systems	20
<i>Verezomska S.</i>	Implementation of training technologies in the educational process: experience and perspectives	32
<i>Syladii I.</i>	Democratization as freedom in choose an educational process model	45

CHALLENGE OF INFORMATION SOCIETY

<i>Povoroznyuk S.,</i>	Peculiarities of formation of famili and domestic competense of children of the senior preschool age by means of ukrainian folk tales	57
<i>Voloshchenko N., Korniichuk A.</i>	The role of a story-role game in forming the moral norms of behavior of preschoolage's children	68
<i>Polishchuk K.</i>	Modern toy: relevance, tendencies, perspectives of influence on a child	79
<i>Mordous I., Karpachova M.</i>	To the issue about the integration of foreign language in the day-to-day life of preschool age child	89

**MODERN SCHOOL: TEACHING, DEVELOPMENT,
UPBRINGING**

<i>Bulhakova T., Hryshko V.</i>	The directions of artistic and aesthetic education of pupils in general education establishments of Ukraine in the second half of XX century	100
--	--	------------

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ

DOI 10.33930/ed.2019.5007.13(5)-1

УДК 37.091.2:004.9

THE BOUNDARIES OF THE INFORMATION PEDAGOGY IMPLEMENTATION IN THE CONTEXT OF THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS

МЕЖИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

О. Kyvliuk

Urgency of the research.

At the current stage of the development of education, the use of information and communication technologies (ICT) in education has become a process mediated, and sometimes not controlled. It is proved that the introduction of information and communication, digital, electronic resources and technologies facilitates the intensification of the educational process. However, they carry certain dangers. So, without their thorough analysis and identification of certain limits to the implementation of information pedagogy, as a type of pedagogy, which is due to the functioning of information resources, and their development, the consequences of such a fetishization of technological progress can be irreversible not only for education, but for society as a whole.

Target setting. *In pedagogical science, the question of the measured, balanced, methodically competent use of*

Актуальність дослідження. *На сучасному етапі розвитку освіти використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчанні стало процесом опосередкованим, а подекуди і не контрольованим. Доведено залишається той факт, що впровадження інформаційно-комунікаційних, цифрових, електронних ресурсів та технологій сприяє інтенсифікації навчального процесу. Разом з тим, вони несуть у собі певні небезпеки. А отже, без їх ґрунтовного аналізу і виявленню певних меж реалізації інформаційної педагогіки, як типу педагогіки, що зумовлений закономірностями функціонування інформаційних ресурсів та їх розвитку, бо наслідки такого фетишизування технологічного прогресу можуть бути не зворотними не тільки для освіти, а і для суспільства взагалі.*

Постановка проблеми. *В педагогічній науці досі лишається проблемним питання виваженого, збалансованого, методично-*

information and communication technologies in the educational process still remains a problematic issue. This problem concerns not only the classroom sessions, but also self-preparation, self-knowledge, leisure time, and the like.

Actual scientific researches and issues analysis.

Studies of the use of ICT in the educational process are studied by such modern Ukrainian scientists as: V. Bykov, A. Hurzhii, M. Zhaldak, A. Kudin, N. Morze, O. Spirin, S. Yashanov, who have their own scientific schools, and continue research in this direction. The following philosophers: V. Andrushchenko, V. Bekh, V. Voronkova, L. Drotianko, V. Kremin, V. Nechytailo, N. Polishchuk, O. Skubashevska, A. Yaroshenko and other famous Ukrainian scientists, are engaged in conceptualization and theoretical analysis of the processes of informatization of education.

The research objectives are to determine the boundaries, possibilities and contradictions of the process of implementing information pedagogy in Ukraine in the context of using ICT as an educational technology.

The statement of basic materials. The external (cyber-, internet-, social network addiction, cyber plagiarism, life virtualization, video game addiction, information manipulation, depersonalization and so on) and internal boundaries (psychological and physical loads) are identified, and the optimal parameters (the information culture, didactic soundness, controllability, material and technical security, ergonomics, etc.) for the implementation of the tasks

грамотного використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. Ця проблема стосується не лише аудиторних занять, а й самої підготовки, самопізнання, дозвілля тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженнями використання ІКТ в навчальному процесі займаються такі сучасні українські вчені: В. Биков, А. Гуржій, М. Жалдак, А. Кудін, Н. Морзе, О. Спирін, С. Яшанов, які мають свої наукові школи, що продовжують дослідження в даному напрямі. Концептуалізацією та теоретичним аналізом процесів інформатизації освіти займаються наступні філософи: В. Андрущенко, В. Бех, В. Воронкова, Л. Дротянко, В. Кремень, В. Нечитайло, Н. Поліщук, О. Скубашевська, А. Ярошенко та інші відомі українські вчені.

Постановка завдання. Визначити межі, можливості та суперечності процесу реалізації інформаційної педагогіки в Україні в контексті використання ІКТ як освітньої технології.

Виклад основного матеріалу. Виокремлено зовнішні (кібер-, інтернет-, соціально-мережева залежність, кібер-плагіаторство, віртуалізація життя, ігроманія, інформаційна маніпуляція, знеособлення тощо), внутрішні межі (нервово-психічне та фізичне навантаження) та визначено оптимальні параметри (інформаційна культура, дидактична обґрунтованість, контрольованість, матеріально-

and principles of information pedagogy in the context of the use of information and communication technologies in the educational process are defined.

Conclusions. *The implementation of information pedagogy in the context of using ICT is made possible by determining the optimal parameters: the formation of an information, network, virtual culture; modernization of educational and cognitive activity; organization of control and self-control; the formation of ergonomic thinking; a combination of traditional and new information and educational technologies of education.*

Keywords: *information pedagogy, information and communication technologies, educational process, information society.*

Urgency of the research. At the current stage of the development of education, the use of information and communication technologies (ICT) in education has become a process mediated, and sometimes not controlled. It is proved that the introduction of information and communication, digital, electronic resources and technologies facilitates the intensification of the educational process. However, they carry certain dangers. So, without their thorough analysis and identification of certain limits to the implementation of information pedagogy, as a type of pedagogy, which is due to the functioning of information resources, and their development, the consequences of such a fetishization of technological progress can be irreversible not only for education, but for society as a whole.

Meanwhile, the modernization of education, the change of classical pedagogical forms, methods, means and even content, is carried out precisely through the implementation of information (electronic, digital) pedagogy, the phenomenon of which is still not sufficiently studied by

технічна забезпеченість, ергономіка тощо) реалізації завдань та принципів інформаційної педагогіки в контексті використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі.

Висновки. *Реалізація інформаційної педагогіки в контексті використання ІКТ уможливується за рахунок визначення оптимальних параметрів: формування інформаційної, мережевої, віртуальної культури; модернізація освітньо-пізнавальної діяльності; організація контролю й самоконтролю; формування ергономічного мислення; поєднання традиційних і нових інформаційно-освітніх технологій навчання.*

Ключові слова: *інформаційна педагогіка, інформаційно-комунікаційні технології, навчальний процес, інформаційне суспільство.*

the scientific community. The scientific substantiation of the consequences, prospects, opportunities for the formation and implementation of information (electronic, digital) pedagogy is a pressing and urgent task for many humanitarian area of scientific directions (educational philosophy, social philosophy, social communications, personality psychology and communications, learning theory, methods, information and communication technologies in education, etc.).

In addition, urgency of the research is also attributable to integration processes in the global educational space such as: automation, informatization, globalization, internationalization, multicultural and polycultural aspects and so on and so forth.

Target setting. Today, almost every child and mature personality have the opportunity to use one or other information and communication technology, access to the Internet. Naturally, a new type of culture is being formed, which is called differently: information culture, virtual culture, network culture, which is essentially a component of the corresponding cultural phenomenon of modern society. In pedagogical science, the question of the measured, balanced, methodically competent use of information and communication technologies in the educational process still remains a problematic issue. This problem concerns not only the classroom sessions, but also self-preparation, self-knowledge, leisure time, and the like. So, the problem of safe measurement of the use of ICT in the educational process and its challenges in identifying the optimal parameters for the implementation of information pedagogy requires updating.

Actual scientific researches and issues analysis. Studies of the use of ICT in the educational process are studied by such modern Ukrainian scientists as: V. Bykov, A. Hurzhii, M. Zhaldak, A. Kudin, N. Morze, O. Spirin, S. Yashanov, who have their own scientific schools, and continue research in this direction. Considering the system of open education, academician V. Bykov and his co-authors in numerous papers talking about e-pedagogy; e-learning technology; distance education; lifelong education and even a digital humanistic pedagogy. A. Kudin introduced the innovative project “Electronic Pedagogy” at the National Pedagogical Dragomanov University. Academician M. Zhaldak and representatives of his scientific school continue to work on the creation and implementation of educational software tools, improving the methodological system of training teachers of mathematics and

computer science. Over the improvement of educational systems using information-computer and software work such scientists as: Yu. Horoshko, N. Morze, L. Makarenko, S. Serhiienko, S. Spirin, S. Yashanov and other scientists who are researching information and communication technologies in education.

The following philosophers: V. Andrushchenko, V. Bekh, V. Voronkova, L. Drotianko, V. Kremin, V. Nechytailo, N. Polishchuk, O. Skubashevskaja, A. Yaroshenko and other famous Ukrainian scientists, are engaged in conceptualization and theoretical analysis of the processes of informatization of education. According to these experts, it is the study and justification of the theoretical and methodological foundations of globalization, informatization, virtualization, distance and other epochal changes in education will contribute to the modernization of the education system.

The research objective is to determine the boundaries, possibilities and contradictions of the process of implementing information pedagogy in Ukraine in the context of using ICT as an educational technology.

The statement of basic materials. Comprehensive computerization and informatization of education as a global, worldwide process and multifaceted changes in the life of society as a whole (organization of labor, leisure time, process of knowledge and research), determine the general accessibility of daily life and mastering information and communication technologies. Informatization of social processes means an increase in the volume of information flows, the consumption of information services, an increase in the role of means of access to information in human activities, where education is one of its leading components. Explore the limits of information pedagogy; we are talking about information as a source of knowledge, which is the leading goal of any educational process, where information and communication technologies are learning tools. So, while agreeing with the opinion of other scientists about digital and e-pedagogy, nevertheless, we will consider “information pedagogy with logical-methodological and ideological significance, as a type of pedagogy, the nature and content of which are determined by the laws of the functioning of information resources”, which work is provided by ICT.

The practice of using ICT in education has demonstrated both the positive and negative consequences of such implementation. The use of modern ICT in educational institutions makes it possible to significantly

increase the efficiency of the educational process and free all of the participants in the educational process from a large volume of non-creative work. However, the uncontrolled use of information and communication technologies is accompanied by some phenomena that have a very negative impact on the physical condition of a person and his mental activity. These phenomena can be outlined outside the use of information and communication technologies, conventionally naming them “external” and “internal” boundaries.

Internal boundaries. The internal boundaries of the informatization of the learning process are those that directly affect the physical and mental health of a person. The most dangerous impact that a person experiences in the process of introducing information pedagogy is the negative impact of ICT on the body and the physical well-being of consumers of information services and users of software products. The consequences of this will be: exacerbation of chronic diseases, functional disorders in the nervous, skeletal, circulatory, immune and other systems, general fatigue, blurred vision. That is, when non-compliance with the principles of ergonomics, hygiene requirements and mode of operation, “ergonomic” diseases appear. New diseases associated, in particular, with the influence of computers, peripheral devices and other modern gadgets on the health of those who work with them, doctors began to call this term.

In the modern scientific search at the theoretical level, such scientists as: V. Horashchuk, S. Kyrenko, V. Klymova, H. Kryvosheieva, V. Skumin, L. Tatarnikava and others, are engaged in the development of a health culture.

The intensive use of ICT in the educational process requires careful and responsible consideration of the issues of safety of pupils and students, teachers and lecturer. And it also requires the development of appropriate recommendations, the implementation of which will protect the physical and mental health of people from the negative impact of hardware and software information and communication technologies.

“Compliance with the medical and pedagogical requirements for the use of ICT in the learning process involves: meeting the sanitary and hygienic requirements for equipping workplaces, including monitoring the state and functional characteristics of computer equipment; ensuring electrical safety during the educational process, compliance with the mode of lighting, ventilation, air conditioning and ionization of air; introduction to the educational process of exercises for vision, knuckles

and neck, pauses of psychological rest, relaxation exercises; observance of psychological, pedagogical and sanitary-hygienic recommendations when creating and applying in practice educational electronic resources; the formation of a health-preserving component of the IC-competence; the implementation of interdisciplinary integrations healthy preserving the content of academic disciplines; creating a favorable psychological atmosphere during the course of the educational class” [4, с. 226].

The use of computer equipment and ICT tools in the educational process in Ukraine is governed by the following documents: State Standards of Ukraine “Software programs EOM”, State Sanitary Rules And Regulations “The device and equipment of classrooms of computer equipment in educational institutions and the mode of work of students on personal computers (SSRR 5.5.009-98)”, by order of the State Labor Inspectorate of Ukraine No. 81 of 03/16/2004 “Safety rules during educational process in the classroom of computer science in educational institutions of the system of general secondary education”, “Regulations on the organization of work on labor protection of participants in the educational process in educational institutions”, approved by order of the MES of Ukraine No. 563 of August 1, 2001, “Regulations on the Cabinet of Informatics and Information and Communication Technologies for Teaching General Education Institutions”, approved by the order of the MES of Ukraine No. 407 of 20.05.2004. It should be noted that these documents relate mainly to general educational institutions and given the year of introduction of these documents, their relevance is highly questionable.

External boundaries. The situation with the external boundaries of the introduction of information technology in the educational process is much more complicated. In the modern information society, it is no longer possible to imagine a situation in which electronic information resources will be ignored, but this, in turn, places additional external boundaries for the organization of the educational process.

According to Kh. Turetska, addiction to visual-virtual means prevents one from obtaining the necessary experience in operating with real objects, disorients a person in the surrounding reality, and forms a gap between reality and fantasy. This prevents the socialization of a person and the establishment of social ties. After all, virtual space is illusory. In it, each person creates a fantastic world for himself, where he

sees himself as a wizard with outstanding abilities, where nothing can be beyond you [5].

Thus, we attribute the following negative phenomena to the external boundaries of ICT use:

- 1) The lack of information, network, virtual culture;
- 2) Awareness that the ICT is not a convenient tool for solving scientific, educational tasks, but as a “world entertainment show” not only for children (which is to a certain extent natural), but also for adults;
- 3) Uncontrolled and unproductive use of ICT tools - an information overload;
- 4) The dangers of cyberspace (desocialization, cybercrime, cyber plagiarism, cyber sexual addiction, video game addiction);
- 5) Information manipulation (mass media influence, false information).

Specifying the educational issues it is impossible not to notice the lack of real communication between the teacher and the pupil/ student, which will make the formation of practical competencies and professional skills impossible.

Thus, in spite of the fact that the opportunities provided to society by the ICT and the Internet are truly enormous, a wide range of dangers it generates is also noticeable. Obtaining undoubted advantages from the use of information systems that are built on the basis of global computer networks, society is gradually becoming dependent on their normal functioning. This fact forces us to develop new approaches to protecting the interests of the individuals, society, and the state in this area.

Of course, in modern conditions it is impossible (and wrong) to isolate a young person from the use of network resources. However, they should form ways to neutralize the negative information impact of information networks. The interested participation of adults, who give an objective assessment of the incoming information and filter it, will allow orienting the young person in the information flow correctly. The state should not remain aloof from the problem. There is a need to define strict criteria for the admissibility of placing certain types of information in networks. Despite the fact that the territory of the global network is considered to be the “Territory of Freedom”, it is worthwhile to develop working mechanisms for restricting access to individual sites for different age groups of the Internet audience. In part, this is already being implemented in Ukraine. It is necessary to legislate the

responsibility of site owners for the content of the posted information materials and their accuracy. And it is very important that the illegal processes that occur in the global information-computer networks, receive adequate opposition from law enforcement agencies.

Optimal parameters for the information pedagogy application. The information pedagogy implementation in the context of the use of the ICT in the educational process, along with the advantages, has certain risks. Given the risks, it is necessary to comply with the relevant requirements. So, O. Ishchenko [1] highlights the following optimal conditions for the use of information technology in the educational process:

- The material and technical base (the existence of computers, equipment and internet connection) is needed;
- Information culture, where the relevant training of teachers to use ICT and the level of user abilities of pupil/ student becomes important;
- The presence of significant pedagogical experience and the ability to effectively implement modern educational technologies and methods;
- Availability of appropriate pedagogical software that would meet the curricula of relevant disciplines.

Undoubtedly, information and communication technologies have a fairly significant impact on the person, so the level of positive or negative must be corrected by: increasing the level of information culture and computer literacy; pedagogical control and regulation of the impact of information and communication technologies not only in an educational institution, but also in the family; adherence to the system of didactic conditions and principles. Therefore, the educational community is faced with the task of finding and substantiating ways to organize the learning and cognitive process in the context of information pedagogy.

So, there is a primary need to create a holistic information and communication educational space, which would cover different age groups of the population, and also meet the requirements of different levels of information competence of a full-fledged person in a developed information society.

The effective functioning of computer-oriented tools is possible if the system of didactic conditions is adhered to: the purposefulness and the correlation between subjects from the standpoint of the formation of the foundations of the information culture of students; the consistent

and gradual inclusion of students in work with new teaching aids; the choice of teaching methods by teachers, taking into account the didactic possibilities of the computer [6].

Given the current level of use of information and communication technologies in the Ukrainian educational space, information pedagogy requires substantially new measures to resolve the contradiction between technical advances and the environmental safety of the opportunities presented.

The main tasks of information pedagogy within the informatization of the educational process in Ukraine are:

- The creation of a unified information scientific and educational environment;
- The equipping of educational institutions with the computer hardware, software and internet connection;
- The provision of participants in the educational process with the means (hardware, software) and technologies for the exchange, storage, processing of information;
- The creation of methodological support in electronic form (electronic textbooks, simulators, programs for independent work, etc.);
- The creation of an enabling ergonomic conditions;
- The training of qualified moderators of the educational process.

The information revolution, scientific and technical progress and, as a consequence, the emergence of the newest information and communication (electronic, digital) technologies, the Internet, and artificial intelligence have irrevocably changed our life and future. Corresponding changes have occurred and continue to occur in the surrounding world, culture, economy, industry, education and the learning process itself. Modern Ukrainian education is in a critical condition, because the curriculum, hardware and software training, methods and even the competence of educators are several times [3].

The educational process in Ukraine can be described in the form of such an allegory: “A candle teaches an energy-saving light bulb” or “A typewriter teaches a computer”. Therefore, in today's conditions, a modern teacher should be fluent not only in his own subject, but also have a fairly high level of skills in working with ICT in the learning process, while being correct in regard to both methodological and psychological recommendations for using a certain technology.

Taking into account the aspiration of Ukraine to enter the European economic and cultural space, we can draw several interrelated conclusions on the problems of the development of information education and enlightenment.

Firstly, it is necessary to develop a state strategy of informatization, the key points of which should be the tools to convey to the public the idea of the need to improve information literacy and competence. As well as providing this process with legislative, regulatory, organizational, financial, ideological and other mechanisms. The main among these mechanisms should be developed a system of continuous information education throughout life, which was based on European innovative, organizational and pedagogical educational foundations.

Democratization and innovative attitude to all dimensions of the educational process can allow Ukraine to reduce the organizational, material and financial, and the gap of outlook and values that exists between our country and the developed countries of Europe in the development of information and communication literacy, competence and culture, which is the first and the main prerequisite for the country's competitiveness in the socio-economic and socio-cultural dimensions of the European and global space.

Secondly, one of the most important tasks facing society is the diversification of material and financial sources and organizational and functional forms of information education, which is implemented on the principles of lifelong education. This means that the state must first of all develop and legally approve a clear strategy of informatization of the national space, establish clear and understandable norms and rules for all its subjects create preferential conditions for subjects of informational, educational and pedagogical activity.

Thirdly, one of the most important moments in the development of lifelong information education in the course of life is to ensure its systemic nature, as well as to provide staffing and educational potential. The problem here is that different subjects of education have different levels of information literacy when entering the system, and also set themselves different goals that they want to achieve in the process of lifelong learning.

This means that Ukraine needs to intensify training and retraining of personnel, both in terms of information and communication literacy

and competence, and teachers who meet the requirements of modern information education and pedagogy during life [2].

Only under such conditions a significant breakthrough in Ukrainian society in terms of the growth of the information culture of the population is possible, without which Ukraine can in no way compete with European countries both in the economic sphere and in the sociocultural dimension.

Conclusions. In the process of research, we found that to solve this complex, but urgent task, a scientific search and substantiation of the methods, forms, and ways of organizing the educational and cognitive activity of all participants in the educational process in the context of information pedagogy is needed. Research has proven that modern problems, in particular, the formation of motivation and cognitive interest, the establishment of rationally, pedagogically, psychologically, morally, ethically, ergonomically justified dialogue “man – machine” is very important.

The implementation of information pedagogy in the context of using ICT is made possible by determining the optimal parameters: the formation of an information, network, virtual culture; modernization of educational and cognitive activity; organization of control and self-control; the formation of ergonomic thinking; a combination of traditional and new information and educational technologies of education.

References:

1. Ishchenko, OA., 2002. ‘Peredumovy y problemy zastosuvannya novykh informatsiynykh tekhnolohiy pry vykladanni suspil’no-humanitarnykh dystsyplin (Prerequisites and Problems of the Application of New Information Technologies in the Teaching of Social and Humanitarian Disciplines)’, *Koledzhanyn*, № 3, S. 33-34.
2. Kyvlyuk, O., 2011. ‘Informatsiyna pedahohika : filosofiya, teoriya, praktyka : monohrafiya (Information Pedagogy : Philosophy, Theory, Practice: A Monograph)’, K. : UAN VIR, 336 s.
3. Kyvlyuk, OP., 2011. ‘Optymal’ni parametry zastosuvannya informatsiynoyi pedahohiky (Optimal Parameters of Application of Information Pedagogy)’, *Hileya : naukovyy visnyk. Zbirnyk naukovykh prats*’, Vypusk 43 (№ 1), K. : VIR UAN, S. 374-381.
4. Maynayevev, FYA., 2016. ‘Uperedzhennya nehatyvnykh vplyviv zastosuvannya informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnolohiy u protsesi navchannya studentiv suspil’no-humanitarnoho profilyu (Prevention of Negative Influences of the Use of Information and Communication Technologies in the Process of Teaching Students of the Social and

- Humanitarian Profile)', *Pedahohika zdorov"ya : zb. nauk. pr. VI Vseukr. nauk.-prakt. konf., KHNPU im. H. S. Skovorody, Kharkiv : KHNPU, S. 226.*
5. Turets'ka, KH., 2007. 'Internet-zalezhnist' yak predmet psykhologichnoho doslidzhennya (Internet Addiction as a Subject of Psychological Research), *Visnyk L'vivs'koho un-tu : Filosofs'ki nauky, Vyp. 10, S. 365–375.*
 6. Yatsyuk, SM., 2005. 'Dydaktychni umovy vykorystannya komp'yuterno-oriyentovanykh zasobiv navchannya studentiv medyko-tekhnichnoho profilyu (Didactic Conditions of Using Computer-Oriented Means of Training Students of Medical and Technical Profile)', *Avtoref. dys... kand. ped. nauk: 13.00.09; Volyn. derzh. un-t im. L.Ukrayinky, Luts'k, 20 s.*

DOI 10.33930/ed.2019.5007.13(5)-2

УДК: 004.85-047.64:004.774

**УПРАВЛІННЯ ЕЛЕКТРОННИМИ ОСВІТНИМИ
РЕСУРСАМИ З ВИКОРИСТАННЯМ ВЕБ-ОРІЄНТОВАНИХ
КОМП'ЮТЕРНИХ СИСТЕМ**

*MANAGEMENT OF ELECTRONIC EDUCATIONAL RESOURCES
USING WEB-ORIENTED COMPUTER SYSTEMS*

О. В. Галицький

Актуальність дослідження. Залучення новітніх технологій до освітньої галузі є досить виваженим рішенням. Галузь освіти є невід'ємною складовою сучасного суспільства. Сьогодні існує достатня кількість електронних освітніх ресурсів, але щоб отримати доступ до них потрібно використовувати новітні технології.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства все більшої уваги потребує залучення новітніх інформаційних технологій до освітньої галузі. Існує велика кількість електронних освітніх ресурсів, тому постає проблема у їхньому належному використанні під час навчально-виховного процесу і сучасній інтерпретації, тобто із залученням новітніх програм та засобів навчання. Такими сучасними засобами є веб-орієнтовані комп'ютерні системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Впровадженням сучасних інформаційних технологій до навчального процесу займалися вітчизняні та зарубіжні науковці серед них: В. Биков, Ю. Горошко, М. Жалдак, В. Клочко, Н. Морзе, С. Раков, Ю. Рамський, С. Семеріков, О. Спірін, Є. Смірнова-Три-бульська, Ю. Триус та інші.

Постановка завдання.

Urgency of the research. Attracting the latest technology to the educational industry is a fairly balanced decision. The branch of education is an integral part of modern society. Today, there are plenty of e-learning resources available, but you need to use the latest technology to access them.

Target setting. In today's conditions of the development of the information society, the use of the latest information technologies in the educational sector is becoming increasingly important. There is a large number of electronic educational resources, so there is a problem in their proper use during the educational process and modern interpretation, that is, with the involvement of the latest programs and teaching aids. Such tools are web-based computer systems.

Actual scientific researches and issues analysis. The introduction of modern information technologies into the educational process was dealt with by domestic and foreign scholars among them: V. Bykov, Y. Goroshko, M. Zhaldak, V. Klochko, N. Morse, S. Rakov, Y. Ramsky, S. Semerikov, O. Spirin, Y. Smirnov-Trybul'skaya, Y. Tryus and others.

The research objective. The

Завданням даного дослідження є огляд сучасних веб-орієнтованих комп'ютерних систем для управління електронними освітніми ресурсами.

Виклад основного матеріалу. У даній статті було розглянуто різновиди електронних освітніх ресурсів, які використовуються у закладах вищої освіти. Розглянуто основні різновиди веб-орієнтованих комп'ютерних систем для управління електронними освітніми ресурсами. Описано, як, використовуючи веб-орієнтовані комп'ютерні системи, є можливість здійснювати управління електронними освітніми ресурсами закладу вищої освіти.

Висновки. Розглянувши різновиди електронних освітніх ресурсів для ефективного їх використання та управління було виокремлено три різновиди веб-орієнтованих комп'ютерних систем, а саме: системи управління вмістом веб-сайтів, системи управління навчальним вмістом та веб-орієнтовані видавничі системи. В ході дослідження було показано, як відповідний електронний освітній ресурс, можна використовувати та здійснювати його управління у веб-орієнтованій комп'ютерній системі (системах).

Ключові слова: електронні освітні ресурси, веб-орієнтовані комп'ютерні системи, електронний документ, електронне видання, комп'ютерний тест, курс дистанційного навчання.

purpose of this study is to review modern web-based computer systems for managing electronic educational resources.

The statement of basic materials. This article examines the types of electronic educational resources used in higher education institutions. The main types of web-based computer systems for managing electronic educational resources are considered. It describes how, using web-based computer systems, it is possible to manage the electronic educational resources of a higher education institution.

Conclusions. Having considered the varieties of e-learning resources for effective use and management, three types of web-based computer systems were identified, namely content management systems for websites, content management systems and web-based publishing systems. During the study, it was shown how an appropriate e-learning resource can be used and managed in a web-based computer system (s).

Keywords: e-learning resources, web-based computer systems, electronic document, electronic edition, computer test, distance learning course.

Актуальність теми. Сьогодні досить стрімко розвиваються новітні комп'ютерні системи та інформаційні технології, тому залучення їх до освітньої галузі є досить виваженим рішенням. Система освіти є орієнтиром для суспільства, адже саме система

освіти є одним з головних показників інтелектуального рівня держави. Існує велика кількість електронних освітніх ресурсів, доступ до яких можна отримати лише з використанням сучасного комп'ютерного обладнання та мобільних пристроїв. Тому також є досить важливим належне представлення та збір електронних освітніх ресурсів в одному та доступному для користувача місці, для реалізації чого потрібно залучати веб-орієнтовані комп'ютерні системи.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства все більшої уваги потребує залучення новітніх інформаційні технології до освітньої галузі. Існує велика кількість електронних освітніх ресурсів, тому постає проблема у їхньому належному використанні під час навчально-виховного процесу і сучасній інтерпретації, тобто із залучення новітніх програм та засобів навчання. Такими засобами є веб-орієнтовані комп'ютерні системи.

Мета статті. Показати, що використовуючи веб-орієнтовані комп'ютерні системи можна здійснювати управління електронними освітніми ресурсами закладу вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Впровадженням сучасних інформаційних технологій до навчального процесу займалися вітчизняні та зарубіжні науковці серед них: В. Биков, Ю. Горошко, М. Жалдак, В. Клочко, Н. Морзе, С. Раков, Ю. Рамський, С. Семеріков, О. Спірін, Є. Смірнова-Трибульська, Ю. Триус та інші.

Виклад основного матеріалу. Використання електронних ресурсів тісно пов'язане з сучасними інформаційними технологіями, які все більше впроваджуються в сучасне освітнє середовище. Конкуренентоспроможність сучасного фахівця на ринку праці, зокрема залежить від його навичок роботи з інформаційними технологіями та уміння швидкого навчання. Широке використання електронних ресурсів в освітній діяльності пов'язане з наступним чинниками:

- збільшення кількості комп'ютеризованих робочих місць (комп'ютерної техніки та програмного забезпечення);
- прийняття відповідних державних програм, законів і стратегій розвитку освітньої галузі;
- стрімкий розвиток глобальної мережі Інтернет та доступ до її ресурсів.

Використання електронних освітніх ресурсів в професійній діяльності викладачів досить позитивно впливає на інтенсивність та ефективність навчального процесу. У зв'язку з цим пріоритетним напрямом навчання з використанням сучасних інформаційних технологій в освітній діяльності має бути перехід від навчання технічних і технологічних аспектів роботи із залученням комп'ютерної техніки та оргтехніки до навчання на основі коректного формування знань та умінь, добору та належного використання освітніх електронних ресурсів у навчально-виховному процесі.

Сьогодні кожен студент має в наявності свій персональний пристрій (комп'ютер, ноутбук, планшет, смартфон тощо), тому має доступ та можливість самостійно працювати з електронними освітніми ресурсами. У зв'язку з цим першочерговими завданнями щодо впровадження сучасних інформаційних технологій до навчально-виховного процесу є:

- виготовлення електронних підручників та посібників з різних навчальних дисциплін;
- розробка дистанційних курсів з різних навчальних дисциплін, з відповідним змістовим наповненням (навчальні плани, навчальні програми, методичні вказівки до практичних занять та лабораторних занять);
- створення тестових завдань, для контролю та діагностики рівнів знань на різних етапах.

Належне управління електронними освітніми ресурсами неможливе без ефективно спроектованої системи. Електронні освітні ресурси складаються з трьох основаних компонентів, а саме змістове і методичне наповнення та програмне забезпечення. Крім цього кожен з них має відповідати певним вимогам для використання в освітній сфері, тобто електронний освітній ресурс має узгоджуватися з дидактичними принципами навчання бути якісним та доцільним, щодо його використання. Розглянемо головні компоненти електронних освітніх ресурсів:

Змістовий компонент. Змістове наповнення електронного освітнього ресурсу має відповідати дидактичним принципам навчання, психолого-педагогічним умовам та віковим особливостям учнів та студентів, які його будуть використовувати. Окрім того електронні освітні ресурси мають відповідати меті та цілям навчання. Варто також зауважити, що відомості, які містяться в

електронному освітньому ресурсі, мають бути актуальними, лаконічними та логічно зв'язаними між собою.

Методичний компонент. Головними методичними умовами, яким мають відповідати електронні освітні ресурси є: подання навчального матеріалу у відповідності до дидактичних принципів навчання та законів розвитку мислення; добір змісту навчання, системи завдань і системи контролю успішності досягнення навчальних цілей відповідно до поставлених педагогічних завдань.

Програмне забезпечення. Програмне забезпечення для електронного освітнього ресурсу – це сукупність програм для опрацювання інформаційних матеріалів, які зберігаються на електронних носіях. Використовуючи належне програмне забезпечення, можна створювати електронні освітні ресурси будь-якої складності.

Поряд з вище зазначеними компонентами для розвитку самостійної та творчої розвиненої особистості студента, використання електронних освітніх ресурсів має опиратися на принципи співробітництва, продуктивної діяльності студента, групової роботи тощо.

Сучасний викладач повинен вміти використовувати у своїй професійній діяльності сучасні інформаційні технології, мати усі необхідні навички роботи з ними. Пріоритетними та досить важливими напрямками підготовки викладачів до використання освітніх електронних ресурсів у своїй професійній діяльності є: ознайомлення з усіма аспектами використання електронних освітніх ресурсів; формування уявлення про місце та роль електронних освітніх ресурсів у сучасному інформаційному суспільстві; оволодіння загальними методами впровадження електронних освітніх ресурсів до навчально-виховного процесу тощо.

Доречним є також виокремити підходи до впровадження електронних освітніх ресурсів в освітню галузь. В системі освіти під електронними освітніми ресурсами розуміють засоби для підтримки навчального процесу у межах традиційних методів навчання. Тобто електронні освітні ресурси слугують засобом для індивідуального навчання та часткової комп'ютеризації роботи викладача. Наступний підхід – це підхід, який базується на змісті освіти, а саме на формах та методах організації навчального процесу, тощо. У відповідності, до цього підходу розробляються цілісні дистанційні

курси з окремих навчальних дисциплін, які повністю реалізовані із залучення електронних освітніх ресурсів.

Позитивним чинником використанням електронних освітніх ресурсів у навчальному процесі є удосконалення методів, форм та засобів подання навчального матеріалу студентам.

Основні електронні освітні ресурси, які використовуються в закладах вищої освіти, представлені на (Рис. 1).

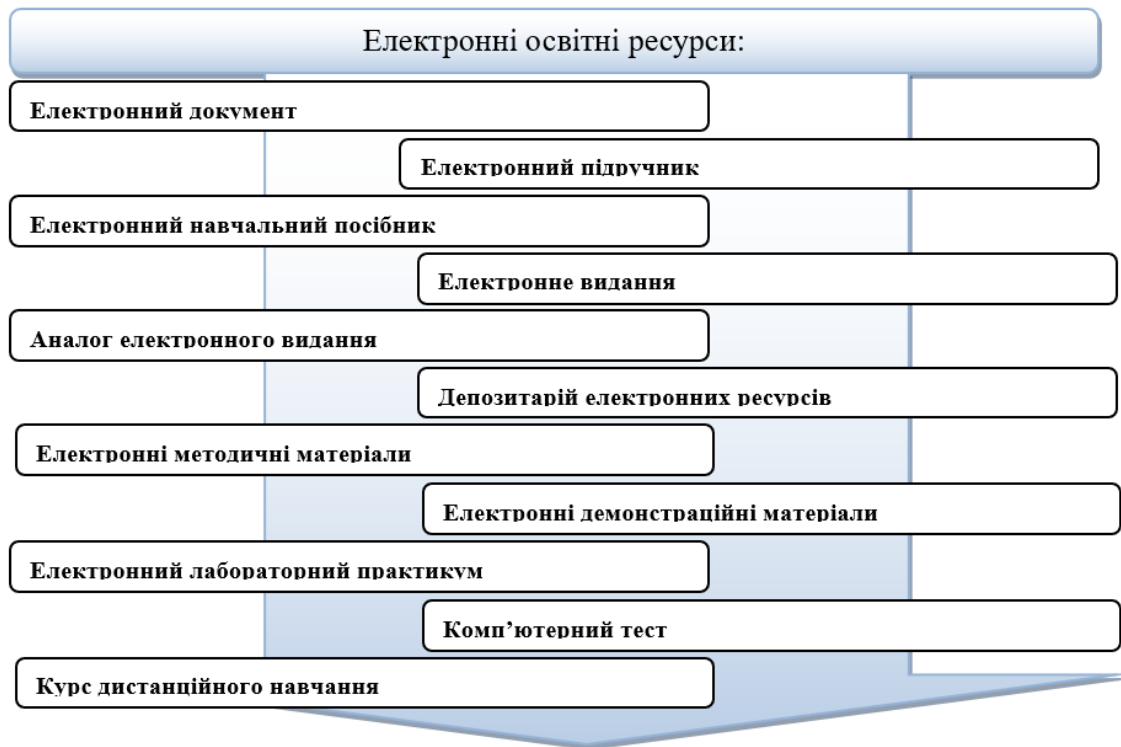

Рис. 1. Електронні освітні ресурси закладу освіти

Розглянемо детальніше компоненти електронних освітніх ресурсів закладу освіти [4]:

- електронний документ – це документ, в якому дані подані у електронній формі, для його використання потрібно додатково залучити технічні засоби (комп'ютер, планшет, мобільний пристрій);
- електронний підручник – це електронне навчальне видання із систематизованим поданням змісту навчальної дисципліни (її розділу, частини), яке відповідає навчальній програмі та складається з цифрових об'єктів різних форматів, що забезпечує режим взаємодії з усіма учасниками навчального процесу;

- електронний навчальний посібник – це електронне видання навчального призначення, використання якого доповнює або частково замінює використання підручника;
- електронне видання – це електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні дані та призначений для розповсюдження у незмінному вигляді;
- електронний навчальний посібник – це електронне видання навчального призначення, використання якого доповнює або частково замінює використання підручника;
- електронне видання – це електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні дані та призначений для розповсюдження у незмінному вигляді;
- аналог електронного друкованого видання – це електронне видання, за допомогою якого відтворюється відповідне друковане видання, зберігаючи розташування на сторінці тексту, ілюстрацій, посилань, приміток тощо;
- депозитарій електронних ресурсів – це інформаційна система, на основі якої забезпечується зосередження в одному місці електронних освітніх ресурсів з можливістю надання доступу до них через технічні засоби, у тому числі в інформаційних мережах (як локальних, так і глобальних);
- електронні методичні матеріали – це електронне навчальне або виробничо-практичне видання роз'яснень з певної теми, розділу навчальної дисципліни з наданням методичних настанов стосовно виконання окремих завдань, певного виду робіт;
- електронні дидактичні демонстраційні матеріали – електронні матеріали (презентації, схеми, відео- й аудіо-записи), які використовуються для супроводу навчального процесу;
- електронний лабораторний практикум – це інформаційна система, що є демонстраційною моделлю природних і штучних об'єктів, процесів та їх властивостей із застосуванням засобів комп'ютерної візуалізації;
- комп'ютерний тест – це тест, який складається із тестових завдань, поданих у електронній формі, та призначених для контролю рівня навчальних досягнень, а також самоконтролю та/або такі, за допомогою яких забезпечується вимірювання психофізіологічних і особистісних характеристик респондента,

опрацювання результатів яких здійснюється з використання відповідного програмного забезпечення;

- курс дистанційного навчання – це інформаційна система, яка є достатньою для навчання окремих навчальних дисциплін за допомогою опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Для ефективного управління електронними освітніми ресурсами в закладі освіти, слід використовувати веб-орієнтовані комп'ютерні системи. Веб-орієнтовані комп'ютерні системи – це комп'ютерні системи, які доступні користувачеві з використанням програмних засобів таких, як “веб-браузер” [3].

Веб-орієнтовані комп'ютерні системи серед тих, які можна використовувати у закладах вищої освіти, умовно можна поділити на три основні групи, а саме, системи управління вмістом сайту (CMS); системи управління навчальним контентом (LCMS) та видавничі веб-орієнтовані комп'ютерні системи.

Системи управління вмістом веб-сайту (CMS – Content Management System) – це певний клас програмного забезпечення для автоматизації виконання рутинних операцій, використовуючи ці системи можна здійснювати управління інформаційними ресурсами сайту освітнього закладу [3].

Системи управління навчальним контентом (Learning Content Management Systems) – це вільнопоширювані системи управління навчальним контентом, навчальні комп'ютерні середовища, за допомогою яких можна здійснювати управління навчальним процесом та навчальними ресурсами освітнього закладу [3].

Видавничі системи – це системи, за допомогою яких можна здійснювати управління інформаційними ресурсами з різних наукових галузей. З них варто виокремити ті, які можуть використовуватися у закладах вищої освіти [3].

Розглянувши основні поняття, проаналізуємо процес реалізації електронних освітніх ресурсів з використанням веб-орієнтованих комп'ютерних систем.

Електронний документ можна реалізувати в будь-якій із трьох груп веб-орієнтованих комп'ютерних систем, а саме у видавничих системах – це буде будь-який завантажуваний файл

(рецензія, стаття, тези тощо), у системі управління навчальним контентом – це може бути завантажуваний файл (програма навчальної дисципліни, текст лекції, завдання до лабораторної роботи), у системі управління вмістом веб-сайту – будь-який документ, який завантажено на веб-сайт.

Електронний підручник та електронний навчальний посібник реалізується у видавничих системах. Наприклад, розділивши його на розділи, і кожен розділ закріпивши за певним користувачем або співавторами посібника (навчального посібника). У системах управління навчальним вмістом посібник (навчальний посібник) можна реалізувати, прикріпивши файл до дистанційного курсу. У системах управління вмістом веб-сайтів посібник (навчальний посібник) можна реалізувати кількома способами. Наприклад, створивши відповідну рубрику на веб-сайті, прикріпити файл або з метою незагромождження системи розмістити посилання на дистанційний курс, де розміщений посібник (навчальний посібник).

Електронне видання та аналог електронного видання можна реалізувати у видавничих системах, а саме створити відповідне електронне видання. Потім створити рубрики (за потребою), зареєструвати користувачів, які матимуть різні ролі: редакторів видання (розділів), рецензентів відповідних рубрик тощо.

Депозитарій електронних ресурсів можна реалізувати в системах управління навчальним вмістом, а саме створивши, дистанційний курс, в якому міститимуться, відповідні електронні освітні ресурси. Також депозитарій електронних ресурсів можна створити в системах управління вмістом веб-сайтів, а саме створити відповідну рубрику на веб-сайті, а потім завантажити відповідні електронні ресурси (файли або посилання на них) на веб-сторінку, де будуть розміщені ці електронні ресурси.

Електронні методичні та демонстраційні матеріали можна реалізувати в системах управління навчальним вмістом, розмістивши ці матеріали на дистанційному навчальному курсі. У системах управління вмістом веб-сайту також можна реалізувати розміщення методичних матеріалів, створивши рубрику, де будуть розміщуватися ці матеріали, та прикріпивши їх до відповідної веб-сторінки.

Електронний лабораторний практикум можна реалізувати в системах управління навчальним вмістом, тобто створити дистанційний навчальний курс, де будуть розміщені матеріали цього електронного лабораторного практикуму.

Комп'ютерний тест можна реалізувати в системах управління навчальним вмістом, на дистанційному навчальному курсі, створивши відповідний тест, скориставшись видом діяльності “Тест”.

Курс дистанційного навчання можна реалізувати в системах управління навчальним вмістом, створивши дистанційний курс, та використавши інструменти для розміщення у ньому навчальних матеріалів.

Таким чином використовуючи веб-орієнтовані комп'ютерні системи, можна повноцінно здійснювати управління усіма електронними освітніми ресурсами (Рис. 2).

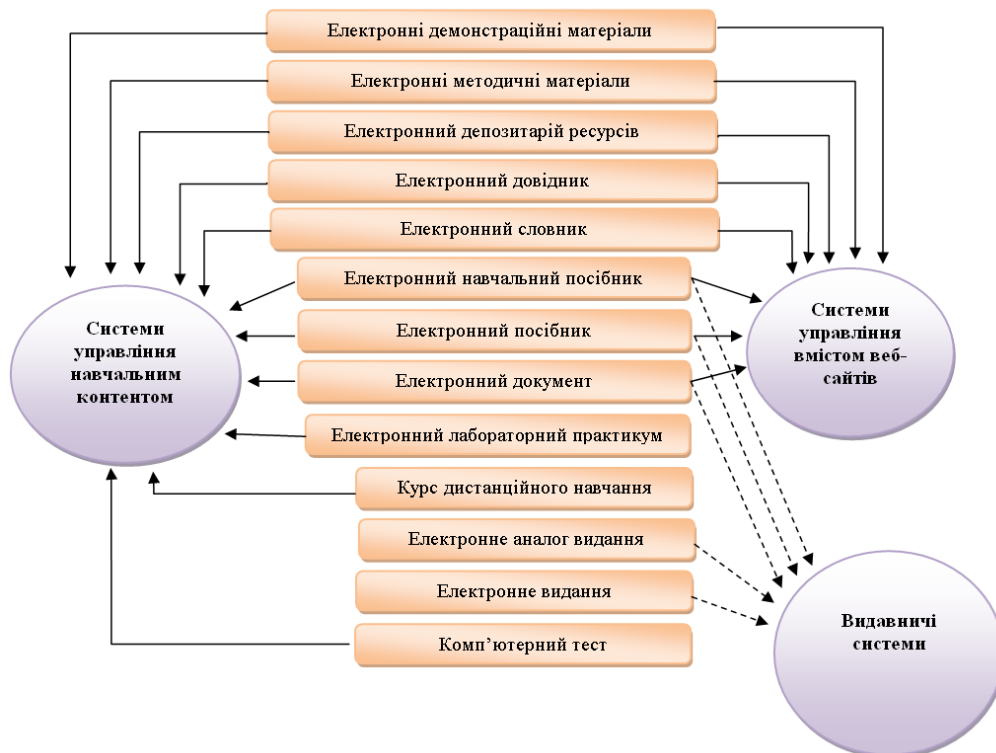

Рис. 2. Схема управління електронними освітніми ресурсами

Висновки з даного дослідження та і перспективи подальших розвідок. Отже, в ході дослідження було виокремлено різновиди електронних освітніх ресурсів – це електронний документ, електронний підручник, електронний навчальний посібник, електронні методичні матеріали, комп'ютерний тест,

дистанційний курс тощо. Також було виокремлено засоби для управління цими – електронними освітніми ресурсами закладу вищої освіти, якими є веб-орієнтовані комп'ютерні системи (системи управління вмістом веб-сайтів, системи управління навчальним вмістом та веб-орієнтовані видавничі системи). В ході дослідження було описано та схематично показано (Рис. 1), як використовуючи веб-орієнтовані системи можна здійснювати управління електронними освітніми ресурсами. В подальших дослідженнях планується більш детально показати ефективність використання веб-орієнтованих комп'ютерних систем для управління електронними освітніми ресурсами.

Список використаних джерел:

1. Закатнов, МВ., Малезжик, МП., Сергієнко, ВП., 2010. 'Засоби і технології продукування навчальних інформаційних ресурсів', *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова, Серія № 2, Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : Збірник наукових праць, № 8(15)*, К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, С. 29-35.
2. Галицький, ОВ., Франчук, ВМ., 2014. 'Управління інформаційними ресурсами засобами web-орієнтованих комп'ютерних систем в освітньому закладі', *Тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції "Інформаційні технології в освіті, науці і техніці" (ІТОНТ-2014) : Черкаси, 24-26 квітня 2014 р., У 2-х томах, Т. 2*, Черкаси : ЧДТУ, 114 с.
3. Галицький, ОВ., 2015. 'Web-орієнтовані комп'ютерні системи для управління інформаційними ресурсами в освітніх закладах', *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова, Серія № 2, Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : Збірник наукових праць, № 14(22)*, К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, С. 19-28.
4. Міністерство освіти і науки України, 2010. 'Положення про електронні освітні ресурси', *Наказ Міністерства освіти і науки України від 01 жовтня 2010 року*. Доступно : <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>> [Дата звернення 13 Травня 2019].

References:

1. Zakatnov, MV., Malezhyk, MP., Serhiyenko, VP., 2010. 'Zasoby i tekhnolohiyi produkuvannya navchal'nykh informatsiynykh resursiv (Tools and Technologies for the Production of Educational Information Resources)', *Naukovyy chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova, Seriya № 2, Komp'yuterno-oriyentovani systemy navchannya : Zbirnyk naukovykh prats'*, № 8(15), K. : NPU imeni M.P. Drahomanova, S. 29-35.
2. Halyts'kyu, OV., Franchuk, VM., 2014. 'Upravlinnya informatsiynymy resursamy zasobamy web-oriyentovanykh komp'yuternykh system v osvith'omu zakladi (Information Resources Management by Means of

- Web-Oriented Computer Systems in an Educational Institution)', *Tezy dopovidey II Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi "Informatsiyni tekhnolohiyi v osviti, nautsi i tekhnitsi" (ITONT-2014) : Cherkasy, 24-26 kvitnya 2014 r., U 2-kh tomakh, T. 2, Cherkasy : CHDTU, 114 s.*
3. Halyts'kyy, OV., 2015. 'Web-oriyentovani komp'yuterni systemy dlya upravlinnya informatsiynymy resursamy v osvitnikh zakladakh (Web-Oriented Computer Systems for the Management of Information Resources in Educational Institutions)', *Naukovyy chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova, Seriya № 2, Komp'yuterno-oriyentovani systemy navchannya : Zbirnyk naukovykh prats', № 14(22), K. : NPU imeni M.P. Drahomanova, S. 19-28.*
 4. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, 2010. 'Polozhennya pro elektronni osvitni resursy (Regulations on Electronic Educational Resources)', *Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 01 zhovtnya 2010 roku. Dostupno : <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>> [Data zvernennya 13 Travnja 2019].*

DOI 10.33930/ed.2019.5007.13(5)-3

УДК 316.77

**ВПРОВАДЖЕННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В
ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ**
*IMPLEMENTATION OF TRAINING TECHNOLOGIES IN THE
EDUCATIONAL PROCESS: EXPERIENCE AND PERSPECTIVES*

С. Ж. Везомська

Актуальність дослідження. У наш час стрімких змін та все більшої інформатизації сучасного суспільства велика увага вітчизняних та зарубіжних науковців приділяється проблемі оновлення традиційних методів навчального процесу у закладах вищої освіти та більш широкому застосуванню у ньому сучасних інноваційних технологій. Через це надважливим є дослідження можливостей та перспектив включення тренінгової методики в освітній процес вищих закладів освіти як обов'язкової частини сучасного освітнього процесу.

Постановка проблеми. У статті аналізується впровадження тренінгових технологій викладання соціології, як одного з найбільш актуальних й інноваційних методів у вищих закладах освіти. Обґрунтовано переваги тренінгових занять як основи особистісно-орієнтованого навчання у сучасних умовах. Розглянуто подальші перспективи впровадження тренінгових технологій в освітньому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти тренінгу як перспективної форми освітньої технології розглядалися зарубіжними та вітчизняними науковцями, зокрема Дж. Кейплом, Р. Барклі, І. Вачковим, С. Дерябо М. Артюшиною, Н. Бутенко, Г.Ковальчук, А.Черпак.

Urgency of the research. Due to the rapid changes and increasing informatization of modern society the attention of the domestic and foreign scientists is paid to the problem of updating the traditional methods of teaching process in the institutions of higher education and implication of modern innovative technologies. The research of opportunities and prospects for inclusion training methods in the educational process in higher educational institutions as a mandatory part of the modern educational process is vitally important.

Target setting. The article analyses the implementation of training technology for teaching sociology as one of the most pressing and innovative methods in institutions of higher education. The benefits of training classes as the basis of student-oriented learning in modern conditions are substantiated. The paper considers the prospects of implementation of training technology in the educational process.

Actual scientific researches and issues analysis. Theoretical aspects of the training as a promising form of educational technology are dealt with foreign and domestic scholars, such as J. Caple, R. Barkley, I. Vachkov, S. Deriabo, M. Artiushyna, N. Butenko, G. Kovalchuk, A. Cherpak.

Постановка завдання. Робиться спроба обґрунтувати переваги тренінгових технологій у викладанні соціології, як найактуальнішого з інноваційних методів навчання у сучасних закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Виклад основного матеріалу поділяється на дві частини: розгляд тренінгового заняття як інноваційної форми освітнього процесу та аналіз досвіду викладання соціології з використанням тренінгових технологій.

Висновки. Існуючий позитивний досвід впровадження тренінгових технологій навчання, що існує в Полтавському університеті економіки і торгівлі показує, що він сприймається студентами дуже позитивно. Студенти вважають, що використання тренінгових технологій під час занять сприяє більшій зацікавленості предметом, забезпечує зв'язок теорії та практики й активізує їх навчально-пізнавальну діяльність, допомагає студентам самореалізуватися і розкрити свій творчий потенціал, формує вміння працювати в команді та ефективно і швидко вирішувати поставлені завдання, що сприяє інтенсивності навчання. При цьому на тренінгових заняттях викладач має можливість залучити до процесу навчання всіх студентів і ознайомити аудиторію з новим матеріалом на практиці.

Ключові слова: вищий заклад освіти, соціологія, тренінгові технології навчання, інноваційні

The research objectives. The benefits of training technologies in teaching sociology, as the most innovative teaching methods in modern institutions of higher education are described.

The statement of basic materials. Basic material is divided into two parts: a review of the training sessions as innovative forms of educational process and analysis of the teaching Sociology with the use of training technologies

Conclusions. The experience of training technology implementation in Poltava University of Economics and Trade shows that it is estimated by students. Students believe that the use of the training technologies during the lessons leads to a greater interest in the subject; links theory to practice; activates their cognitive activity; helps them in self-fulfillment; reveals their creative potential; creates the ability to work in a team and effective problem solving, which contributes to the intensity of the training. On the training sessions, the teacher has the opportunity to engage all students into the process of training and to acquaint the audience with new material.

Keywords: higher educational institution, sociology, training technologies, innovative methods of

методи викладання, компетенції,
Полтавський університет
економіки і торгівлі.

teaching, competence, Poltava
University of Economics and Trade.

Актуальність та проблематика дослідження. Сучасне полікультурне, демократичне суспільство створює широке коло можливостей для всебічного розвитку та самовдосконалення індивіда – доступність і всезагальність освіти та навчальних ресурсів, необмеженість власного творчого пошуку, реалізації особистих наукових проєктів, навчальних ідей тощо. Як результат – сьогодні ми маємо велику і постійну зростаючу кількість дрібних підприємств, стартапів, компаній, корпорацій, які функціонують в умовах постійної конкуренції та боротьби за своє комерційне виживання. Це нашоємує на постійний педагогічний пошук нових методів та технологій навчання, більш пристосованих для вивчення складної багатовимірної професійної діяльності.

Для сучасного глобалізованого суспільства з його надшвидкими темпами економічного, інформаційного та інноваційного технічного розвитку надзвичайно важливим є питання ефективності навчального процесу, який забезпечує підготовку кваліфікованих та компетентних фахівців.

У наш час стрімких змін та все більшої інформатизації сучасного суспільства велика увага вітчизняних та зарубіжних науковців приділяється проблемі оновлення традиційних методів навчального процесу у закладах вищої освіти та більш широкому застосуванні у ньому сучасних інноваційних технологій. Тому, у переважному числі досліджень розглядаються питання інформатизації вітчизняного освітнього простору, застосування новітньої інтерактивної методики та ширшого впровадження різних інноваційних технологій навчання у закладах вищої освіти. Через це надважливим у наш час є дослідження можливостей та перспектив включення тренінгової методики в освітній процес вищих закладів освіти та систематичного застосування навчальних тренінгів у допрактичних етапах освіти (безпосередньо у ЗВО) як обов'язкової частини сучасного освітнього процесу.

Постановка проблеми. Використання інноваційних прийомів та технологій, особливо при вивченні навчальних дисциплін соціогуманітарного циклу, сьогодні має стати головним пріоритетом у системі сучасної вітчизняної освіти. Позаяк інтеграція в освітній процес подібних інтерактивних методів та інноваційних

технологій безсумнівно спряє підвищенню ефективності та подальшій ринковій затребуваності наданих у ЗВО освітніх послуг. Серед найбільш актуальних на сьогодні інновацій, що впроваджуються у закладах вищої освіти варто зазначити саме впровадження тренінгових форм навчання. Під тренінгом як формою проведення навчання розуміється створення цілої системи практично-орієнтованих тренувальних занять з навчальної дисципліни.

Тренінгова форма проведення занять має суттєві відмінності у порівнянні із традиційними, загальноприйнятими формами навчання. Традиційне класичне навчання здебільшого орієнтоване на отримання правильних відповідей, тому по суті більш спрямоване на обмін та засвоєння отриманих знань, ніж на критично-творчий пошук нових можливих рішень.

Натомість навчальний тренінг – є передбачуваним процесом видозміни відношення, набутих знань чи поведінкових навичок тих, хто навчається, через набуття ними нового корисного досвіду для досягнення максимальної ефективності у сферах майбутньої професійної діяльності [10, с. 26]. Саме тому, навчальні тренінги значно більше орієнтовані на розвиток аналітичних здібностей, критичного мислення та пошук нових можливих шляхів розв'язання актуальних питань навчальних курсів ніж традиційні форми навчання. Значною перевагою навчальних тренінгів у порівнянні із більш класичними формами навчання також є те, що тренінги розвивають ширший спектр компетентностей молодій особі: соціальних, інтелектуальних та комунікаційних.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти тренінгу як перспективної форми освітньої технології розглядалися зарубіжними та вітчизняними. Зокрема, теоретичні аспекти тренінгу вивчали у своїх працях Р. Барклі, Дж. Кейпл [1], К. Торн, Д. Маккей [7] та К. Фоппель [10], основні питання проведення групових тренінгових занять були проаналізовані І. Вачковим [4,5], С. Дерябо [5], Л. Шкарбан [11] та ін. Проблеми проведення ефективних бізнес-тренінгів та тренінгів по формуванню й удосконаленню управлінських компетенцій були розкриті у працях вітчизняних фахівців: М. Артюшиної [6, 9], Н. Бутенко [2, 8, 9], О. Герасименко [2], Г. Ковальчук [9], А. Черпак [8]. Проте, саме питання про широке запровадження

тренінгових форм навчання в освітній процес на сьогодні залишається не достатньо дослідженим.

Викладення основного матеріалу. Беззаперечну актуальність тренінгових технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців підкреслює те, що вони належать до групи інноваційних особистісно-орієнтованих технологій навчання. У теорії та практиці тренінгової роботи на сьогоднішній день різними авторами розроблено десятки принципів щодо конструювання, організації, проведення тренінгу, участі в тренінгу тощо. Перегляд методики навчання, оновлення педагогічних інструментів та вдосконалення навчальних технологій дозволить викладачам формувати у студентів самостійну, комунікабельну, ініціативну та відповідальну особистість-професіонала.

Мінімальна тривалість тренінгового заняття, з урахуванням специфіки поділу навчального часу складає 2 академічні години – 1 пару. За можливості, тренінгове заняття за однією темою може продовжуватися 4 академічні години – 2 пари (за умови що вони поставлені у розклад спарено. Для того щоб тренінгові заняття, які входять до навчального курсу нарівні із іншими інноваційними формами проведення навчальних занять забезпечували досягнення запланованих результатів, вони мають відповідати нижчезазначеним критеріям, а саме:

- постановка чітко визначених цілей;
- застосування дієвих інтерактивних методів;
- забезпечення навчального тренінгового заняття необхідними для його проведення матеріалами та ресурсами;
- достатньо висока кваліфікація тренерів – викладачів-коучів;
- наявність узгоджених з учасниками тренінгового заняття правил, процедур обов'язкових для виконання усіма, та відповідного регламенту;
- перманентний аналіз та оцінювання ефективності навчальних тренінгових занять з обов'язковим корегуванням й удосконаленням програм і методики, що застосовуються на тренінгах.

Для кожного викладача важливо якомога точніше визначити мету заняття й ознайомити з нею студентів. Однак набагато важливіше – мотивувати аудиторію на досягнення цієї мети, домогтися, щоб для кожного з присутніх вона стала особистісно значущою. Це складний процес, елементи якого доцільно

висвітлювати на практичних заняттях. Одним із надважливих елементів таких занять стає критичне зіставлення цілей, поставлених викладачем, і цілей, особистісно значущих для студентів [3, с. 73].

Найбільш значущим в організації заняття є рефлексивний етап, що включається як на початку, так і наприкінці заняття і передбачає аналіз студентами своїх дій щодо досягнення мети, визначення недоліків, прогнозування подальшої роботи. На цьому етапі студенти набувають умінь самоаналізу і самоконтролю.

Наприкінці кожного заняття кожний студент аналізує свої відчуття за запропонованою схемою: “Я прийшов на заняття: похмурим, веселим, байдужим, зацікавленим, оптимістично налаштованим”; “На занятті навчальний матеріал: був мені цікавий, корисний, непотрібний”; “Заняття мені допомогло: отримати знання, розслабитися, проявити свої кращі якості, позбутися особистісних обмежень” тощо.

Після постановки цілей викладач приступає до мотивації студентів, для яких і сама мета може бути мотивуючою. На кожному занятті викладач доводить студентам значущість поставленої мети, як для їхнього професійного, так і особистісного зростання. Наприклад, при вивченні теми “Соціологія особистості” викладач акцентує особливу увагу на важливості формування індивідуальних лідерських якостей, вказує на мету вдосконалення позитивних якостей, які сприяють розвитку особистості [5, с. 56].

Уміння планувати власну діяльність впродовж тренінгових занять сприяють розвитку у студентів таких позитивних якостей як: зібраність, цілеспрямованість, впевненість у власних силах. Саме планування дій під час тренінгових вправ передбачає визначення шляхів досягнення мети і розвиває їх особистісний потенціал та дає основу для усвідомлення себе як майбутніх фахівців своєї справи. Одним із важливих елементів керівництва тренінговим процесом під час заняття є прийняття рішень. Прийняті студентами рішення мають бути мобільними і нестандартними, перспективними і конкретними. Нині рішення найчастіше приймаються колективно, що сприяє засвоєнню навичок по співпраці у команді на практиці. Наприклад, на занятті складається ситуація невідповідності студентів до обговорення теми. Викладач пропонує студентам написати тезовий огляд, проаналізувати наявний досвід. Але

передусім він з'ясовує причину непідготовленості і залучає студентів до обґрунтування доцільності обраного рішення [1, с. 75].

Будь-яке практичне заняття найбільш ефективно за активного обговорення питань, що забезпечується методом “мозкового штурму”, ділової гри. При цьому розвиваються такі якості, як цілеспрямованість, комунікабельність, вміння переконувати і доводити власну думку. Лекції, організовані в інтерактивному режимі діалогу, також дають кращий результат із досягнення поставлених завдань, ніж класичне озвучення фактажу конкретної теми навчальної дисципліни.

Керівництво пізнавальною діяльністю студентів на тренінговому занятті передбачає використання викладачем особистісно-орієнтованого навчання, коли всі включаються в активне розмірковування та обговорення. Така робота привчає студента думати, критично підходити до різних точок зору, аналізувати ситуації із різних боків, аргументовано відстоювати власну точку зору. А критичне мислення й аналітична адвокація власних переконань є запорукою успіху у будь-якій діяльності, а особливо – у роботі з людьми.

Особливо необхідно при постійному контролі й оцінюванні коригувати отримані результати. Детальне дослідження причин тієї чи іншої невдачі формує здатність сприймати критику і робити з неї висновки, схильність до самоаналізу – важливі якості лідера. Вищим досягненням контроль-оцінювального етапу є зіставлення оцінок викладача і студентів, що сприяє закріпленню в останніх навичок самоконтролю.

При визначенні форм і методів розвитку позитивних індивідуальних якостей у студентів адаптовані деякі різновиди особистісно-орієнтованих освітніх технологій, спрямованих на різнобічний, гармонійний і творчий розвиток студентів як суб'єктів діяльності. У дослідженні використані такі різновиди особистісно-орієнтованих технологій:

- комунікативні (дискусійні): колективні дискусії “Чи можемо саме ми змінити суспільство на краще?”, “Співвідношення суспільних норм і особистісних інтересів у демократичному суспільстві”, “Чи існує ідеальне суспільство з ідеальними громадянами?” тощо;

- імітаційного моделювання (ігрові): ділова гра, сюжетно-рольові ігри “Емоційно-заряджені ситуації”, “Телефон довіри”, “Знайди вихід” тощо;

- психологічні (само-визначальні): вправа – виконання психомалюнка “Образ суспільного лідера”;

- рефлексивні: бачення себе як особистості, свого “Я” (“Яким я є в міжособистісних взаєминах з оточенням (одногрупниками, викладачами) і яким би я хотів стати”); коментарі до висловлювань учених, фахівців про лідерські якості особистості, можливості їх формування; вправа-протиставлення (“До чого в професійній діяльності я буду ставитися байдуже?”); сукупність методик на виявлення особистісних і професійно-орієнтованих якостей студентів;

- інтегральні: реферати, доповіді та презентації на студентську науково-практичну конференцію, присвячену дослідженню проблеми формування лідерських якостей особистості;

- виконання групових проєктів з проведенням соціологічних досліджень (опитувань, інтерв'ю, контент-аналізу) обрані студентами теми і представлення їх на занятті у формі мультимедійної презентації;

- “інтелектуальний аукціон”, на якому умовно “продаються” і “купуються” загальнолюдські цінності та якості, тощо.

У процесі тренінгових занять застосовується різноманітна система методів інтерактивного навчання, а саме відеозаписи, робота в парах, робота в малих групах, прес-конференції, інтерв'ю, дискусія, дебати, навчальні ігри, “мозкова атака”, експертні групи, підготовка презентацій тощо.

Як засвідчує досвід проведення занять-тренінгів із курсу “Соціологія з основами прикладних досліджень” у Полтавському університеті економіки і торгівлі (далі – ПУЕТ), комплекс подібних інтерактивних методик допомагає у створенні сприятливого психологічного клімату в студентському колективі, сприяє усвідомленню викладачами ЗВО необхідності побудови навчальної діяльності на принципах особистісно-орієнтованої взаємодії зі студентами.

Тому головними формами і методами роботи зі студентами, спрямовані на формування їх особистісних і професійних якостей при вивченні курсу “Соціологія з основами прикладних досліджень” є: заняття - тренінги, творчі розвивальні вправи, колективні дискусії

і диспути, науково-дослідна робота студентів, круглі столи, групові консультації, сюжетно-рольові та ділові ігри.

Нами була складена і реалізована програма модульної дисципліни “Соціологія з основами прикладних досліджень”, яка містить інтерактивні групові та індивідуальні завдання для отримання, розвитку та вдосконалення особистих якостей студентів.

Метою тренінгових занять з цього предмету є виявлення, формування, розвиток і вдосконалення пізнавальних якостей студентів, розвитку аналітичного та критичного мислення, вміння аргументовано обґрунтовувати та доводити власні судження та бачення соціальних явищ і процесів. Для її досягнення поетапно реалізується ряд завдань:

- створювати й закріплювати позитивний досвід соціальної поведінки та взаємодії;

- пробуджувати (виробляти) мотивацію й прагнення до навчання;

- розвивати управлінські, соціально-психологічні, лідерські якості й компетенції, спрямовані на підвищення ефективності фахової діяльності.

Тренінги покликані формувати у студентської молоді ряд компетенцій. Студенти мають розуміти:

- сутність суспільства як соціальної системи заснованої на соціальній взаємодії

- зміст фундаментальних трансформацій, які переживають сучасне суспільство;

- природу соціальних конфліктів, та можливі шляхи їх уникнення і подолання розбіжностей;

знати:

- які основні цінності, пов’язані з культурою, орієнтованою на досягнення;

- як врегульовувати міжособистісні, міжгрупові та внутрішньо особистісні конфлікти;

- як продуктивно працювати в колективі і розвивати власний лідерський потенціал;

уміти:

- застосовувати на практиці принципи відповідальності, служіння людям, ініціативності;

- використовувати ефективні методи виходу зі стресових, конфліктних ситуацій;

- вдаватися до тактики розумного переконання;
- володіти стійкими навичками:
- застосовувати ефективні методики відповідно до різних стилів спілкування;
- виявляти власні інструментальні і термінальні цінності;
- проявляти емпатію.

Реалізація комплексу тренінгів в процесі викладання курсу “Соціологія з основами прикладних досліджень” у ПУЕТ здійснювалася відповідно до принципів:

- розмаїття форм діяльності, їх привабливість і відповідність інтересам студентів;
- актуальності обговорюваних питань і пропонованих завдань;
- створення умов для вільного прояву студентами ініціативи, розкриття і застосування своїх талантів, вираження особистісної позиції і точки зору;
- активного залучення до спеціально організованої діяльності, спрямованої на формування і розвиток лідерських якостей;
- створення сприятливої дружньої атмосфери, позитивного мікроклімату, що налаштовує на вільне спілкування.

Урахування перелічених принципів дозволяє кожному студентові відчувати себе неповторною особистістю, отримати необхідні йому навички соціальної взаємодії, які допоможуть у спілкуванні, співробітництві, саморозвитку тощо.

Структура тренінгів при вивченні курсу “Соціологія з основами прикладних досліджень” мала головні елементи з варіативним наповненням:

1. Привітання/Знайомство. З’ясування очікувань учасників. Встановлення правил тренінгу.
2. Чергування інформаційно-пізнавальних блоків з практичною роботою (груповою, командною, індивідуальною тощо).
3. Підбиття підсумків.
4. Зворотній зв’язок / Рефлексія.

Тренінгові заняття при вивченні курсу “Соціологія з основами прикладних досліджень” розподілені за 6-ма модулями: “Загальна соціологія”, “Соціальна взаємодія як інструмент соціального розвитку й прогресу”, “Соціологічні прикладні дослідження”, “Соціологія професійної діяльності”, “Соціологія громадської та суспільної діяльності”, “Соціологія сфер життєдіяльності людини”.

Усі модулі мають тренінгове наповнення різне по суті і складності, оскільки соціальна, психологічна та ціннісна неоднорідність студентської аудиторії вимагає приділення значної уваги налагодженню комфортної навчальної та пізнавальної взаємодії студентів, зняті психологічної напруги, сумнівів у власних силах, подолання стереотипів. На перших тренінгових заняттях поряд із засвоєнням необхідної бази знань із соціології необхідно приділяти особливу увагу подоланню психологічних бар'єрів, стереотипів, сумнівів студентів, створення сприятливого комунікативного поля, атмосфери щирості і невимушеності, дати молодим людям повірити у свої сили, оцінити свої можливості, зрозуміти важливість і цінність пропонованого тренінгового курсу.

Значною перевагою проведених занять і заходів було те, що вони утворювали структурований змістовий простір і визначали процес і результати власної громадянської позиції студентів, гарантуючи їх самоусвідомлення як важливого суб'єкта соціальної взаємодії, давали змогу кожному прогнозувати свою ефективність як актуального чи потенційного громадського лідера та планувати розвиток свого потенціалу.

Також важливим плюсом застосування тренінгових технологій при вивченні соціології була насиченість занять низкою творчих завдань і розвиваючих вправ, які дозволяли студентам пережити ту чи іншу соціальну ситуацію, поставити себе на місце певної людини, проаналізувати мотиви і наслідки її поведінки та вчинків і зробити власні висновки, що значно підвищувало зацікавленість студентів у заняттях і спонукало їх брати більш активну участь у вправах, адже вони набували неоціненного індивідуального досвіду гармонійних міжособистісних відносин.

Висновки. У підсумках можна зазначити, що впровадження тренінгових технологій у процес навчання сприймається студентами дуже позитивно. Студенти вважають, що використання тренінгових технологій під час занять сприяє більшій зацікавленості предметом, забезпечує зв'язок теорії та практики й активізує їх навчально-пізнавальну діяльність. При цьому на тренінгових заняттях викладач має можливість залучити до процесу навчання всіх студентів і може ознайомити аудиторію з новим матеріалом на практиці. За результатами підсумкового опитування студентів, що вивчали курс "Соціологія з основами прикладних досліджень" із

застосуванням тренінгових технологій можна виділили такі позитивні сторони їх використання:

1. Тренінгові технології сприяють закріпленню нових знань та формуванню вмінь і навичок.

2. Допомагають студентам самореалізуватися і розкрити свій творчий потенціал.

3. Формують вміння працювати в команді та вміння ефективно і швидко вирішувати поставлені завдання, що сприяє інтенсивності навчання.

На нашу думку, вже існуючий позитивний досвід впровадження тренінгових технологій навчання, що існує в Полтавському університеті економіки і торгівлі необхідно більш широко використовувати та розповсюджувати при викладанні інших, в першу чергу, гуманітарних дисциплін.

Список використаних джерел:

1. Бакли, Р., Кэйпл, Д., 2002. 'Теория и практика тренинга', СПб. : Питер, 352 с.
2. Бутенко, НЮ., Герасименко, ОО., Гулевич, ОЮ., 2007. 'Бізнес-тренінги для економістів : навчальний посібник', К. : КНЕУ, 280 с.
3. Бондарева, ЛЛ., 2006. 'Навчальний тренінг як засіб професійної підготовки майбутніх менеджерів організацій в економічних університетах : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. Наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»', Київ, 21 с.
4. Вачков, ИВ., Дерябо, СД., 2004. 'Окна в мир тренинга. Методологические основы субъектного подхода к групповой работе: учебное пособие', СПб. : Речь, 272 с.
5. Вачков, ИВ., 2001. 'Основы технологии группового тренинга', М. : Эксмо, 175 с.
6. Романова, ГМ., Артюшина, МВ., ред., 2014. 'Організація навчального процесу в умовах інноваційного розвитку економічного університету : навч.-практ. вид.', К. : КНЕУ, 321 с.
7. Торн, К., Маккей, Д., 2001. 'Тренинг. Настольная книга тренера', Спб. : Питер, 208 с.
8. Черпак, АЄ., Бутенко, НЮ., 2011. 'Тренинг управлінських компетенцій : навчальний посібник', К. : КНЕУ, 444 с.
9. Ковальчук, ГО., Бутенко, НЮ., Артюшина, МВ., 2006. 'Тренингові технології навчання з економічних дисциплін : навчальний посібник', К. : КНЕУ, 320 с.
10. Фопель, К., 2013. 'Технология ведения тренинга. Теория и практика', М. : Генезис, 272 с.
11. Шкарбан, ЛВ., 2015. 'Інтерактивне навчання у вищій освіті : ефективне використання тренінгових технологій', *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наук. пр., Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, №1(26)*, К. Доступно :

<<http://refs.in.ua/postanova-prezidiyi-vak-ukrayini-1-058-vid-22-grudnya-2010-rok.html?page=22>> [Дата звернення 17 Травня 2019].

References:

1. Bakli, R., Keypl, D., 2002. 'Teoriya i praktika treninga (Theory and Practice of Training)', SPb. : *Piter*, 352 s.
2. Butenko, NYu., Herasymenko, OO., Hulevych, OYu., 2007. 'Biznes-treninhy dlya ekonomistiv : navchal'nyy posibnyk (Business Trainings for Economists : A Manual)', K. : *KNEU*, 280 s.
3. Bondareva, LI., 2006. 'Navchal'nyy treninh yak zasib profesiynoyi pidhotovky maybutnikh menedzheriv orhanizatsiy v ekonomichnykh universytetakh : avtoref. dys. na zdobuttya nauk, stupenya kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 «Teoriya i metodyka profesiynoyi osvity» (Training as a Means of Training Future Managers of Organizations in Economic Universities : the dissertation author's abstract for the degree of the candidate of pedagogical sciences : special 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education")', Kyiv, 21 s.
4. Vachkov, IV., Deryabo, SD., 2004. 'Okna v mir treninga. Metodologicheskiye osnovy sub'yektnogo podkhoda k gruppovoy rabote: uchebnoye posobiye (Windows to the World of Training. Methodological Foundations of the Subjective Approach to Group Work : A Manual)', SPb. : *Rech'*, 272 s.
5. Vachkov, IV., 2001. 'Osnovy tekhnologii gruppovogo treninga (Fundamentals of Group Training Technology)', M. : *Eksmo*, 175 s.
6. Romanova, HM., Artyushyna, MV., red., 2014. 'Orhanizatsiya navchal'noho protsesu v umovakh innovatsiynoho rozvytku ekonomichnoho universytetu : navch.-prakt. vyd. (Organization of the Educational Process in the Conditions of Innovative Development of the Economic University: An Educational and Practical Edition)', K. : *KNEU*, 321 s.
7. Torn, K., Makkey, D., 2001. 'Trening. Nastol'naya kniga trenera (Training. Handbook of the Trainer)', Spb. : *Piter*, 208 s.
8. Cherpak, AYe., Butenko, NYu., 2011. 'Treninh upravlins'kykh kompetentsiy : navchal'nyy posibnyk (Training of Management Competences : A Manual)', K. : *KNEU*, 444 s.
9. Koval'chuk, HO., Butenko, NYU., Artyushyna, MV., 2006. 'Treninhovi tekhnolohiyi navchannya z ekonomichnykh dystsyplin : navchal'nyy posibnyk (Training Technologies in Teaching on Economic Disciplines : A Manual)', K. : *KNEU*, 320 s.
10. Fopel', K., 2013. 'Tekhnologiya vedeniya treninga. Teoriya i praktika (Technology of Conducting Training. Theory and Practice)', M. : *Genezis*, 272 s.
11. Shkarban, LV., 2015. 'Interaktyvne navchannya u vyshchii osviti : efektyvne vykorystannya treninhovykh tekhnolohii (Interactive Training in Higher Education : Effective Training Technology)', *Aktualni problemy sotsiologhii, psykholohii, pedahohiky : zb. nauk. pr., Kyivskiyi nats. un-t im. T. Shevchenka, №1(26)*, K. Dostupno : <<http://refs.in.ua/postanova-prezidiyi-vak-ukrayini-1-058-vid-22-grudnya-2010-rok.html?page=22>> [Data zvernennya 17 Travnya 2019].

DOI 10.33930/ed.2019.5007.13(5)-4

УДК 37.014.53(043.2)

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ЯК СВОБОДА ВИБОРУ МОДЕЛІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

DEMOCRATIZATION AS FREEDOM IN CHOOSE AN EDUCATIONAL
PROCESS MODEL

І.М. Силадій

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку освіти спостерігається підвищений інтерес вітчизняних та сучасних фахівців і дослідників, щодо питання демократизації системи освіти, яка відкриває низку можливостей для розкриття творчих здібностей не тільки педагога, але й учня, сприяє пошуку нестандартних підходів у навчально-виховному процесі.

Постановка проблеми. В статті надається інформація відносно демократизації як свободи вибору моделі освітнього процесу, підкреслюється, що рутинному, шаблонному педагогу демократизація не під силу. І тільки майстер своєї справи здатний до вияву креативності, свободи, творчості. Під цим оглядом демократизацію варто розглядати як свободу вибору педагогом моделі освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням демократизації системи освіти та освітнього процесу присвячені праці таких вчених, як В. Андрущенко, В. Берези, С. Гончаренка, С. Колмакова, Л. Маргуліної, І. Мусієнко, У. Науменко, І. Постоленко, К. Часової, Л. Шелюк та ін.

Постановка завдання. Розглянути основні етапи становлення та розвитку

Urgency of the research. At the present stage of the development of education, domestic and modern specialists and researchers are showing increasing interest in the question of the democratization of the education system, disclosure of creative abilities, not only the teacher but also the student, contributes to the search for non-standard approaches in the educational process.

Target setting. The article provides information regarding democratization as freedom in choosing an educational process model, emphasizes that democratization will be beyond the power of a routine, stereotyped teacher. And only a master of his craft is capable of displaying creativity, freedom, and creativity. In this sense, democratization should be viewed as the freedom of a teacher to choose a model of the educational process.

Actual scientific researches and issues analysis. The issue of the democratization of the educational system and the educational process is considered in the work of such scholars as V. Andrushchenko, V. Bereza, S. Honcharenko, S. Kolmakov, L. Marhulina, I. Musiienko, U. Naumenko, I. Postolenko, K. Chasova, L. Sheliuk and others.

The research objective. To consider the main stages of the formation and development of

демократизації, яку варто розглянути як свободу вибору педагогом моделі освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. У статті розглянуто, що такий вибір демократизації, як свободи вибору моделі освітнього процесу, передбачає лібералізацію всієї системи педагогічної діяльності, панування в навчальному закладі атмосфери творчості, співробітництва, новаторства, конструктивного діалогу всіх учасників навчально-виховного процесу. Водночас у демократичному суспільстві вибір педагогом освітньої моделі має враховувати особливості, пріоритети, нахили учнів. Вказано, що реалізація такого підходу повинна розгортатися в контексті розробки конкретних методик навчання та виховання.

Висновки. Аналіз і розгляд демократизації, як свободи вибору моделі освітнього процесу, дозволив визначити можливості вибору педагогом моделі освітнього процесу, який у свою чергу безпосередньо корелюється з суспільним запитом в Україні щодо індивідуалізації навчання. Можна стверджувати, що принцип індивідуалізації навчання фактично є одним з базових для демократизації педагогічної діяльності. Тенденція до індивідуалізації навчання у сучасному суспільстві спрямована на вирішення проблем гуманізації освіти і перебудови системи вищої освіти.

Ключові слова: особа, освіта, культура, творчість,

democratization, which should be considered as the freedom of a teacher to choose a model of the educational process.

The statement of basic material. The article considers that such a choice of democratization, as freedom in choosing an educational process model, presupposes liberalization of the whole system of the pedagogical activity, domination of the atmosphere of creativity, cooperation, innovation, and constructive dialogue among all participants in the educational process in an educational institution. At the same time, in a democratic society, the choice of an educational model by a teacher should take into account the characteristics, priorities, and inclinations of students. It is stated that the implementation of such an approach should unfold in the context of the development of specific methods of education and upbringing.

Conclusions. Analysis and consideration of democratization, as freedom in choosing an educational process model, made it possible to determine the possibilities for a teacher to choose a model of the educational process, which in turn directly correlates with the public demand in Ukraine on the individualization of education. It can be argued that the principle of individualization of education is, in fact, one of the basic principles for the democratization of pedagogical activity. The trend towards individualization of education in modern society is aimed at solving the problems of humanization of education and the restructuring of the higher education system.

Key words: person, education, culture, creativity,

демократизація освіти, модель освіти, вибір моделі освіти, свобода вибору навчальної моделі.	<i>democratization of education, a model of education, choice of a model of education, freedom in choosing an educational process model.</i>
--	--

Постановка проблеми. Обираючи певну модель освітнього процесу, педагог повинен наповнити її новим змістом, показати власне бачення навчально-виховної роботи. Саме тому одним з найважливіших шляхів демократизації освіти є оновлення методів, прийомів навчальної діяльності учнів, які мають будуватися на гуманістичній основі, партнерських відносинах, принципі рівноправного діалогу у системі вчитель – учень. Визначальним напрямком такої роботи є розвиток самостійності учнів, систематичне формування в них умінь виробляти свою точку зору. Творчому зростанню методів і прийомів роботи з учнями сприяє реалізація принципів дискурсивності, проблемності в процесі індивідуального і парного, групового і колективного навчання – ілюстративно-пояснювальних, проблемно-пошукових, дослідницьких, а також рольових ігор, психологічних тренінгів, методів і прийомів ділового спілкування [11, с. 69].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, щодо демократизації та свободи вибору моделі освітнього процесу знаходять своє відображення у наукових доробках таких відомих вчених, як Л. Буданова, Н. Вишнеvsька, Л. Кондрашова, Т. Коростіянець, І. Мусієнко та інші. Демократизація суспільних відносин як головна умова функціонування політичної освіти і просвітництва розкрито у праці В. Берези. Демократичні та християнські цінності, як важливий чинник освітньої демократії в умовах розбудови правової держави висвітлено у науковій роботі С. Колмакова. Демократизація освіти, її український історичний досвід і сучасність розкрито у науковій праці Л. Маргуліної. Демократизація освітнього процесу, її принципи і реформування в Україні розглядали І. Постоленко, К. Часова, Л. Шелюк.

Постановка завдання. Розглянути основні етапи становлення та розвитку демократизації, яку варто розглянути як свободу вибору педагогом моделі освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Демократизація освіти дозволяє втілити світоглядні екзистенціали педагога у навчальний процес, напрацювати власний стиль викладання. Як зазначає К. Часова, потрібно викладати навчальний

матеріал з певної дисципліни, спираючись на життєві приклади, створюючи такі ситуації, які можливо розрішити, використовуючи особистісні якості. Кожному педагогу потрібно мати свій особливий внутрішній світ, який окреслить траєкторію його особистої гуманної педагогіки, що визначить притаманні йому особливості спілкування з учнями та зробить неповторною атмосферу на занятті, що змусить учнів запам'ятовувати зміст сказаного та якісніше засвоювати знання [12, с. 197].

Продовжуючи наведену вище логіку Л. Кондрашова підкреслює, що в умовах демократизації сучасної освіти одним із важливих завдань педагогічної праці є моделювання освітнього процесу так, щоб стимулювати інтелектуальні й емоційні сили його учасників, гармонізувати їх, забезпечувати розвиток особистості відповідно до індивідуальних освітніх стратегій. Вибудовуючи власну модель освітнього процесу у демократичному суспільстві викладач повинен розуміти потреби й настрої учнів. Так, вищеозначена дослідниця спираючись на соціологічне дослідження стверджує, що до необхідних якостей педагога учні зарахували: вміння знайти індивідуальний підхід, здатність до співпраці, грамотне літературне мовлення, комунікабельність, повагу до особистості учня. Професіоналізм учителя учні віднесли за значущістю на п'яте місце. З аспектів особистого впливу (вміння створити на уроці сприятливий психологічний клімат, творча активність, почуття гумору, здатність бути особистістю, організаторські здібності, зовнішній вигляд і емоційність) на останньому місці – емоційність учителя [6, с. 15].

Водночас зауважимо, що вибір педагогом власної моделі освіти неможливий без демократизації освіти як на мікрорівні, так і на макрорівні – лібералізація всієї системи педагогічної діяльності.

В цьому контексті В. Береза окреслює низку певних ознак, які притаманні демократичній системі освіти:

– роздержавлення школи, ліквідація існуючої в країні монополії на освіту та перехід до суспільно-державної системи, де особистість, суспільство і держава є рівними партнерами;

– децентралізація управління освітою, чітке розмежування між центром, регіональними та місцевими органами управління з максимальною передачею на місця функцій управління, в тому числі і в загальноосвітні заклади;

- участь місцевої влади і місцевої громадськості як в управлінні освітою через відповідні місцеві органи, так і безпосередньо в діяльності освітніх закладів, залучення додаткових місцевих ресурсів для їх розвитку, пробудженні інтересу до проблеми освіти в місцевій спільноті, вихованні на цій основі освітньої громадськості;
- самостійність освіти у виборі стратегії свого розвитку, цілей, змісту, організації та методів роботи, їх юридична, фінансова та економічна самостійність;
- доступність освіти для всіх, незалежно від соціального становища, статі, расової, національної, релігійної приналежності;
- відкритість системи;
- право батьків та учнів на вибір школи, форми та профілю освіти, на навчання в недержавних загальноосвітніх закладах, на домашню освіту, на прискорену освіту за індивідуальними планами й програмами, на участь в управлінні загальноосвітнім закладом;
- право педагогів на творчість, на власний педагогічний почерк, на свободу вибору педагогічних концепцій, технологій, підручників і навчальних посібників, методів оцінювання навчальної діяльності учнів, на участь в управлінні загальноосвітнім закладом [1, с. 12].

На думку С. Гончаренка, демократизація педагогічної діяльності, професійна свобода вчителя реалізуються через “принцип співробітництва”, який передбачає перехід від тоталітарної до гуманістичної парадигми виховання. На практиці це означає встановлення в усіх навчальних закладах атмосфери взаєморозуміння, довіри і взаємної вимогливості педагога і учнів чи студентів. Має змінюватися і характер керівництва закладів, де статутними та іншими засобами ліквідується можливість диктаторських повноважень у директора школи чи ректора ВНЗ. У разі демократизації освіти в навчальних закладах існує невимушена, творча, демократична атмосфера, а учні й студенти отримують можливість опановувати закони демократичного життя і громадянства ще під час навчання [4, с. 167-168].

Вочевидь, окремий педагог зможе реалізувати своє бачення моделі освітнього процесу у найкращий спосіб у тому випадку, коли у навчальному закладі панує атмосфера творчості, співробітництва, новаторства, конструктивного діалогу всіх учасників навчально-виховної діяльності.

В процесі демократизації освіти важливо змінити ставлення вчителя до учня. Вчитель повинен бачити в учні партнера, розуміти його потреби та інтереси, впроваджувати індивідуальні методики навчання. Як справедливо зауважує Л. Шелюк, демократизація навчання – це впровадження демократичних засад у спільну діяльність учителя та учнів на уроці. Вона докорінно змінює взаємовідносини між учителем та учнями, тобто змінює традиційну систему “суб’єкт-об’єктних” відносин на “суб’єкт-суб’єктні”. За умови сформованості “суб’єкт-об’єктних” відносин у навчанні вчителеві відводиться роль активної діяльнісної одиниці цього процесу, а учневі – роль пасивного “споживача” знань. В умовах сформованості “суб’єкт-суб’єктних” відносин учень виступає в ролі замовника знань з усіма притаманними йому індивідуальними особливостями. “Суб’єкт-суб’єктні” відносини сприяють підвищенню значущості і відповідальності учня за набуття знань, умінь та навичок, тобто ставлять його у більш активну позицію; сприяють усвідомленню кожним учнем себе як особистості, своєї соціальної ролі, свого місця в навчальному процесі, своїх функціональних обов’язків [13, с. 283].

На наше переконання, вибір педагогом будь-якої моделі освітнього процесу у демократичному суспільстві повинен базуватися на принципі суб’єктності, який передбачає вивчення й врахування у навчально-виховній діяльності різноманітних особливостей, пріоритетів, нахилів учнів. Реалізація цього принципу має здійснюватися не у формальний спосіб, а стати змістом конкретних методик навчання та виховання.

Саме тому на думку фахівців, винятково важливу роль у демократизації навчання має свобода слова, гласність, самовираження особистості учня, розвиток критики та самокритики. Педагогу необхідно на занятті створювати такі ситуації, у розв’язанні яких активну участь брали б учні: висловлювали свої думки, виступали в ролі опонентів по відношенню до вчителя та своїх товаришів, вносили поправки, пропозиції, давали поради. Інтегратором колективної думки повинен бути педагог, але без жорсткої регламентації дій учнів (студентів), без нав’язування своєї думки, своїх переконань. Свобода думки – це перша сходинка до творчості і демократизму [8, с. 402].

Аналізуючи стан справ у вітчизняній системі освіти в контексті її демократизації, досліджуючи можливості розширення творчої свободи педагога для запровадження власних інноваційних

розробок, необхідно підкреслити, що даний процес є багатоаспектним й передбачає децентралізацію, гуманізацію, індивідуалізацію навчання.

Зокрема, можна констатувати, що на сьогоднішній день, незважаючи на неналежні соціально-економічні умови, українська система шкільної освіти продовжує реформуватися, спираючись на вітчизняний та зарубіжний досвід, що, безумовно, сприяє інтеграції до європейського освітнього простору. До позитивних тенденцій періоду реформування шкільної освіти можна віднести: децентралізацію й демократизацію управління і фінансування освіти; прагнення до деідеологізації та зміни мети й змісту гуманітарного аспекту освіти; розробку стандартів у змісті шкільної освіти; прагнення до самоврядування шкіл; скасування монополії держави на створення програм і підручників; надання першочергової уваги викладанню державною мовою; забезпечення свободи для педагогічної творчості. Однак українські дослідники, аналізуючи ситуацію, що склалася у галузі розвитку шкільної освіти, виділяють певні проблеми. Перш за все, це проблема визначення державних стандартів освіти та розробки системи варіативного навчання, яке відповідає індивідуальним потребам і здібностям учнів [3, с. 15].

Отже, свобода вибору педагогом моделі освітнього процесу має певні рамки у вигляді стандартів освіти, принципових положень навчально-виховної системи як такої. Саме тому демократизація освітньої діяльності педагога взаємопов'язана з моніторингом якості впровадження власних методик навчання та виховання, який мають здійснювати не тільки державні органи, але й в першу чергу громадські організації.

У сучасних демократичних країнах система моніторингу якості освітніх послуг є важливою складовою всієї навчально-виховної системи. Надаючи свободу педагогу, суспільство, держава, батьки мають право побачити якісний кінцевий результат – інтелектуально та духовно розвинену особистість. У науковій літературі під моніторингом в галузі освіти розуміють інформаційно-кореляційний супровід системи освітньо-виховної діяльності будь-якого навчально-виховного закладу. Мета моніторингу – створення певних інформаційних умов для формування цілісних уявлень про стан функціонування системи освіти та кількісні зміни, що відбуваються в ній під впливом різних чинників. Об'єкт моніторингу

– система освіти (загальна середня, професійна, вища, національна або загальнодержавна). Суб'єктами моніторингу є:

- органи державного контролю за діяльністю навчальних закладів;
- моніторингова служба відповідного рівня;
- адміністрація навчального закладу, рада закладу, піклувальна рада;
- органи громадського та місцевого самоврядування [2, с. 89].

Наприклад, в межах Болонського процесу розроблені принципи, критерії та стандарти моніторингу освітньої діяльності. Таким єдиним стандартом є кредитна система, яка була розроблена для полегшення визначення навчального навантаження студентів і обсягу здобутих ними знань. Згідно неї було запропоновано запровадити в усіх національних системах освіти технологію обліку трудомісткості навчальної роботи у кредитах. За основу рекомендувалось прийняти ECTS (Європейська система перезарахування кредитів – залікових одиниць трудомісткості), зробивши її системою накопичення, здатною працювати в рамках концепції “навчання впродовж усього життя”. Контроль за якістю освіти, згідно з Болонською декларацією, покладено на акредитаційні агентства, незалежні від національних урядів і міжнародних організацій. Агентська оцінка визначатиметься не тривалістю або змістом навчання, а тими знаннями, уміннями і навичками, що їх здобули випускники [10, с. 120-121]. Демократичність такого підходу до освітньої діяльності полягає в тому, що ВНЗ можуть формувати власні навчальні програми, викладачі розробляти авторські курси, студенти обирати власну траєкторію навчання тощо.

Демократизація освіти сприятиме істотному розвитку мобільності студентів. Одночасно ставиться питання про розширення мобільності викладацького та іншого персоналу для взаємного збагачення європейським досвідом. Передбачаються зміни у національних законодавчих актах щодо працевлаштування іноземців. З огляду на це, одним із пріоритетів у рамках Болонського процесу має бути залучення в Європу якнайбільшої кількості студентів з інших регіонів світу, забезпечення привабливості європейської системи освіти [10, с. 121].

Водночас необхідно підкреслити, що демократизація освіти не є самоціллю, вона, перш за все, сприяє створенню духовно-

інтелектуального середовища для самореалізації особистості, розкриттю творчих здібностей учнів та педагогів. Як справедливо зауважує С. Колмакова, навчально-виховний процес у вищій школі повинен бути спрямованим на формування активної життєвої позиції у висококваліфікованого випускника, що передбачає гуманітаризацію та демократизацію освіти [5, с. 125].

Маючи можливість самостійно обирати модель освітнього процесу педагог повинен не тільки надавати учню необхідні знання, але й формувати ціннісне підґрунтя його світогляду. З нашої точки зору, аксіологічною основою демократизації педагогічної діяльності мають бути наступні пріоритети та цінності: повага до прав і свобод людини, моральність, свобода, справедливість, самокритичність, взаємодопомога тощо.

На переконання фахівців не можна зводити демократизацію освіти лише до її формально-правових аспектів, тобто до законодавчо проголошеного права участі академічної громадськості в управлінні системою вищої освіти. Реальна демократизація вищої освіти означає, що кожна людина повинна мати у своєму розпорядженні економічні можливості здійснення свого права на вищу освіту, але й цим не вичерпується демократизація освіти. Вона передбачає високу якість навчання в усіх типах вищих навчальних закладів, відповідність освітніх програм сучасному рівню науки і техніки, вимогам сучасного життя [9, с. 270].

Вкрай важливо, щоб демократизація педагогічної діяльності базувалась на культурно-історичних, цивілізаційних, освітянських традиціях конкретного народу не руйнувала позитивні напрацювання попередніх поколінь. З нашої точки зору, розробляючи власну методику навчання та виховання педагог має творчо поєднувати традиції та інновації, використовувати надану йому свободу для пошуку нових підходів ретрансляції знань та цінностей.

Висновки. Можливості вибору педагогом моделі освітнього процесу безпосередньо корелюється з суспільним запитом в Україні щодо індивідуалізації навчання. Фактично принцип індивідуалізації навчання є одним з базових для демократизації педагогічної діяльності. Сьогодні в Україні спостерігається тенденція до індивідуалізації навчання, спрямованої на вирішення проблем гуманізації освіти, що призводить до перебудови системи вищої освіти і розробки засад, орієнтованих на створення умов для

становлення особистості студента як кваліфікованого фахівця і самостійного громадянина демократичного суспільства. Такими засадами є:

– принцип усвідомленої перспективи (“зроби себе сам”), згідно якого, кожна людина має можливість брати активну участь у власній освіті. Знання автоматично стануть затребуваними, а не нав'язаними жорсткими межами навчального плану, посилюється мотивація навчання і ефективність засвоєння знань;

– принцип гнучкості системи вищої освіти, згідно якому зміст навчання і шляхи засвоєння знань і формування професійних навичок відповідають потребам та рівню розвитку особистості. В даному випадку виправдовується система багаторівневої вищої освіти при здійсненні можливості зміни спеціалізації або отриманні декількох спеціальностей за період навчання у ВНЗ;

– принцип динамічності системи вищої освіти, пов'язаний із здатністю швидко реагувати на зміни в економіці, інформаційній системі в результаті науково-технічного прогресу;

– принцип індивідуального навчання, реалізація якого призводить до виникнення між викладачем і студентами атмосфери співтворчості, що сприяє поліпшенню якості сприйняття інформації і становленню професійної майстерності [7, с. 157-158].

Водночас реалізація цих принципів має сприяти не тільки індивідуалізації навчання, але й демократизації освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Береза, В., 2015. ‘Демократизація суспільних відносин як головна умова функціонування політичної освіти і просвітництва’, *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія, Вип. 37, С. 10-17.*
2. Буданова, ЛГ., 2014. ‘Визначення понять «моніторинг» та «моніторинг освіти» в сучасній педагогіці’, *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, Вип. 34, С. 85-91.*
3. Вишневська, Н., 2014. ‘Головні тенденції реформування шкільної освіти в країнах світу у 80-90-х роках ХХ століття’, *Нова педагогічна думка, № 1, С. 10-15.*
4. Гончаренко, СУ., 1997. ‘Український педагогічний словник’, К. : *Либідь, 376 с.*
5. Колмакова, СІ., 2013. ‘Демократичні та християнські цінності – важливий чинник освітньої демократії в умовах розбудови правової держави’, *Водний транспорт, Вип. 1, С. 125-127.*
6. Кондрашова, Л., 2010. ‘Емоційна домінанта підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності’, *Рідна школа, № 7-8, С. 14-19.*

7. Коростіянець, Т., 2011. 'Індивідуалізація вищої освіти як чинник становлення особистості громадянина демократичного суспільства', *Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки, Вип. 101*, Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, С. 154-158.
8. Маргуліна, ЛВ., 2011. 'Демократизація освіти : український історичний досвід і сучасність', *Гілея : науковий вісник: зб. наук. пр., Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, УАН, Вип. 43, К., С. 397-404.*
9. Мусієнко, П., 2012. 'Соціально орієнтована модель державного управління освітою як чинник посилення ефективності національної безпеки України', *Теорія та практика державного управління, Вип. 3, С. 268-276.*
10. Науменко, УВ., 2014. 'Вища гуманітарна освіта України у контексті європейських вимог', *Наука і освіта, № 3, С. 119-123.*
11. Постоленко, І., 2007. 'Демократизація освітнього процесу в Україні', *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи, № 22, С. 67-71.*
12. Часова, КС., 2013. 'Гуманізація освіти в Україні : теоретичний аналіз', *Педагогічний процес: теорія і практика, Вип. 4, С. 194-201.*
13. Шелюк, Л., 2014. 'Демократизація освіти як принцип її реформування в Україні', *Гілея : науковий вісник: зб. наук. пр., Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, УАН, Вип. 89, К., С. 371-376.*

References:

1. Bereza, V., 2015. 'Demokratyzatsiya suspil'nykh vidnosyn yak holovna umova funktsionuvannya politychnoyi osvity i prosvitnytstva (Democratization of Social Relations as the Main Condition for the Functioning of Political Education and Education)', *Visnyk Instytutu rozvytku dytyny. Ser. : Filosofiya, pedahohika, psykholohiya, Vyp. 37, S. 10-17.*
2. Budanova, LH., 2014. 'Vyznachennya ponyat' «monitorynh» ta «monitorynh osvity» v suchasniy pedahohitsi (Definition of the Concepts of "Monitoring" and "Monitoring Education" in Modern Pedagogy)', *Pedahohika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchiy i zahal'noosvitniy shkolakh, Vyp. 34, S. 85-91.*
3. Vyshnevs'ka, N., 2014. 'Holovni tendentsiyi reformuvannya shkil'noyi osvity v krayinakh svitu u 80-90-kh rokakh KHKH stolittya (The Main Tendencies of Reforming the School Education in the Countries of the World in the 80-90-ies of the XX Century)', *Nova pedahohichna dumka, № 1, S. 10-15.*
4. Honcharenko, SU., 1997. 'Ukrayins'kyu pedahohichnyy slovnyk (Ukrainian Pedagogical Dictionary)', К. : *Lybid'*, 376 s.
5. Kolmakova, SI., 2013. 'Demokratychni ta khrystyans'ki tsinnosti – vazhlyvyu chynnyk osvitn'oyi demokratiyi v umovakh rozbudovy pravovoyi derzhavy (Democratic and Christian Values - An Important Factor in Educational Democracy in the Context of Developing a Lawful State)', *Vodnyy transport, Vyp. 1, S. 125-127.*
6. Kondrashova, L., 2010. 'Emotsiyna dominanta pidhotovky maybutnikh pedahohiv do profesiynoyi diyal'nosti (Emotional Dominant of the Training

- of Future Teachers for Professional Activity)', *Ridna shkola*, № 7-8, S. 14-19.
7. Korostiyants', T., 2011. 'Indyvidualizatsiya vyshchoyi osvity yak chynnyk stanovlennya osobystosti hromadyanyna demokratychnoho suspil'stva (Individualization of Higher Education as a Factor in the Formation of a Citizen of a Democratic Society)', *Naukovi zapysky KDPU. Seriya: Pedagogichni nauky, Vyp. 101*, Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka, S. 154-158.
 8. Marhulina, LV., 2011. 'Demokratyzatsiya osvity : ukrayins'kyi istorychnyy dosvid i suchasnist' (Democratization of Education: Ukrainian Historical Experience and Modernity)', *Hileya : naukovyy visnyk: zb. nauk. pr., Nats. ped. un-t im. M.P. Drahomanova, UAN, Vyp. 43*, K., S. 397-404.
 9. Musiyenko, II., 2012. 'Sotsial'no oriyentovana model' derzhavnoho upravlinnya osvitoyu yak chynnyk posylennya efektyvnosti natsional'noyi bezpeky Ukrayiny (Socially Oriented Model of Public Administration of Education as a Factor of Strengthening the Effectiveness of National Security of Ukraine)', *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya, Vyp. 3*, S. 268-276.
 10. Naumenko, UV., 2014. 'Vyshcha humanitarna osvita Ukrayiny u konteksti yevropeys'kykh vymoh (Higher Humanitarian Education of Ukraine in the Context of European Needs)', *Nauka i osvita, № 3*, S. 119-123.
 11. Postolenko, I., 2007. 'Demokratyzatsiya osvity v Ukrayini (Democratization of the Educational Process in Ukraine)', *Psykholoho-pedahohichni problemy sil's'koyi shkoly, № 22*, S. 67-71.
 12. Chasova, KS., 2013. 'Humanizatsiya osvity v Ukrayini : teoretychnyy analiz (Humanization of Education in Ukraine: Theoretical Analysis)', *Pedahohichnyy protses: teoriya i praktyka, Vyp. 4*, S. 194-201.
 13. Shelyuk, L., 2014. 'Demokratyzatsiya osvity yak pryntsyp yiy reformuvannya v Ukrayini (Democratization of Education as the Principle of Its Reform in Ukraine)', *Hileya : naukovyy visnyk: zb. nauk. pr., Nats. ped. un-t im. M.P. Drahomanova, UAN, Vyp. 89*, K., S. 371-376.

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

DOI 10.33930/ed.2019.5007.13(5)-5

УДК 373.2.016:398.21(=161.2)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РОДИННО-ПОБУТОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ

PECULIARITIES OF FORMATION OF FAMILY AND DOMESTIC COMPETENCE OF CHILDREN OF THE SENIOR PRESCHOOL AGE BY MEANS OF UKRAINIAN FOLK TALES

С. І. Поворознюк

М. О. Павлишена

Актуальність дослідження. Необхідність дослідження особливостей формування родинно-побутової компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами української народної казки обумовлена сучасними тенденціями розвитку українського суспільства, суспільною потребою виховувати в молоді патріотичні почуття, починаючи з прищеплення любові до рідних людей, найближчого сімейного кола, і продовжуючи формуванням цілісної особистості громадянина-патріота України. При цьому важливим є впровадження в освітній процес новітніх способів організації освітньої діяльності із використанням етнокультурних засобів, і зокрема української народної казки.

Постановка проблеми. Чи доцільно застосовувати українську народну казку як один із головних етнокультурних засобів формування родинно-побутової компетенції дітей старшого дошкільного віку?

Urgency of the research. The necessity of studying the peculiarities of forming the family and everyday competence of the children of the senior preschool age by means of Ukrainian folk tales is determined by the modern tendencies of the development of Ukrainian society, the social need to educate young people in patriotic feelings, from the instillation of love to the native people of the nearest family circle and continuing the formation of the integral identity of the citizen of the patriot of Ukraine. At the same time, it is important to introduce into the educational process modern innovative technologies using cultural means, and in particular Ukrainian folk tales.

Target setting. Is it advisable to use the Ukrainian folk fairy tale as one of the main ethno-cultural means for forming the family-home competence of children of the senior preschool age?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Казка як етнокультурний засіб виховання та розвитку дітей дошкільного віку була об'єктом дослідження багатьох сучасних науковців: А. Богуш, Н. Лисенко, Т. Поніманська, О. Сурмило, В. Максимова, О. Литвишко, А. Карнаухова, Н. Сивачук та ін.

Постановка завдання. Необхідно охарактеризувати поняття "родинно-побутова компетенція", а також дослідити виховний потенціал української народної казки в аспекті її застосування як одного із засобів формування обізнаності дітей із нормами і правилами родинного життя та вміння підтримувати позитивні, комфортні взаємини з членами родини на засадах взаємної довіри, турботи та піклування один про одного.

Виклад основного матеріалу. Родина – це єдине ціле, нерозривна спільність батьків і дітей. Батьки передають дітям знання та уявлення про навколишній світ, досвід загальноприйнятих суспільством стосунків, норм і правил поведінки. Сім'я є першим етапом входження дитини в соціум з його правами та обов'язками, відповідальністю за власні вчинки, життєвою потребою ділитися своїми радіщами та негараздами з близькими людьми. Родинно-побутова компетенція передбачає наявність знань та дотримання норм і правил сімейного, родинного співжиття дитиною. Репрезентовані казкою споконвічні виховні ідеали українського народу забезпечують формування в дитини дбайливого і турботливого ставлення батьків,

Actual scientific researches and issues analysis. The analysis of recent researches and publications of the fairy-tale as an ethno-cultural tool for the upbringing and development of children of preschool age was the subject of the research of many modern scholars: A. Bogush, N. Lysenko, T. Ponimanska, O. Surmylo, V. Maxymova, O. Lytvuyshko, A. Karnaukhova, N. Syvachuk.

The research objective. It is necessary to describe the concept of "family and domestic competence", as well as to study the educational potential of the Ukrainian folk tale in terms of its application as one of the means of forming awareness of children with the norms and rules of family life and the ability to maintain friendly, friendly, trusting relationships in the family circle, to take care and love for relatives and family members.

The statement of basic material. Family – is a single, inseparable interaction of parents and children. Parents give children knowledge, understanding of the word, experience of social relations and social forms of behavior. Only in a shared life with adults, sharing their joys and cares, taking part in the responsibility, the child experiences a real person and learns to appreciate their family. Family-home competence overcomes knowledge and compliance with the rules and rules of family, family life with a child. Presenting a fairy tale, the original educational ideals of the Ukrainian people ensure the formation of a child's careful and caring attitude towards the parents, other family members, caregivers, peers; convincing in the undeniable victory of good over evil, in the ability of a person to achieve his goal,

інших членів родини, вихователів, однолітків; переконують її в безперечній перемозі добра над злом, у здатності людини досягти своєї мети за умови, якщо до цього буде докладено певних зусиль; формують у дитини віру в позитивне майбутнє, почуття довіри до навколишнього світу.

Висновки. Отже, українська народна казка є ефективним виховним засобом, використання якого сприяє активізації духовного та творчого потенціалу дітей, прищепленню любові та поваги до родини, вихованню шанобливого ставлення до усіх членів своєї сім'ї, а також формуванню в дітей високої мовленнєвої культури засобами рідної мови; прищепленню любові до рідного краю, свого народу; вихованню поваги до культурної спадщини рідного народу.

Ключові слова: компетенція, родинно-побутова компетенція, українська народна казка, етнокультурний засіб виховання та розвитку.

provided that some effort is made; shape a child's faith in a positive future, a sense of trust in the outside world.

Conclusions. Therefore, the Ukrainian folk tale is an effective educational tool, the use of which contributes to the revitalization of the spiritual and creative potential of children, the imposition of love and respect for the family, the upbringing of a respectful attitude towards all members of his family, as well as the formation in children of high speech culture by means of native language; instilling love for your native land, your people; to cultivate respect for the cultural heritage of the native people.

Keywords: competence, family and household competence, Ukrainian folk tale, ethno-cultural means of education and development.

Актуальність теми дослідження. Невід'ємною складовою виховання дітей дошкільного віку є формування їхньої етнокультурної компетентності, що дозволяє дошкільникам усвідомлювати себе представниками певного етносу, здійснювати повсякденну життєдіяльність відповідно до норм, правил, звичаїв і стереотипів, загальноприйнятих у певному етносоціумі, зберігати культурні надбання рідного народу та цінувати культурну спадщину інших етносів. До компонентів етнокультурної компетентності належить і родинно-побутова компетенція, що обумовлена сучасними тенденціями розвитку українського суспільства, суспільною потребою виховувати в молоді патріотичні почуття, починаючи з прищеплення любові до рідних людей, найближчого сімейного кола, і продовжуючи формуванням цілісної особистості громадянина-патріота України.

Постановка проблеми. Особливого значення набуває формування родинно-побутової компетенції дітей старшого дошкільного віку шляхом впровадження в освітній процес новітніх способів організації освітньої діяльності з використанням етнокультурних засобів, і зокрема української народної казки, що збагачує світогляд дитини знаннями про стосунки в родині, особливості взаємин між батьками, ставлення їх до дітей, прищеплює почуття любові та поваги до кожного члена родини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науково-методичній літературі детально досліджено особливості використання народної казки як засобу морального (Т. Поніманська [9], О. Сурмило [12]) та гуманістичного (В. Максимова [7]) виховання; розвитку дитини дошкільного віку як соціально адаптованої особистості (О. Литвишко [5]); прищеплення дошкільникам шанобливого ставлення до дорослих (А. Карнаухова [3]). Також ґрунтовно охарактеризовано теоретико-методичні засади використання української народної казки в освітньому процесі ЗДО (А. Богущ, Н. Лисенко [1], Н. Сивачук [10]). Однак особливості формування родинно-побутової компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами українських народних казок із застосуванням новітніх способів організації освітньої діяльності на сьогодні залишаються ще не достатньо вивченими.

Постановка завдання. Метою статті є охарактеризувати поняття “родинно-побутова компетенція”, а також дослідити виховний потенціал української народної казки в аспекті її застосування як одного із засобів формування обізнаності дітей із нормами і правилами родинного життя та вміння підтримувати позитивні, комфортні взаємини з членами родини на засадах взаємної довіри, турботи та піклування один про одного.

Виклад основного матеріалу дослідження. Надзвичайно важливою умовою гармонійного розвитку дитини дошкільного віку є любов, турбота і підтримка з боку рідних людей, що в подальшому є запорукою формування в дитини ставлення до родини як до найвищої цінності, усвідомлення власної ролі в ній, засвоєння традиційних для української родини виховних ідеалів і ціннісних орієнтацій.

Традиційно для українського народу родина як суспільно активна ланка має особливе значення, адже саме в родинному колі на засадах щирої любові, взаємоповаги та взаємопідтримки починає

формуватись особистість дитини, її світоглядні уявлення, які вона в подальшому поглиблюватиме як повноправний член українського суспільства, дбайливо берегтиме і передаватиме нащадкам. “З давніх-давен серед українців виник і утвердився погляд на сім’ю та рід як на святиню, а на виховання дітей – як на святий обов’язок батьків. Тому ці, як і всі інші особливо важливі об’єкти, в наших предків мали свої опікувальні божества – Рід і Рожаницю, уособлення роду, єдності нащадків одного предка, утвердження необхідності продовження людського роду. Цікаво зазначити, що обидва ці божества йшли безпосередньо за головними слов’янськими богами – богом грому і блискавки Перуном, сонця і світла – Дажбогом, неба – Сварогом, вогню – Хорсом. Тому перебільшення не буде, коли скажемо: поряд з божественним культом Сонця, Неба, Води, Землі, Хліба в свідомості нашого народу віками живе культ Матері, Сім’ї, Роду, що успадковуються з покоління в покоління. Рід мав свої традиції, шанував своїх предків і в цій пошані виховував молоде покоління” [11, с. 12-13]. Українська родина традиційно була осередком духовності, віри, нерозривної єдності поколінь. Так, за стародавнім звичаєм кожен член роду (родини) до набуття зрілості мав знати свій родовід до сьомого коліна: “перше коліно – я; друге коліно – батько й мати; третє – два дідуся і дві бабусі; у четвертому – чотири прадіди і чотири прабабусі; у п’ятому – вісім прапрадідів і вісім прапрабабусь; у шостому – шістнадцять прапрапрадідів і шістнадцять прапрапрабабусь; у сьомому – тридцять два пращури і тридцять дві пращурки” [2, с.143].

Компетентнісний підхід до виховання дітей дошкільного віку передбачає набуття ними різних видів компетенцій, серед яких і родинно-побутова, що охоплює обізнаність дитини “із нормами та правилами сімейного (родинного) співжиття; здатність їх дотримуватися; уміння підтримувати доброзичливі, дружні, довірливі стосунки в родинному колі, виявляти турботу і любов до рідних та близьких членів родини” [8, с. 10]. Ця компетенція розкривається у двох ключових змістових поняттях – “сім’я” та “родина” – і відповідних результатах освітньої роботи в ЗДО:

1) сім’я: дитина усвідомлює зміст понять “сім’я”, “сімейні традиції” (склад, ознаки: спільне проживання, взаємна турбота, любов, доброзичливість, сімейні обов’язки, повага та гідне ставлення до членів сім’ї, збереження сімейних традицій). Розуміє, що батьки – найрідніші люди, які доглядають та виховують своїх

дітей, ставиться до них з любов'ю та повагою, турбується про них; відгукується на їхні звернення, прохання, дотримується порад дорослих. Знає, що рідні брати-сестри – це діти, народжені в одній сім'ї. Встановлює й підтримує доброзичливі, дружні стосунки з ними, ставиться до них з любов'ю. Турбується про рідних братів-сестер, дослуховується до старших, опікується молодшими. Знає, що дідусь та бабуся доводяться батьками татові та мамі. Поважає їх, піклується про їхнє здоров'я, самопочуття; шанобливо ставиться до них. Дбає про них, допомагає, не ображає їх своїми висловами, вчинками та поведінкою. Дотримується правил сімейного співжиття. Усвідомлює обов'язки кожного члена сім'ї, намагається виконувати свої, підтримує порядок у своєму помешканні, розуміє внесок кожного члена сім'ї у її добробут. Співчуває хворим членам родини, прагне надати посильну допомогу;

2) родина: дошкільник знає, що родина об'єднує усіх родичів матері та батька, усвідомлює ступінь рідства. Ініціює підтримання родинних зв'язків, виявляє інтерес до спільних родинних справ, свят, зустрічей, фото- та фільмотек тощо. Бере участь у складанні історії роду, веденні родовідного дерева. Відчуває себе повноцінним членом родини. Прагне бути в присутності рідних “самим собою”, розраховує на розуміння і захист. Помічає зовнішню та внутрішню схожість і несхожість із рідними. Прагне діяти так, щоб не засмучувати близьких, щоб викликати у них почуття задоволення. Виявляє чуйність та уважність; стримує свої бажання, якщо вони заважають рідним; прагне бути причетною до спільних турбот і проблем сім'ї [8, с. 9 – 10].

Українська народна казка є важливим засобом формування родинно-побутової компетенції дітей старшого дошкільного віку, адже репрезентовані казкою споконвічні виховні ідеали українського народу забезпечують формування в них дбайливого і турботливого ставлення до батьків, інших членів родини, вихователів, однолітків; переконують їх у безперечній перемозі добра над злом, у здатності людини досягти своєї мети за умови, якщо до цього буде докладено певних зусиль; формують у дітей віру в позитивне майбутнє, почуття довіри до навколишнього світу. Зокрема, такими є казки про сімейні стосунки, чуйність, уважність і шанобливе ставлення до рідних і близьких людей: “Добрі брати”, “Два брати”, “Батьківський заповіт”, “Сім лозин”, “Про

батьківську любов”, “Батько та син”, “Про матір-зозулю”, “Закопане золото”, “Названий батько” та ін.

До ефективних прийомів роботи з казкою слід зарахувати:

- слухання казки дитиною з подальшим детальним обговоренням сюжету, мотивів і персонажів твору, формулюванням необхідних повчальних висновків;
- розповідання казки дитиною від першої або третьої особи;
- “переписування” казки шляхом заміни її сюжетної лінії, кінцівки або деяких персонажів;
- малювання за мотивами казки;
- інсценізація дітьми змісту народної казки з використанням костюмів казкових персонажів і необхідних для перетілення в роль сценічних атрибутів (“чарівних” предметів, елементів декорацій тощо);
- самостійне складання дітьми твору казкового жанру, в якому головним є персонаж із народної казки;
- використання народної казки для настільного театру, театру картинок та ігор-драматизацій [6, с. 106-107].

Використання народної казки в роботі з дітьми старшого дошкільного віку навчає цінувати родинні стосунки, турбуватися про кожного члена родини, а також сприяє розвитку в них активності, ініціативності, самостійності та творчості. Зокрема, з цією метою слід залучати дітей до інсценування українських народних казок, виготовлення необхідних для цього атрибутів і елементів костюмів чи декорацій (насамперед у взаємодії з батьками); запропонувати їм обрати для участі в святі, що проводитиметься в ЗДО, карнавальний костюм у вигляді улюбленого казкового персонажа.

Виховувати в дітей старшого дошкільного віку високі морально-етичні почуття до членів родини, навчати їх аналізувати та узагальнювати почуте, висловлювати власні бажання та ціннісні судження щодо сюжету або персонажів прочитаної родинно-побутової казки в умовах ЗДО можна також і шляхом здійснення проектної діяльності дошкільників, а саме – з використанням лепбуків. Лепбук (з англ. *lap* – “коліна” і *book* – “книга” – “наколінна книга”) – це “саморобна паперова книжечка з кишеньками, дверцятами, віконцями, рухливими деталями, які дитина може діставати, перекладати, складати на свій розсуд. При цьому лепбук –

це не просто виріб. Це прикінцевий етап самостійної дослідницької роботи, яку дитина виконала під час знайомства з певною темою. Щоб заповнити книжечку, дитині потрібно виконати певні завдання, провести спостереження, презентувати матеріал” [4]. З метою формування родинно-побутової компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами української народної казки можна пропонувати дітям такі творчі завдання з використанням матеріалів лепбуку: відгадати головного героя казки за запропонованими загадками; відгадати уривок казки за ілюстрацією до неї; виконати творче завдання “Якби я був персонажем казки”, “Якби в мене була чарівна паличка”; створити колаж до прочитаної казки; скласти казку за схемою, розміщеною в лепбуці тощо. Вихователь може продумувати структуру лепбука разом із старшими дошкільниками або запропонувати виконати це завдання з батьками вихованців удома.

В останні роки спостерігається загальносвітова тенденція зниження інтересу до читання, яке замінюється переглядом телепередач, комп’ютерними іграми та активним користуванням інтернет-ресурсами. Саме тому нині особливого значення набуває необхідність формування в батьків і дітей зацікавлення у спільному читанні художніх творів, уміння проникати у світ казки як незвіданого, неймовірного та фантастичного, що сприяє зміцненню родинних стосунків, залученню батьків до сфери уподобань дітей, виробленню спільних зацікавлень прочитаним, допомагає створювати родинні традиції і є важливим фактором збереження цілого роду. Для розв’язання таких завдань в умовах ЗДО можна використовувати різноманітні сучасні медіапродукти, і зокрема буктрейлер (з англ. book – книга, trailer – причіп; той, хто тягне) – короткий відеоролик за мотивами української народної родинно-побутової казки, що призначений оригінально, дотепно й загадково зацікавити цим жанром усної народної творчості, спонукати до його прочитання.

Висновки. Отже, українська народна казка є ефективним виховним засобом, використання якого сприяє активізації духовного та творчого потенціалу дітей, прищепленню любові та поваги до родини, вихованню шанобливого ставлення до усіх членів своєї сім’ї, а також формуванню в дітей високої мовленнєвої культури засобами рідної мови; прищепленню любові до рідного краю, свого народу; вихованню поваги до культурної спадщини рідного народу.

Список використаних джерел:

1. Богуш, АМ., 2004. 'Українське народознавство в дошкільному закладі : навчальний посібник', К. : *Знання*, 570 с.
2. Войтович, ВМ., 2017. 'Українська міфологія', вид. 5-те, Київ : *Либідь*, 664 с.
3. Карнаухова, АВ., 2016. 'Формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08', *Інститут проблем виховання НАПН України*, Київ, 240 с.
4. Крутій, К., 2017. 'Лепбук як дослідницький проект дошкільника'. Доступно : <<http://ukrdeti.com/lepbuk-yak-doslidnickij-proekt-doshkilnika/>> [Дата звернення 04 Червня 2019].
5. Литвишко, ОМ., 2017. 'Казка як засіб формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку під час проведення інтегрованих занять', *Наукова періодика України*. Доступно : <[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2017_21\(1\)_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2017_21(1)_32)> [Дата звернення 04 Червня 2019].
6. Луценко, Ю., Богуш, АМ., Калмикова, ЛО., Кузьменко, ВУ., Поворознюк, СІ., Рейпольська, ОД., 2018. 'Психолого-педагогічний супровід виховання і розвитку дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб : концепція, методика, технології : навчально-методичний посібник', Київ : *Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова*, 210 с.
7. Максимова, В., 2014. 'Казка як метод гуманістичного виховання дітей дошкільного віку', *Наукова періодика України*. Доступно : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2014_32_16> [Дата звернення 02 Червня 2019].
8. Міністерство освіти і науки, 2012. 'Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)'. Доступно : <<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>> [Дата звернення 05 Червня 2019].
9. Поніманська, ТІ., 2013. 'Дошкільна педагогіка : підручник', 2-ге вид., допов., Київ : *Академвидав*, 462 с.
10. Сивачук, Н., 2016. 'Виховний потенціал українського регіонального фольклору : навчальний посібник', Умань : *ФОП Жовтий О. О.*, 151 с.
11. Стельмахович, МГ., 1996. 'Українська родинна педагогіка : навчальний посібник', Київ : *ІСДО*, 288 с.
12. Сурмило, ОА., 2014. 'Вивчення педагогічних умов використання казки як засобу морального виховання старших дошкільників', *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя], Психолого-педагогічні науки*, Випуск 5, С. 120-124.

References:

1. Bohush, AM., 2004. 'Ukrayins'ke narodoznavstvo v doshkil'nomu zakladi : navchal'nyu posibnyk (Ukrainian Ethnology in a Preschool : A Manual)', K. : *Znannya*, 570 s.

2. Voitovych, ВМ., 2017. 'Ukrayins'ka mifolohiia (Ukrainian Mythology)', *vyd. 5-te*, Kyiv : *Lybid*, 664 s.
3. Karnaukhova, АВ., 2016. 'Formuvannia shanoblyvoho stavlennia u ditei 5-ho roku zhyt'tia do doroslykh zasobamy ukrayinskoyi kazky: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 (Formation of a Respectful Attitude in Children of the 5th Year of Life to Adults by Means of the Ukrainian Fairy Tale : Dissertation Candidate of Pedagogical Sciences : 13.00.08)', *Instytut problem vykhovannia NAPN Ukrainy*, Kyiv, 240 s.
4. Krutii, K., 2017. 'Lepbuk yak doslidnytskyi proekt doshkil'nyka (Lapbook as a Research Project for a Preschooler)'. Dostupno : <<http://ukrdeti.com/lepbuk-yak-doslidnickij-proekt-doshkilnika/>> [Data zvernennya 04 Chervnya 2019].
5. Lytvyshko, ОМ., 2017. 'Kazka yak zasib formuvannia sotsialnoi kompetentnosti ditei starshoho doshkil'noho viku pid chas provedennia intehrovanykh zaniat' (Fairy Tale as a Means of Forming the Social Competence of Children of the Senior Preschool Age during Integrated Classes)', *Naukova periodyka Ukrainy*. Dostupno : <[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2017_21\(1\)_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2017_21(1)_32)> [Data zvernennya 04 Chervnya 2019].
6. Lutsenko, IO., Bohush, АМ., Kalmykova, LO., Kuzmenko, VU., Povorozniuk, SI., Reipolska, OD., 2018. 'Psykhologo-pedahohichni suprovid vykhovannia i rozvytku ditei doshkil'noho viku z rodyn uchasnykiv АТО i vnutrishn'o peremishchenykh osib: kontseptsii, metodyka, tekhnolohii: navchalno-metodychni posibnyk (Psychological and Pedagogical Approaches to the Selection of Toys and the Organization of Game Activities with Preschoolers from the Families of Anti-Terroristic Operation Participants and Internal Transmitted Persons)', Kyiv : *Vydavnytstvo NPU imeni M. P. Drahomanova*, 210 s.
7. Maksymova, B., 2014. 'Kazka yak metod humanistychnoho vykhovannia ditei doshkil'noho viku (Tale as a Method of Humanistic Upbringing of Preschool Children)', *Naukova periodyka Ukrainy*. Dostupno : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2014_32_16> [Data zvernennya 02 Chervnya 2019].
8. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, 2012. 'Bazovi komponent doshkil'noi osvity (nova redaktsiia). (The Basic Component of Preschool Education (New Edition))' Dostupno : <<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>> [Data zvernennya 05 Chervnya 2019].
9. Ponimans'ka, TI., 2013. 'Doshkil'na pedahohika : pidruchnyk (Preschool Pedagogy : A Manual)', *2-he vyd., dopov.*, Kyiv : *Akademvydav*, 462 s.
10. Syvachuk, H., 2016. 'Vykhovnyi potentsial ukrains'koho rehional'noho fol'kloru: navchal'nyi posibnyk (Educational Potential of Ukrainian Regional Folklore : A Manual)', Uman' : *FOP Zhovtyi O. O.*, 151 s.
11. Stelmakhovych, МГ., 1996. 'Ukrayins'ka rodynna pedahohika : navchalnyi posibnyk (Ukrainian Family Pedagogy : A Manual)', Kyiv : *ISDO*, 288 s.
12. Surmylo, ОА., 2014. 'Vyvchennia pedahohichnykh umov vykorystannia kazky yak zasobu moral'noho vykhovannia starshykh doshkil'nykiv' (Studying of Pedagogical Conditions of Use of a Fairy Tale as a Means of

Moral Education of Senior Preschool Children), *Naukovi zapysky [Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia], Psykholohopedahohichni nauky, Vypusk 5, S. 120-124.*

DOI 10.33930/ed.2019.5007.13(5)-6

УДК 373.2.015.31:17.022.1-053.4

**РОЛЬ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ У ФОРМУВАННІ
МОРАЛЬНИХ НОРМ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ****THE ROLE OF A STORY-ROLE GAME IN FORMING THE MORAL
NORMS OF BEHAVIOR OF PRESCHOOLAGE'S CHILDREN****Н. О. Волощенко****А. В. Корнійчук****Актуальність дослідження.**

Моральне виховання підростаючого покоління є актуальним питанням на сучасному етапі розвитку нашої держави. Дошкільний вік – період виховання моральних норм поведінки. Одним з ефективних засобів педагогічного впливу на формування цих норм у дошкільників є сюжетно-рольова гра.

Постановка проблеми.

Виховання моральної особистості – процес складний і багатогранний. Результати педагогічних досліджень підкреслюють необхідність здійснення виховного впливу на дитину одразу в декількох напрямках, по-перше, збагачуючи загальний моральний досвід дитини, по-друге, прищеплюючи позитивні риси характеру в різних видах діяльності. Гра є універсальним засобом розвитку дитини дошкільного віку. В статті розкрито ефективність використання сюжетно-рольової гри у формуванні моральних норм поведінки дітей старшого

Urgency of the research. The moral education of the growing generation is the actual issue at the modern state of the development of our state. The preschool age is the period of education of the moral norms of the behavior. One of the effective means of the pedagogical influence on the formation of these norms of the preschoolage's children is a story-role game.

Target setting. The education of the moral personality is a difficult and multifaceted process. The results of the pedagogical research underline the necessity of the implementation of the educational influence on a child on a few directions simultaneously; firstly, by enriching the common moral experience of a child; secondly, by instilling the positive character traits in different forms of activity. A game is a universal mean of the development of a child of a preschool age. The article reveals the efficiency of the use of a story-role game in the formation of the moral norms of the behavior of the preschoolage's children.

дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми морального виховання дошкільників та організації сюжетно-рольової гри розкрито в дослідженнях Л. Артемової, Л. Лохвицької, О. Кошелівської, О. Кононко, І. Беха, С. Новосолової, Н. Фролової та ін.

Постановка завдання.

Використання сюжетно-рольової гри у формуванні моральних норм поведінки дітей дошкільного віку є ефективним засобом за умови правильної організації діяльності дітей з боку вихователя. Дотримання чітких правил і моральних норм поведінки в ігровій діяльності поступово стає природним для дошкільників і в повсякденному житті.

Виклад основного матеріалу.

Розвинути моральні мотиви і навички поведінки у дитини можна тільки в процесі тісної взаємодії дорослого і дитини. Врахування особливостей психічного розвитку дітей дошкільного віку, зокрема наявність супідрядності мотивів, є необхідною умовою формування їх моральної поведінки. Успішність оволодіння знаннями про моральні норми залежить від моральних мотивів самої дитини і від її уміння аналізувати і оцінювати їх. Дослідники звертають увагу на необхідність розвитку когнітивно-інтелектуального

Actual scientific researches and issues analysis.

The problems of the moral education of the preschoolage's children and organization of a story-role game are covered in the research of L. Artemova, L. Lohvytska, O. Koshelivska, O. Kononko, I. Bekh, S. Novosyolova, N. Frolova and others.

The research objective.

The use of a story-role game in the formation of the moral norms of the behavior of the preschoolage's children is the efficient mean if the activity of children is correctly organized by a teacher. The observance of the clear rules and moral norms of the behavior in a game activity becomes natural for the preschoolage's children in everyday life stage by stage.

The statement of basic materials.

It is possible to develop the moral norms and skills of child's behavior only during the process of the close interaction of an adult and a child. The consideration of the peculiarities of a psychological development of the preschoolage's children, particularly, the presence of the coordination of the motives, is a necessary condition for the forming their moral behavior. The success of the acquisition of knowledge on the moral norms depends on the moral motives of a child and ability to analyze and estimate them. The researchers draw attention to the necessity of the

компоненту при формуванні моральної поведінки у дошкільників. Також підкреслюється важливість збагачення загального морального досвіду дитини та прищеплення позитивних рис характеру в процесі навчання. Сюжетно-рольова гра є ще одним дієвим засобом морального виховання дошкільників. Такі ігри допомагають дітям правильно будувати соціальні стосунки, проявляти емпатію, розрізняти добро і зло, спонукають до здійснення моральних вчинків.

Висновки. Використання сюжетно-рольових ігор у формуванні моральних норм поведінки дітей дошкільного віку має освітньо-виховний потенціал. Вони навчають дітей діяти відповідно моральних норм, розвивають моральні почуття, спонукають до здійснення моральних вчинків.

Ключові слова: моральне виховання, моральні норми поведінки, моральні вчинки, сюжетно-рольова гра.

development of the cognitive and intellectual component during formation of the moral behavior of preschoolage's children. Besides, the importance of the enrichment of the common moral experience of a child and instilling of the positive character traits during the educations are underlined. A story-role game is also one more effective mean of the moral education of the preschoolage's children. Such games help children to build the social relations properly, to express the empathy, distinguish good and evil, encourage to commit moral acts.

Conclusions. *The use of story-role games in the formation of the moral norms of the behavior of preschoolage's children has educational and teachable potential. They teach children to act in accordance with the moral norms, develop the moral senses, encourage to commit moral acts.*

Keywords: *moral education, moral norms of behavior, moral acts, a story-role game.*

Актуальність теми дослідження. Поняття моральності, морального зростання є нагальним для нашої держави на сучасному етапі її розвитку. Моральне виховання підростаючого покоління є тим питанням, яке потребує пошуку нових підходів, постійного вдосконалення. Дошкільний вік – період виховання моральних норм поведінки. Одним з ефективних засобів педагогічного впливу на формування цих норм у дошкільників є сюжетно-рольова гра.

Постановка проблеми. Виховання моральної особистості – процес складний і багатогранний. Результати педагогічних досліджень підкреслюють необхідність здійснення виховного впливу

на дитину одразу в декількох напрямках, по-перше, збагачуючи загальний моральний досвід дитини, по-друге, прищеплюючи позитивні риси характеру в різних видах діяльності. Гра є універсальним засобом розвитку дитини дошкільного віку. В ній діти отримують досвід суспільної поведінки серед однолітків, засвоюють моральні правила і норми поведінки, вчаться емпатії, проявляють високий рівень активності та самостійності. Використання сюжетно-рольової гри у формуванні моральних норм поведінки дітей старшого дошкільного віку має ряд переваг і вміле керівництво нею з боку дорослих дає позитивні зміни у розвитку особистості дитини-дошкільника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи проблему морального виховання, Т. Поніманська підкреслює, що сформувані моральні почуття і якості у дитини можливо лише в процесі цілеспрямованої взаємодії дорослого і дитини. Тільки за таких умов дитина засвоює моральні норми і правила, в результаті дотримання яких формуються моральні мотиви і навички поведінки. Л. Лохвицька зазначає, що знання про моральні норми поведінки засвоюються дітьми при “примірянні” до себе морального еталона. О. Мельничук також підкреслює важливість засвоєння дітьми моральної цінності іншої людини, бажання дбати про її потреби та інтереси. І. Бех наголошує, що формування ціннісного ставлення до людей не може бути результатом вимог до дитини з боку дорослого. Дорослий може лише опосередковано впливати на поведінку дітей, створюючи відповідні умови, які спонукають до соціально-моральної активності. Л. Артемова підкреслює роль гри у формуванні моральних норм поведінки дітей. Вона зазначає, що в сюжетно-рольових іграх дошкільники моделюють взаємини дорослих і таке моделювання є доступним для дітей засобом орієнтування в мотивах і моральних правилах діяльності дорослих.

Постановка завдання. Використання сюжетно-рольової гри у формуванні моральних норм поведінки дітей дошкільного віку є ефективним засобом за умови правильної організації діяльності дітей з боку вихователя. Дотримання чітких правил і моральних норм поведінки в ігровій діяльності поступово стає природним для дошкільників і в повсякденному житті.

Виклад основного матеріалу. Формування моральних норм поведінки дошкільника – процес довготривалий і потребує підвищеної уваги з боку дорослих. Т. Поніманська визначає поняття

морального виховання як цілеспрямовану взаємодію дорослого і дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм і правил, розвитку моральних мотивів і навичок поведінки [6, с.451]. Врахування особливостей психічного розвитку дітей дошкільного віку, зокрема наявність супідрядності мотивів, є необхідною умовою формування їх моральної поведінки. На цьому в своїх дослідженнях наголошували Л. Божович, В. Котирло, Т. Титаренко.

Успішність оволодіння знаннями про моральні норми залежить від моральних мотивів самої дитини і від її уміння аналізувати і оцінювати їх. Саме тому, в педагогічному процесі, орієнтованому на формування моральної поведінки дошкільників, необхідним є розвиток когнітивно-інтелектуального компоненту. Наявність необхідних знань є основою свідомого ставлення дітей до навколишньої дійсності і до себе. Л. Лохвицька зазначає, що знання про моральні норми дітьми дошкільного віку засвоюються в результаті “приміряння” до себе морального еталона. Усвідомлення моральних мотивів, уміння аналізувати і оцінювати їх сприяє оволодінню моральними знаннями.

Л. Артемова та О. Кошелівська наголошують, що збагачення загального морального досвіду дитини та прищеплення позитивних рис характеру відбувається в процесі навчання. Вони стверджують, що виховний вплив необхідно здійснювати одночасно в двох напрямках, по-перше, збагачуючи загальний моральний досвід дитини, задля того, щоб допомогти глибше зрозуміти сенс норм і правил поведінки і встановити для себе межі дозволеного, а по-друге прищеплюючи позитивні риси характеру в процесі навчання, на заняттях з музики, в образотворчій діяльності та ін. Через таку педагогічну роботу діти не лише отримують, а й дотримуються правил моральних норм – їхній емоційний світ збагачується новими почуттями і переживаннями [3, с. 12].

О. Бондаревська зазначає, що моральна поведінка характеризується моральною свідомістю, яка включає в себе нормативну, оцінну і регулятивну складові. Під нормативною складовою розуміємо моральні принципи, ідеї, знання, що відображають вимоги суспільства до поведінки в соціумі і притаманні самій особистості. Оцінна складова включає в себе оцінку і самооцінку, що їх використовує особистість у практичній

діяльності. До регулятивної складової належать почуття, переконання, ставлення, що мають вплив на поведінку особистості.

Досліджуючи проблему моральної вихованості дошкільників, Л. Лохвицька виокремила когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти. Когнітивний компонент включає в себе обізнаність дитини з моральними нормами. Емоційно-ціннісний компонент проявляється у ставленні дитини до інших та прояві почуттів. Поведінковий компонент передбачає здатність до мотивування і вольової регуляції власної поведінки дитини [4, с. 13].

Дітям дошкільного віку властиве доопераційне мислення, що спричиняє імпульсивність поведінки і нездатність передбачити її наслідки, а також егоцентризм, що перешкоджає можливості побачити події зі сторони, відійти від власної точки зору. У старшому дошкільному віці з'являється таке новоутворення, як децентралізація мислення, в результаті чого дитина набуває здатності змінювати власну точку зору порівнюючи її з іншими. Також виникають "внутрішні етичні інстанції", які включають уявлення про добре і погано, про норми соціально схвалюваної поведінки і визначають вчинки дитини та характер її взаємодії з оточуючими. Врахування цих особливостей розвитку дошкільників є необхідним при організації процесу виховання моральних цінностей.

Одним з ефективних засобів морального виховання є гра, адже саме вона є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку і основним засобом їх виховання. Граючись з однолітками, діти отримують певний досвід суспільної поведінки, "приміряють" на себе ролі дорослих, засвоюють моральні правила і норми, проявляють високу активність, самостійність.

Сюжетно-рольові ігри посідають особливе місце в моральному вихованні дитини. Вони носять, здебільшого, колективних характер і відбивають суть міжособистісних взаємин у найближчому оточенні дітей. Такі ігри допомагають дітям правильно будувати соціальні стосунки, проявляти емпатію, розрізняти добро і зло, спонукають до здійснення моральних вчинків.

Л. Артемова зазначає, що сюжетно-рольова гра — це образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет) і розігрування ролей. Дослідниця підкреслює, що в таких іграх дошкільники моделюють взаємини дорослих і таке моделювання є єдиним зручним для дітей інструментом для

орієнтування в завданнях, мотивах і моральних правилах, які дорослі виконують у своїй діяльності [1, с. 11].

Психолого-педагогічні дослідження С. Новосолової, Н. Короткової, Н. Михайленко доводять, що сюжетно-рольова гра не виникає у дитини спонтанно, а потребує цілеспрямованого формування з боку дорослих. Протягом усього дошкільного дитинства цей вид гри залишається найбільш поширеним і актуальним для дітей.

Л. Артемова зазначає, що основою сюжетно-рольової гри є уявна ситуація, яка полягає в тому, що дитина бере на себе роль дорослого і виконує її у створеному ігровому середовищі. Наприклад, в грі в школу, дитина виконує роль вчителя, проводить урок з учнями (однолітками) у класі (на килимі) [1, с. 13].

Самостійність дітей у сюжетно-рольовій грі – одна з важливих рис. Діти старшого дошкільного віку вже самостійно обирають тему гри, визначають, як буде розвиватись сюжетна лінія, які характерні особливості кожної ролі, де краще організувати гру. Під час гри кожна дитина вільно обирає засоби втілення образу. Важливим є те, що в сюжетній грі дитина відображає свої уявлення, втілює задуми і проявляє своє ставлення до подій, що розігруються.

Зміст ігрової діяльності, залежить і від рівня знань дітей про навколишнє життя. Слід відмітити, що не кожна сюжетна гра може бути засобом морального розвитку дитини. Таку функцію може виконувати тільки “хороша” гра.

Найчастіше в самостійних іграх діти відображають діяльність дорослих (похід в магазин, приготування обіду), стосунки в сім’ї, професійні відносини між людьми (“лікар” надає допомогу “хворому”, “вчитель” проводить уроки з “учнями”). Взаємини між персонажами можуть буди різними: взаємодопомога, турбота одне про одного, співпраця. Деколи вони можуть проявляти ворожість, грубість, жорстокість, це залежить від того в яких умовах виховується дитина. Рівень дитячої гри залежить від керівництва нею з боку вихователя. Гра стає засобом морального виховання дітей тоді, коли вихователь проводить відповідну роботу, збагачує соціальний досвід дошкільників, спонукає їх до аналізу і усвідомлення вчинків персонажів гри, свідомого вибору власних мотивів поведінки.

Проводячи наше експериментальне дослідження, ми ставили не меті перевірити ефективність використання сюжетно-рольових

ігор в процесі формування моральних норм поведінки старших дошкільників.

Проаналізувавши критерії і показники моральної вихованості дошкільників, які виділила Л. Лохвицька (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий), ми визначили рівні моральної вихованості старших дошкільників.

Так, діти з високим рівнем моральної вихованості обізнані з нормами моралі, вміють формулювати моральні судження, мають стійкі моральні потреби, здатні до вольової регуляції власної моральної поведінки, спрямовані на здійснення моральних учинків.

Діти, що мають середній рівень моральної вихованості знають про необхідність дотримання моральних норм, але дотримуються їх несистематично. Емоційно-ціннісне ставлення до оточення має вибіркового характеру і залежить від особистої позиції дитини.

У дітей з низьким рівнем моральної вихованості уявлення про моральні норми часткові, вони не мотивовані їх дотримуватись; для них характерна нестабільність емоційного стану і прояву моральних почуттів; навички моральної поведінки не сформовані, поведуться відповідно до норм лише за контролю з боку дорослих.

На етапі констатувального експерименту ми пропонували дітям завдання, розроблені Л. Лохвицькою на виявлення моральної чутливості, моральної ідентифікації дітей, емпатії, емоційної значущості (“Знайди схожість”, “Простягни руку допомоги”, “Що зробити, щоб діти не засмучувались”), ставили перед ними завдання морального вибору та оцінки. Результати роботи показали, що лише 23 % дітей контрольної підгрупи мали високий рівень моральної вихованості, у переважній більшості, 51 %, рівень моральної вихованості відповідав середньому і 26 % мали низький рівень сформованості моральної поведінки. Схожа ситуація спостерігалась і в експериментальній підгрупі. Моральну вихованість проявили 20% дітей, у 53 % спостерігався середній рівень моральної вихованості і 27 % опитаних були з низьким показником.

В процесі формувального експерименту ми організували роботу по формуванню моральних норм поведінки за двома напрямками: підготовча робота, яка проходила під час організації ігрової діяльності дітей і основна робота, яка відбувалась власне під час сюжетно-рольових ігор дітей.

Під час організації ігрової діяльності дітей ми мали можливість впливати на поведінку дітей, організовуючи бесіди про норми

поведінки, аналізуючи ситуації, що потребували морального вибору, в ході проведення психологічних ігор на розвиток емпатії.

На основному етапі роботи ми пропонували дітям сюжетно-рольові ігри морального спрямування. Перед початком ігор обговорювалась сюжетна лінія, відшукувались різні варіанти її розвитку, характеризувались ролі, обговорювався той чи інший вибір ролей дітьми, пояснювалась етика людських відносин.

Беручи на себе роль дорослого, взаємодіючи між собою, діти вчилися поводитися відповідно до норм моралі самостійно. У них формувались такі якості як співчуття, чуйність, справедливість і скромність.

Серед запропонованих дітям сюжетно-рольових ігор морального спрямування були ігри “В гостях у правди і брехні”, “Доньки і матері”, “Лікарня”, “Школа”, “Поліція” та ін.

Правильно вибудувати стосунки у соціумі дітям допомогла сюжетно-рольова гра “Лікарня”. Діти вчилися поводитись у груповому приміщенні, на вулиці, в громадських місцях, відповідно до встановлених правил культурної поведінки: бути привітними з дорослими, ровесниками; допомагати один одному у скрутних ситуаціях. В процесі гри діти вчилися співпереживати, жаліти інших людей, виявляти співчуття та підтримку; вчасно приходити на допомогу тому, хто її найбільше потребує. В процесі гри, у дітей формувалась звичка використовувати знайомі форми доброзичливого спілкування.

Актуальною для сучасних дітей виявилась сюжетно-рольова гра “Поліція”, адже великий вплив на поведінку дітей має телебачення, інтернет, комп’ютерні ігри, сюжет яких, дуже часто, пов’язаний з моральним вибором. Переважна більшість дітей, в основному хлопці, обирали собі ролі негативних персонажів, тому що, на думку дітей, такі герої більш яскраві. Ця гра допомогла навчити дітей правильно реагувати на ситуацію, ставитись до порушення моральних норм негативно; проявляти співчуття до скривдженого та не погоджуватись з вчинками того, хто завдав шкоди і схвалювати вчинки того, хто вчинив справедливо; виявляти бажання бути справедливим.

Результати контрольного експерименту довели позитивний вплив використання сюжетно-рольових ігор на формування моральних норм поведінки дітей старшого дошкільного віку. Результати в контрольній і експериментальній групі змінилися

наступним чином: контрольна підгрупа – 27 % дітей мали високий рівень сформованості моральної поведінки; у 53 % - спостерігався середній рівень моральної вихованості, 20 % залишились з низьким рівнем розвитку моральних норм поведінки. В експериментальній підгрупі відбулись більш істотні зміни: у 30 % дітей спостерігались стійкі моральні норми поведінки; 70 % дітей мали середній рівень сформованості моральних норм поведінки.

Результати експериментальної роботи підтвердили нашу гіпотезу про позитивний вплив сюжетно-рольових ігор на формування моральної поведінки старших дошкільників. Однак, слід підкреслити, що у великій кількості дітей як експериментальної, так і контрольної підгруп спостерігалась ситуативна мінливість та нестійкість моральної поведінки. Це пояснюється віковими особливостями дошкільників. На нестійкість моральної поведінки вказує у своєму дослідженні і О. Мельничук. Вона наголошує на тому, що в процесі формування моральних норм поведінки дошкільників доцільно створювати виховні ситуації і включати їх в різні види діяльності дітей. Також вихователі мають передбачити багаторазове здійснення дитиною аналогічних вчинків на основі одного й того ж правила поведінки в різних життєвих ситуаціях задля формування моральних норм поведінки [5, с. 88].

Узагальнюючи усе вищесказане, зазначимо, що проблема формування моральних норм поведінки у дітей дошкільного віку є актуальною, потребує подальшого дослідження і пошуку нових засобів. Сюжетно-рольова гра є одним з ефективних засобів формування моральних норм поведінки, за умови систематичної і цілеспрямованої взаємодії дорослого і дитини. Такі ігри навчають дітей діяти відповідно до моральних норм, розвивають моральні почуття та спонукають до здійснення моральних вчинків. Крім цього, завдання морального розвитку дошкільників мають систематично включатись в хід навчально-виховного процесу в закладі дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Артемова, ЛВ., 1973. 'Відображення знань дітей у спільних іграх', *Дошкільне виховання*, № 9, С. 10–14.
2. Эльконин, ДБ., 1999. 'Психология игры', 2-е изд., М. : ВЛАДОС, 360 с.
3. Кошелівська, ОІ., 2002. 'Стимулювання морального вибору дошкільників у процесі педагогічного впливу : автореферат дис. канд.

- пед. наук : 13.00.08', *Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова*, Київ, 20 с.
4. Лохвицька, ЛВ., 2014. 'Моральне виховання: нові чи старі проблеми?', *Дошкільне виховання*, № 7, С. 12–16.
 5. Мельничук, ОІ., 2012. 'Виховні ситуації як засіб соціально-морального розвитку дітей старшого дошкільного віку', *Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя, Сер. : Психолого-педагогічні науки*, № 3.
 6. Поніманська, ТІ., 2013. 'Дошкільна педагогіка', *Альма-матер, 2-ге доповнення*, Київ : Академвидав, 464 с.

References:

1. Artemova, LV., 1973. 'Vidobrazhennya znan' ditey u spil'nykh ihrakh (Showing the Knowledge of Children in Joint Games)', *Doshkil'ne vykhovannya*, № 9, S. 10–14.
2. El'konin, DB., 1999. 'Psikhologiya igry (The Psychology of the Game)', *2-ye izd.*, M. : VLADOS, 360 s.
3. Koshelivs'ka, OI., 2002. 'Stymulyuvannya moral'noho vyboru doshkil'nykiv u protsesi pedahohichnoho vplyvu : avtoreferat dys. kand. ped. nauk : 13.00.08 (Stimulation of the Moral Choice of Preschoolers in the Process of Pedagogical Influence : the Dissertation Author's Abstract for Obtaining a Candidate of Pedagogical Sciences : 13.00.08)', *Natsional'nyy pedahohichnyy un-t im. M. P. Drahomanova*, Kyiv, 20 s.
4. Lokhvyts'ka, LV., 2014. 'Moral'ne vykhovannya: novi chy stari problemy? (Are New or Old Problems of the Moral Education?)', *Doshkil'ne vykhovannya*, № 7, S. 12–16.
5. Mel'nychuk, OI., 2012. 'Vykhovni sytuatsiyi yak zasib sotsial'no-moral'noho rozvytku ditey starshoho doshkil'noho viku (Educational situations as a means of social and moral development of children of senior preschool age)', *Naukovi zapysky NDU im. M.Hoholya, Ser. : Psykholoho-pedahohichni nauky*, № 3.
6. Ponimans'ka, TI., 2013. 'Doshkil'na pedahohika (Preschool Pedagogy)', *Al'ma-mater, 2-he dopovnennya*, Kyiv : Akademvydav, 464 s.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.13(5)-7

УДК 373.2.091.33:688.72

СУЧАСНА ІГРАШКА: АКТУАЛЬНІСТЬ, ТЕНДЕНЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ ВПЛИВУ

MODERN TOY: RELEVANCE, TENDENCIES, PERSPECTIVES OF
INFLUENCE ON A CHILD

К. М. Поліщук

Актуальність дослідження. Дитинство початку XXI століття характеризується зростанням вимог до особистості у цей період, зміною його традиційних атрибутів та втратою зв'язків із старшим поколінням. Сучасна соціальна ситуація розвитку дітей дошкільного віку супроводжується швидким зростанням "ігрової індустрії", асортимент якої розширюється щороку. В таких умовах іграшка втрачає свій виховний потенціал у формуванні особистості дитини та є переважно засобом матеріального збагачення компаній-виробників.

Постановка проблеми. У такій ситуації актуальним є пошук можливих варіантів вибору серед наявного розмаїття іграшок, які можуть позитивно вплинути на формування уявлень дитини дошкільного віку про себе та оточуючий світ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему ролі гри та іграшки у розвитку дітей дошкільного віку в умовах сьогодення висвітлено у сучасних вітчизняних (Л. Артемова, Г. Беленька, Н. Гавриш, К. Карасова, О. Кононко, К. Крутій, С. Ладивір, Т. Піроженко та ін.) та європейських дослідженнях (J. Goldstein, F. Mouritsen R. Retter, D. Whitebread та ін.) Вивченню особливостей сучасної іграшки як

Urgency of the research. Target setting. Childhood of the XXI century is characterized by increasing of demands to personality in this period, changing his or her traditional attributes and loss of connection with the older generation. The modern social situation of the development of preschool age children comes with fast increasing of "gaming industry", an assortment of which expands every year. Under such conditions toy is losing its pedagogic potential in the formulation of a child's personality and mostly is a measure for material enrichment of producer company.

Target setting. In such a situation the search of possible options of choosing between a present variety of toys which can have a positive influence on formulation preschool age child's idea about him or herself and the surrounding world is relevant.

Actual scientific researches and issues analysis. The problem of role of game and toys in development of preschool age children in present conditions is mentioned in works of modern native (L. Artemova, H. Bielenka, N. Havrysh, K. Karasova, O. Kononko, K. Krutii, S. Ladyvir, T. Pirozhenko and others) and European researchers (J. Goldstein, F. Mouritsen R. Retter, D. Whitebread and others). Studying of peculiarities of

невід'ємного атрибуту дитинства присвячені праці В. Абраменкової, Н. Гавриш, Л. Гладун, О. Вовчик-Блакитної, О. Смірної та ін..

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних тенденцій розвитку іграшкового асортименту для дітей дошкільного віку та критеріїв вибору іграшок з прогнозуванням можливих результатів їх впливу на формування особистості.

Виклад основного матеріалу. У статті окреслено основні тенденції розвитку іграшкової індустрії в умовах сьогодення. Визначено, що розвиток іграшкової промисловості спрямований на оновлення й удосконалення інтерактивності іграшок, популяризацію певних брендів (фільми, книжки, іграшки, солодощі з однаковими персонажами) та нав'язування серій однотипних іграшок, що у підсумку не відповідає віковим потребам розвитку дитини-дошкільника. В ситуації перенасичення іграшкового ринку сучасна іграшка має низку нових характеристик, вплив яких на формування особистості не завжди можна спрогнозувати. Зокрема переважна кількість популярних серед споживачів іграшок не сприяє закріпленню механізму соціалізації дошкільника, зміцненню сімейних стосунків, пропагує цінності не характерні для нашого народу та провокує розмаїття стратегій поведінки у ситуаціях морального вибору. Іграшка для дітей дошкільного віку є основним засобом формування знаково-символічної системи уявлень про оточуючу дійсність. В

modern toys as an inherent attribute of childhood is informed in works of V. Abramenkova, N. Havrysh, L. Hladun, O. Vovchik-Blakytna, O. Smirnova and others.

The research objective. The task of the article is the definition of main tendencies of development of toys assortment for preschool age children and criteria of choice of toys with forecasting of possible results of their influence on the formation of the personality.

The statement of basic materials. In the article, the main tendencies of modern developing of toys industry are outlined. It is certain that the development of toys industry is intended to renewal and advance of interactivity of toys, popularization of some brands (movies, books, toys, sweets with the same characters) and intrusion of series of same toys what in a result do not meet age needs of preschool child development. In the situation of supersaturation of toys market modern toy has a range of new characteristics. And its` influence on the formation of personality not always can be predicted. In particular, the great bulk of popular toys between consumers do not promote the strengthening of the mechanism of socialization of preschool age child, maintaining of family relations, propagandize values which are not common for our nation and provoke a variety of strategies of behavior in a situation of moral choice. A toy for preschool age children is the main method in the formulation of a sign-symbolic system of representation the surrounding reality. In modern sociocultural situation cooperation with this integral feature of

сучасній соціокультурній ситуації взаємодія з цим невід'ємним атрибутом дитинства потребує постійного педагогічного супроводу, що передбачає вибір іграшок із врахуванням їх виховного потенціалу та прогнозування можливих результатів впливу на особистість.

Висновки. Результати дослідження свідчать, що сучасна іграшка може бути ефективним засобом формування уявлень дитини дошкільного віку про себе та про оточуючий світ за умови дотримання вимог до її вибору та готовності значимих дорослих до цього.

Ключові слова: сучасна іграшка, діти дошкільного віку, світоглядні уявлення дітей

childhood requires constant pedagogical support, which involves the selection of toys with taking into account their educational potential and forecasting their potential results on the personality.

Conclusions. Results of the research indicate that modern toy can be an effective method in formulation the idea of preschool age child about him or herself and about surrounding world but only under the condition if demands of its choice and readiness of important adults will be maintained.

Keywords: modern toy, preschool age children, child`s idea of the world.

Актуальність теми. Останнім часом проблема вивчення особливостей дитячих ігор та специфіки сучасних іграшок, як потужних засобів впливу на формування особистості дитини дошкільного віці стає все більш актуальною. С.Смірнова відзначає, що за останні 20 років відбулася зміна ставлення до дитинства, як особливого періоду життя людини. На думку автора, саме це є однією з причин того, що традиційні ігри в розвинутих країнах витісняються відео- та комп'ютерними іграми, мас-медіа [4]. Схожу думку висловлюють і інші зарубіжні дослідники (Retter R., Mouritsen F. та ін.), звертаючи увагу на те, що сьогодні в традиційному розумінні гра та іграшка існують тільки в спеціальних умовах: в спеціальних дошкільних закладах для дітей з проблемами розвитку, в країнах третього світу, які прагнуть стати частиною європейського суспільства [4].

Українські педагоги та психологи (О. Вовчик-Блакитна, Н.Гавриш, О.Кононко, К.Кругій та ін.) наголошують, що в умовах сьогодення традиційна дитяча гра у дошкільному віці має низку специфічних рис (однотипність тематики та дій з іграшками, визначена в основному переглянутою медіа продукцією; відсутність ігор у різновікових об'єднаннях та передачі ігрового досвіду; підміна

ігрової діяльності ігровими формами навчання та ін.) Окреслені особливості частково зумовлені і специфікою перенасиченого ринку іграшок, який орієнтований на зростання рейтингів продажів продукції, а не на забезпечення споживачів якісним асортиментом.

Постановка проблеми. У такій ситуації сучасні іграшки поступово втрачають свої значення у процесі соціалізації особистості в дошкільному віці, не сприяють зміцненню міжпоколінних зв'язків та своєрідно впливають на становлення особистості. Такі зміни обумовлюють появу тенденцій до формування у дошкільників досить своєрідних, інколи навіть частково емоційно негативно забарвлених світоглядних уявлень. Останні, як основа світогляду дорослої особистості, визначають її спрямованість на бажання конструктивно чи навпаки деструктивно взаємодіяти з оточуючим світом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі формування світоглядних уявлень особистості у період дитинства присвячені роботи В. Демиденко, Г. Залеського, Н. Менчинської, Т. Мухіної, М. Ратко, О. Сокурено, В. Сухомлинського, С. Якименко та ін. У працях Л. Виготського, Д. Ельконіна, М. Лісіної, М. Зінов'євої, Ж. Піаже, О. Кононко, Л. Ніконорової окреслено особливості їх становлення у старшому дошкільному віці.

Питання визначення місця сучасних ігор та іграшок у розвитку дітей дошкільного віку висвітлено у вітчизняних (Л. Артемова, Г. Беленька, Н. Гавриш, К. Карасьова, О. Кононко, К. Крутій, С. Ладивір, Т. Піроженко та ін..) та європейських дослідженнях (J. Goldstein, F. Mouritsen R. Retter, D. Whitebread та ін..). Окреме місце у науковій дискусії займає тема ролі сучасної іграшки в житті дитини-дошкільника. Певні її аспекти представлені у наукових доробках В. Абраменкової, Т. Авдулової, О. Батухтіної, О. Вовчик-Блакитної, Н. Гавриш, С. Онощенко, С. Поворознюк, О. Смірної та інших і потребують подальшого вивчення.

Постановка завдання. В окресленому контексті актуальним є вивчення основних тенденцій іграшкового асортименту для дітей дошкільного віку та визначення критеріїв вибору іграшок з прогнозуванням можливих результатів їх впливу на формування особистості.

Виклад основного матеріалу. У сучасному європейському суспільстві предметом уваги наукової спільноти та громадськості є питання забезпечення прав дітей на здоровий розвиток шляхом

реалізації творчого потенціалу гри, попередження наслідків дефіциту відпочинку та творчості у цій діяльності та можливого їх впливу на майбутнє [10]. У цьому контексті дитячі ігри та іграшки розглядаються як конкретні інвестиції у майбутній розвиток країн Європи.

Європейський дослідник J. Goldstein у своїй праці присвяченій іграм, іграшкам та розвитку дитини відзначає, що гра є призмою, через яку діти відчують свій світ і світ інших. Позбавлені можливості грати в дитинстві, вони будуть страждати і на даному етапі свого розвитку, і в довгостроковій його перспективі. Автор відзначає, що саме такі діти мають підвищений ризик аномального розвитку та девіантної поведінки в майбутньому.

У цьому віці гра - це певна стратегія життя, оскільки практично кожен аспект життя дитини залежить від неї. Зміст та тривалість гри можуть бути показниками розвитку дитину уже на ранніх етапах онтогенезу. Для того, щоб стимулювати дітей продовжувати гру, дорослі повинні підтримувати і заохочувати її, шляхом створення достатнього простору для гри та забезпечення широким асортиментом іграшок для реалізації усіх можливостей гри. На думку автора, саме іграшки стимулюють дітей продовжувати розпочату гру, а знання дітьми їх можливостей та різноманітність можуть сприяти розвитку сюжету. Важливою умовою тут є самостійний вибір дітьми іграшок, що суттєво впливає на тривалість гри. Варто відзначити, що у підсумку дослідник наголошує, що іграшки мають важливе значення, але вони не замінюють теплі, люблячі, надійні стосунки з дорослими у грі. З відповідно організованою грою діти мають більші шанси стати здоровими, щасливими та креативними членами суспільства [8].

За результатами роботи останньої всесвітньої виставки іграшок і товарів для дітей Spielwarenmesse (м.Нюрнберг) було передбачено низку основних тенденцій іграшкового ринку на наступні кілька років. Зокрема прогнозують зростання попиту на все, що підпадає під тренд “Вивчай природу” (мікроскопи, збільшуваче скло, біноклі, набори юного городника та інше). На думку авторів, це зумовлено тим, що комп'ютери і смартфони стали головними розвагами уже навіть для дітей дошкільного віку, а з об'єктами живої природи вони стикаються все менше. Саме тому, мабуть, їх буде легше зацікавити таким асортиментом. Крім того, актуальними стануть ігри, в які забезпечують формування навичок

співпраці, гнучкості та соціальної взаємодії. Окрему популярну групу складуть забавки, які визначають веселощі як самоціль. Для таких ігор правила є простими і легко змінюваними. У них можна грати як в групі так і індивідуально, бути непередбачуваним і демонструвати при цьому власні уміння.

У рамках діяльності виставки варто також відзначити появу нового продукту на іграшковому ринку. Це результат новітньої тенденції злиття навчальних книг і розвиваючих іграшок в один принципово новий товар, який на думку авторів, має безмежні перспективи впливу на формування особистості дитини [11].

Виробники іграшок відзначають, що сучасний ринок іграшок в цілому досить сильно орієнтований на анімаційні бренди. Ліцензійні іграшки, у яких є анімаційний контент - повнометражний мультфільм, мультсеріал або епізоди на YouTube користуються надзвичайним попитом. Але все одно залишаються групи популярних і затребуваних іграшок, які не потребують анімаційної підтримки, але динамічно змінюються відповідно до потреб споживача. Зокрема це категорія іграшок для малюків, машинки та іграшки на радіокеруванні. Останні мають спеціальні серії як для хлопчиків так і для дівчаток, що і зумовлює їх популярність. Окрему позицію тут займають конструктори, які постійно оновлюються за рахунок появи нових елементів та тематичних лінійок. До цієї ж групи належить і класична м'яка іграшка, хоча варто відзначити і появу нового типу м'яких іграшок. Це іграшки, які у доповнення до свого образу мають ще й власну міні-анкету, де зазначено, що це за тварина, як її звати, що вона любить і як її потрібно гладити, аби не зашкодити.

Експерти прогнозують появу на ринку України у цій групі іграшок нових зразків з певної ідеєю від всесвітньо відомих виробників. Наприклад, це може бути класична м'яка іграшка, яка, за задумом виробника, уособлює безпритульну тварину, про яку дитині потрібно буде подбати. Крім того очікують появу іграшок за мотивами онлайн-ігор, які наразі є дуже популярними у світі, зростання попиту на колекційні міні фігурки та іграшки з елементами трансформації [11].

Аналіз літератури та огляд наявного асортименту дозволяє відзначити, що характерними особливостями українського ринку сучасних іграшок є:

- одночасна перенасиченість асортименту та швидка зміна його наповнення, що зумовлює розгубленість батьків при виборі іграшок та динамічність дитячих інтересів;

- поява принципово нових різновидів товару, які не входять до психологічних і педагогічних класифікацій дитячих іграшок та мають бути предметом окремого дослідження з метою вивчення можливостей їх впливу на особистість дитини.

- зміна ставлення батьків до якості іграшок: сучасні батьки стали більш вимогливі, щодо якості та функціональності іграшок;

- частина представлених іграшок - це окремі гаджети пов'язані з додатками, які потребують синхронізації з іншими пристроями та допомоги дорослих у їх використанні;

- переважна більшість образних іграшок має анімаційний контент, який обумовлює специфіку ігор з ними: мультфільм, відеоролик, журнал про кожного з героїв де зібрана його історія, опис друзів та ворогів, здібностей та екіпіровки та ін..

- досить значна частина іграшок інтерактивні або ж радокеровані та передбачають конкретний, досить обмежений спосіб взаємодії з ними;

- як і в більшості країн [4] в нашій державі існують протиріччя між популярністю іграшки серед споживачів та її психолого-педагогічною цінністю. Остання є предметом окремої експертизи та обов'язковою лише для вітчизняних виробників.

За таких обставин актуальним є питання вибору серед усього розмаїття іграшок для дітей дошкільного віку. На нашу думку, серед наявного асортименту варто вибирати ті, які відповідають технічним (якість виготовлення, безпечність використаних матеріалів для здоров'я дитини; вікова адресність, реквізити підприємства-виробника, способи санітарно-гігієнічної обробки та ін..), психолого-педагогічним (відповідність віку, поліфункціональність, спрямованість на спільну гру, зрозумілі для дитини орієнтири для самостійної діяльності) та соціокультурним (реалістичність зображуваного образу; пропагування загальнолюдських цінностей; спрямованість на формування доброзичливого ставлення до навколишнього світу та ін..) вимогам [3].

Для дітей старшого дошкільного віку характерне прагнення до пізнання та постійна зацікавленість новими об'єктами оточуючого світу. У ньому сучасна іграшка завдяки своїм властивостям є невід'ємним елементом повсякденного життя, який є одночасно

носієм інформаційно-ціннісних орієнтирів та засобом формування власного ставлення до тих чи інших подій. За умови відповідної підготовки вихователів та батьків, плануванні та проектуванні різних видів діяльності дітей старшого дошкільного віку з використанням сучасної іграшки, дотриманні єдиних вимог до організації ігрового середовища у ЗДО та сім'ї сучасна іграшка може бути ефективним засобом формування світоглядних уявлень дітей старшого дошкільного віку[3].

Висновки з даного дослідження. В умовах сьогодення більша частина іграшкового асортименту для дітей дошкільного віку має низку характеристик, які зумовлюють необхідність педагогічного супроводу взаємодії іграшкою. Він передбачає вибір іграшок (з урахуванням їх технічних, психолого-педагогічних і соціокультурних характеристик) та можливих способів взаємодії, знання дошкільниками потенціалу іграшки, дотримання педагогічних умов її використання.

Список використаних джерел:

1. Вовчик-Блакитна, О., 2009. 'Гра та іграшка справа серйозна', *Обдарована дитина*, № 1, С. 54-59.
2. Гавриш, Н., Щеглова, О., 2004. 'Іграшка. Друг дитинства?', *Дошкільне виховання*, № 6, С. 5-7.
3. Поліщук, КМ., 2019. 'Педагогічні умови використання сучасної іграшки як засобу формування світоглядних уявлень дітей старшого дошкільного віку', *Гуманізація навчально-виховного процесу Збірник наукових праць №1(93)2019*, С.283-302
4. Смирнова, ЕО., Абдулаева, ЕА., 2010. 'Игрушки детей Европы', *Электронный журнал «Психологическая наука и образование»*, № 5, С. 110-117.
5. Смирнова, ЕО., Соколова, МВ., 2016. 'История европейских и отечественных игрушек'. Доступно : <<https://docplayer.ru/26905036-Istoriya-evropeyskih-i-otechestvennyh-igrushek.html>> [Дата обращения 17 Мая 2019].
6. Смирнова, ЕО., Соколова, МВ., 2008. 'Исследования феномена игрушки в современной западной науке', *Психологическая наука и образование*, № 3, С. 38-48.
7. Ryabkova, IA., Sheina, EG., 2018. 'Toy as a conditional object', *Journal of Modern Foreign Psycholog*, № 7, P. 75-81. (DOI: <https://doi.org/10.17759/jmfp.2018070408>).
8. Goldstein, J., 1994. 'Toys, Play, and Child Development', *Cambridge University Press*. Available at : <<https://www.cambridge.org/core/books/toys-play-and-child-development/0AE2A8078AE2CCF3F21102D9A608AFA0>> [Accessed 10 May 2019].

9. Whitebread, D., 2012. 'The Importance of Play', *A report on the value of children's play with a series of policy recommendations, Written for Toy Industries of Europe (TIE), University of Cambridge*. Available at : <http://www.importanceofplay.eu/IMG/pdf/dr_david_whitebread_-_the_importance_of_play.pdf> [Accessed 15 May 2019].
10. The importance of play, 2019. 'About the Event'. Available at : <<http://www.importanceofplay.eu/events/2013/about-the-event>> [Accessed 13 May 2019].
11. Babyexpo, 2017. 'Тренди в галузі виробництва іграшок : у що хочуть грати сучасні діти'. Available at : <<http://babyexpo.ua/trands/trendy-v-otrasli-proizvodstva-igrushek-vo-chto-khotyat-igrat-sovremennye-deti/>> [Accessed 11 May 2019].

References:

1. Vovchuk-Blakytina, O., 2009. 'Hra ta ihrashka sprava seryozna (The Game and the Toy is Serious)', *Obdarovana dytyna*, № 1, S. 54-59.
2. Havrysh, N., Shchekhlova, O., 2004. 'Ihrashka. Druh dytynstva? (Toy. Is Friend of Childhood?)', *Doshkil'ne vykhovannya*, № 6, S. 5-7.
3. Polishchuk, KM., 2019. 'Pedagogichni umovy vykorystannia suchasnoi ihrashky yak zasobu formuvannia svitohliadnykh uiavlen ditei starshoho doshkilnoho viku (Pedagogical conditions of use of modern toys as a means of forming world outlook of children of senior preschool age)', *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu Zbirnyk naukovykh prats* №1(93)2019, S.283-302
4. Smirnova, YeO., Abdulayeva, YeA., 2010. 'Igrushki detey Yevropy (Toys of European Children)', *Elektronnyy zhurnal «Psikhologicheskaya nauka i obrazovaniye»*, № 5, S. 110-117.
5. Smirnova, YeO., Sokolova, MV., 2016. 'Istoriya yevropeyskikh i otechestvennykh igrushek (History of European and domestic toys)'. Dostupno : <<https://docplayer.ru/26905036-Istoriya-evropeyskih-i-otechestvennykh-igrushek.html>> [Data obrashcheniya 17 Maya 2019].
6. Smirnova, YeO., Sokolova, MV., 2008. 'Issledovaniya fenomena igrushki v sovremennoy zapadnoy nauke (Studies of the Toy Phenomenon in Modern Western Science)', *Psikhologicheskaya nauka i obrazovaniye*, № 3, S. 38-48.
7. Ryabkova, IA., Sheina, EG., 2018. 'Toy as a conditional object', *Journal of Modern Foreign Psycholog*, № 7, P. 75-81. (DOI: <https://doi.org/10.17759/jmfp.2018070408>).
8. Goldstein, J., 1994. 'Toys, Play, and Child Development', *Cambridge University Press*. Available at : <<https://www.cambridge.org/core/books/toys-play-and-child-development/0AE2A8078AE2CCF3F21102D9A608AFA0>> [Accessed 10 May 2019].
9. Whitebread, D., 2012. 'The Importance of Play', *A report on the value of children's play with a series of policy recommendations, Written for Toy Industries of Europe (TIE), University of Cambridge*. Available at : <http://www.importanceofplay.eu/IMG/pdf/dr_david_whitebread_-_the_importance_of_play.pdf> [Accessed 15 May 2019].

-
10. The importance of play, 2019. 'About the Event'. Available at : <<http://www.importanceofplay.eu/events/2013/about-the-event>> [Accessed 13 May 2019].
 11. Babyexpo, 2017. 'Trendy v haluzi vyrobnytstva ihrashok : u shcho khochut' hraty suchasni dity (Trends in the Field of Toys Production: what Contemporary Children Want to Play)'. Available at : <<http://babyexpo.ua/trands/trendy-v-otrasli-proizvodstva-igrushek-vo-cho-khotyat-igrat-sovremennye-deti/>> [Accessed 11 May 2019].

DOI 10.33930/ed.2019.5007.13(5)-8
УДК 373.2.016:81'271

**ДО ПИТАННЯ ПРО ІНТЕГРАЦІЮ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У
ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

*TO THE ISSUE ABOUT THE INTEGRATION OF FOREIGN
LANGUAGE IN THE DAY-TO-DAY LIFE OF PRESCHOOL AGE CHILD*

**І. О. Мордоус
М. А. Карпачова**

Актуальність дослідження. Соціокультурні виміри сьогодення обумовлені багатьма факторами, проте беззаперечним є факт домінуючої позиції мови. І не лише тому, що вона виступає інформаційним провідником, а, більшою мірою, тому, що постає скріплюючим компонентом відносин у полімовному соціумі. Об'єктивність цих обставин моделює змістове наповнення освіти і, в першу чергу, дошкільної її ланки. Наукова доведеність позитивного впливу опанування основами іншомовного спілкування в дошкільний період дитинства спричиняє посилену увагу до розвію ідей урізноманітнення та оптимізації окресленого процесу.

Постановка проблеми. Застосування інтегрованого підходу в процесі організації різних видів дитячої діяльності довело його ефективність в глобальному сенсі розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку. Низка вчених досліджувала це питання в рамках навчання їх іноземної мови. Проте, варто відзначити, що дана проблематика висвітлена, більшою мірою, в контексті інтеграції іноземної мови в різні освітні лінії, що удосконалює процес, але не оптимізує його. Адже

Urgency of the research. Today social and cultural fields are dependent on many factors but the fact of the dominant position of language is indisputable. And not only because it is a guide for information, but mostly because it takes the position of a binding component in the relation of polylingual society. The objectivity of these conditions simulates informatory filling of education and in the first place of preschool education. The scientific validity of the positive influence of learning basis of foreign language in the preschool period becoming a cause of intensified attention to the development of variety and optimization of the mentioned process.

Target setting. Usage of integrating approach during the organization of different kinds of children's activity has proved its effectiveness in a global meaning of development, education, and guidance of preschool age children. Some scientists studied this question by teaching their foreign language. But it is worth to mention that these issues are presented more in a context of integration of foreign language in different educative lanes, what develops the process but do not optimize it. Because the activity of children is multifaceted

життєдіяльність дітей багатомірна і включає як регламентовані заняття, та і повсякденні справи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання застосування інтегрованого підходу в роботі з навчання дітей іноземної мови в дошкільному віці знайшли своє відображення у працях таких науковців як-то: Н. Волощенко, І. Косарева, І. Мордоус, О. Пиличева, О. Протасова, Н. Родіна, І. Федосєєва, О. Шликова, О. Янковенко та ін.

Постановка завдання. Використання позазанятійного часу для роботи з навчання дітей іноземної мови доволі складний і цікавий процес, який, за умови методично грамотної організації, дозволить значно розширити функціональні можливості формування іншомовних компетенцій.

Виклад основного матеріалу. Неможливо переоцінити важливість дотримання розпорядку дня для розвитку та навчання дитини дошкільного віку, оскільки від цього залежить гарне самопочуття і, відповідно, результати життєдіяльності. Тому інтеграція іноземної мови, певною мірою, носить симбіотичний характер: включення її розмаїтить будь-який процес чи вид діяльності і посилює мотивацію сприйняття, а з іншого боку відбувається розширення можливостей для активації іншомовних знань та їх збагачення.

Висновки. Варто відзначити, що потенціал компонентів розпорядку дня дитини у закладі дошкільної освіти в контексті інтеграції іноземної мови надзвичайно високий. Їх емоційний

and includes both scheduled studies and day-to-day acting.

Actual scientific researches and issues analysis. The question about the implementation of integrating approach in teaching a foreign language to preschool age children was mentioned in works of such scientists as: N. Voloshchenko, I. Kosarieva, I. Mordous, O. Pylycheva, O. Protasova, N. Rodina, I. Fedosieieva, O. Shlykova, O. Yankovenko, and others.

The research objective. Usage of out-of-school time to work with children on foreign language is a quite complicated and interesting process which under the condition of the methodical and competent organization will let to improve considerably functional facilities of formation of foreign language competence.

The statement of basic materials. It is impossible to overestimate the importance of keeping to order of the day for development and teaching preschool age child because a good state of health and results of vital activity are depended on this thing. That`s why in some measure the integration of foreign language has symbiotic character: its` inclusion varies any process or any activity and increases the motivation of perception, and from another side, the expansion of possibilities for activation of foreign knowledge and its` enrichment is happening.

Conclusion. It is worth to mention that the potential of components of child`s order of the day in the preschool establishment is extremely high in a contest of integration of foreign language.

фон, у порівнянні зі спеціально організованими заняттями, набагато яскравіший. Невимушеність атмосфери покращує психологічний клімат сприйняття інформації. Урізноманітнення повсякденного життя за рахунок включення іншомовних ігор і незвичних завдань, небуденних ситуацій підвищує коефіцієнт закарбування інформації.

Ключові слова: діти дошкільного віку, навчання іноземної мови, інтеграція іноземної мови, позазанятійний час, прогулянка

Their emotional ground is more vivid as compared with purposely organized classes. The naturalness of the atmosphere makes the psychological climate of informational perceiving better. Variety of day-to-day life by including games in a foreign language and unusual tasks, unusual situations increase the coefficient of memorization.

Keywords: preschool age children, education of foreign language, integration of foreign language, out-of-school time, walk

Актуальність теми дослідження. Мова виступає не лише інформаційним провідником, а, більшою мірою, постає скріплюючим компонентом відносин у полімовному соціумі. Об'єктивність цих обставин моделює змістове наповнення освіти і, в першу чергу, дошкільної її ланки як такої, що забезпечує розвиток індивідуума в найбільш сензитивний період. Умови сьогодення глобалізують значення іноземної мови. Наукова доведеність позитивного впливу опанування основами іншомовного спілкування в дошкільний період дитинства спричиняє посилену увагу до розвію ідей урізноманітнення та оптимізації окресленого процесу. Серед великої кількості технологій, запроваджуваних в освітньому процесі закладу дошкільної освіти загалом і в ході навчання дітей іноземної мови зокрема, вирізняється інтегрований підхід.

Постановка проблеми. Застосування інтегрованого підходу в процесі організації різних видів дитячої діяльності довело його ефективність. Низка вчених досліджувала це питання в рамках навчання їх іноземної мови. Проте, варто відзначити, що дана проблематика висвітлена, більшою мірою, в контексті інтеграції іноземної мови в різні освітні лінії, що удосконалює процес, але не оптимізує його. Адже життєдіяльність дітей багатомірна і включає як регламентовані заняття, та і повсякденні справи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Можливості організації процесу навчання дітей іноземної мови в дошкільний період дитинства висвітлюються в наукових працях багатьох

педагогів і психологів: Г. Беленька, Н. Гальскової, Н. Горлової, А. Гергель, І. Зимньою, І. Кулікової, О. Лободи, О. Негневицької, В. Плахотника, Т. Полонської, Є. Протасової, О. Рейпольської, Н. Родіної, С. Соколовської, О. Солововой, О. Чернякової, А. Шахнаровича, Т. Шкваріної та іншими. Питання застосування інтегрованого підходу в роботі з навчання дітей іноземної мови в дошкільному віці знайшли своє відображення у працях таких науковців як-то: Н. Волощенко, І. Вронська, І. Косарева, І. Мордоус, О. Нельзіна, О. Пиличева, І. Федосєєва, О. Шликова, О. Янковенко та ін. Зокрема, вони розкривали перспективи включення іноземної мови у процес формування у дітей елементарних математичних уявлень (Н. Волощенко, І. Федосєєва), в хід ознайомлення їх з природою (І. Мордоус), у фізичне виховання (О. Янковенко), в образотворчу діяльність (О. Пиличева, О. Шликова), у немовленнєві види діяльності (І. Вронська, І. Косарева, О. Нельзіна). Таким чином, нам не вдалося виявити цілеспрямованих досліджень щодо впровадження інтегрованого підходу у повсякденну життєдіяльність дітей дошкільного віку, хоча варто відзначити, що частково ми знаходимо інформацію у вищеперерахованих авторів.

Постановка завдання. Використання позазанятійного часу для роботи з навчання дітей іноземної мови доволі складний і цікавий процес, який, за умови методично грамотної організації, дозволить значно розширити функціональні можливості формування іншомовних компетенцій. Такий результат досягається за рахунок синтезу змістового наповнення комунікації дітей під час різних компонентів життєдіяльності: розширюється часовий проміжок іншомовної комунікативної взаємодії; підвищується варіативність застосування засвоєних знань, що, в свою чергу, дозволяє закарбувати їх у довготривалу пам'ять; позитивно змінюється мотиваційний фон на тлі урізноманітнення звичних ситуацій; відбувається вплив на розвиток психічних процесів (наприклад, інше мовленнєве вираження щодо того чи іншого предмета/явища спонукає розвиток функціоналу мислення) та т.п.

Виклад основного матеріалу. В першу чергу, варто відзначити зміну вектору цілепокладання самого процесу ознайомлення дітей з основами іншомовного спілкування в дошкільні роки. Сучасні погляди закріплені у державним документах нашої держави. Зокрема, у програмі розвитку дитини дошкільного віку "Я у світі" визначена окрема варіативна складова,

освітня лінія "Іноземна мова" (англійська). Крім того, у змісті визначено основні завдання навчання дошкільників англійської мови, а саме:

- підтримувати інтерес до англійської мови, оволодіння нею вдома і закладі дошкільної освіти;
- розвивати здатність ініціювати мовлення англійською;
- заохочувати прагнення до спонтанної словотворчості, гри зі звуками, словами, римами, експериментування ними;
- розвивати фонематичний слух;
- розвивати елементарне усвідомлення мовної дійсності - звуків, слів, речень англійською мовою;
- удосконалювати уявлення про змістовий аспект мовлення;
- навчати диференційовано користуватися вербальними засобами діалогічного спілкування англійською;
- удосконалювати вміння вступати в контакт, звертати увагу на когось / щось, шанобливо вітатися з однолітками і дорослими, вибачатися, розповідати про свою родину, іграшки, домашніх тварин, захоплення;
- продовжувати навчати розмовляти англійською мовою за зразком відповідно до теми спілкування;
- вивчати вірші, пісні, лічилки;
- формувати правильну вимову звуків англійської мови, вправляти в інтонаційній виразності, збагачувати активний словник;
- навчати самостійно давати команди й коментувати власні дії англійською;
- розвивати вміння будувати різні типи речень і вживати їх у мовленні [5, с. 351-352].

Більш узагальнений погляд на завдання сучасного педагога в процесі опанування дошкільниками іноземною мовою висловлює Г.Беленька: формування й розвиток іншомовних фонетичних навичок; розвиток навичок аудіювання - розуміння мови на слух; розвиток навичок говоріння (формування у дитини уявлення про іноземну мову як засіб спілкування); формування й поповнення іншомовного лексичного запасу [1, с.13].

Інший вітчизняний науковець Т.Шкваріна вбачала мету навчання дошкільників другої мови виключно у досягненні максимальної комунікації: "у формуванні в них елементарної

англомовної комунікативно-мовленнєвої компетентності, що передбачає оволодіння певними вміннями в аудіюванні та говорінні, достатніми для ініціювання мовленнєвого контакту із співрозмовником. Усе це дає змогу долучитися до розмови, одержати й передати елементарну інформацію, пов'язану зі змістом дитячого спілкування” [4, с. 15].

Вищезазначене дозволяє усвідомити чітке спрямування педагогічної думки на той факт, що і в дошкільному віці не рано зосереджувати увагу на формуванні навичок іншомовного спілкування, не зважаючи на невеликий комунікативний досвід дітей. В даному контексті актуальними постають принципи організації навчання іноземних мов (за Ю. Пассовим):

- мовленнєва спрямованість навчального процесу, яка полягає у тому, що шляхом до мовленнєвої практичної мети є саме практичне користування іноземною мовою;
- індивідуалізація при керівній ролі її особистісного аспекту як головного засобу створення мотивації й активності учнів з урахуванням їхнього життєвого досвіду, контексту діяльності, сфери інтересів, емоційної сфери та статусу конкретної особистості в колективі;
- функціональність, яка забезпечує відбір іншомовного матеріалу, адекватного процесу комунікації;
- ситуативність, що розглядається як засіб мовленнєвої стимуляції та умова розвитку мовленнєвих навичок;
- новизна, яка виявляється у постійній зміні предмета розмови, обставин, завдань та ін. [8].

Фактично, ми бачимо, що запропоновані принципи є відлунням основ застосування інтегрованого підходу у роботі з навчання дітей дошкільного віку іноземної мови. “Для того, щоб дитина дошкільного віку засвоїла певні знання і мовленнєві уміння з іноземної мови необхідно забезпечити їй мовне середовище. Для того, щоб зробити процес входження дитини у штучне іншомовне середовище легким і цікавим, необхідно в цікавій і доступній формі розгорнути його на тлі звичних видів дитячої діяльності” [2, с.17]. Таким чином, інтеграція іноземної мови у роботу з дітьми на основі певної спільності змісту дозволяє з іншого боку сприймати знайому інформацію, під іншим кутом дивитися на об’єкт, що синхронно збагачує знання про об’єкт.

В будь-якому разі інтеграція має бути плановою, контрольованою, керованою. І забезпечити такі умови найпростіше на спеціально організованих заняттях.

Завдання практично всіх інтегрованих занять дуже схожі поміж собою і включають в себе: систематизація, поглиблення, узагальнення особистого досвіду дитини, забезпечення освоєння нових способів дій, для усвідомлення зв'язків і залежностей, що у повсякденних справах від дитини сховані, створення умов для використання наявних знань, умінь і навичок у різноманітних ситуаціях (життєвих, ігрових, спеціально створених). Отже, ми бачимо, що інтегративний підхід до проведення прогулянок дає можливість розвивати в єдності пізнавальну, емоційну і практичну сфери особистості дитини [7]. Організація освітнього процесу в інтегративному підході розглядається, як єдність змістовних і процесуальних сторін, (змістовних знань, умінь і навичок, процесуальних способів і форм організації, засобів, прийомів і методів).

З урахуванням інтегрованого і діяльнісного підходів, які активно впроваджуються у навчально-виховний процес сучасного закладу дошкільної освіти, заняття з іноземної мови мають органічно інтегрувати у своїй структурі види діяльності, значущі для розвитку дошкільняти. Так, на тлі мовленнєвого спілкування та ігрової форми навчання педагог використовує елементи:

- рухової діяльності (фізкультпаузи з кількох простих вправ у супроводі окремих вказівок, команд чи римованих текстів; рухливі ігри; рухові вправи; імітації рухів тварин чи предметів; змагання в рухах тощо);
- образотворчості (малювання, ліплення за завданням педагога, за власним задумом, із подальшим відгадуванням зображеного та описом його);
- трудової діяльності (доручення із самообслуговування, господарсько-побутової праці, праці у природі, чергування на заняттях; ручна праця: робота з папером, ножицями, клеєм, тканиною, природним матеріалом та ін.);
- театралізованої (драматизації, театралізації із серією попередніх репетицій);
- музичної діяльності (спів, танцювальні рухи до пісеньок, рухливих ігор та ін., інструкції щодо їх виконання) [6].

Іншими словами, педагог має забезпечити нескінченний ланцюжок подій/ситуацій, що моделюють реальні ситуації і таким чином спонукають дитину до висловлювання. Або скористатися реальними подіями/ситуаціями, що оточують дитину і своєю живою енергією стимулюють до комунікації. Таким чином, ми вбачаємо доцільність у винесенні процесу опанування дітьми іншомовним спілкуванням за межі спеціально організованих занять, в тому числі у повсякденне життя.

Беручи до уваги той факт, що неможливо переоцінити важливість дотримання розпорядку дня для розвитку та навчання дитини дошкільного віку, оскільки від цього залежить гарне самопочуття і, відповідно, результати життєдіяльності. І його вага підвищується, зважаючи на численні можливості, що надаються повсякденним оточенням для реалізації інтегрованого підходу в контексті навчання дітей іноземної мови. Вивчаючи це питання К. Протасова і Н. Родіна прийшли до висновку, що у змісті навчання другої мови дошкільників повинний бути представлений комунікативний словник, перевірений носіями англійської мови, що включає опис:

- спілкування в режимні моменти. До їхнього числа відносяться: вітання, прощання, накривання на стіл, їжа, удягання, роздягання, гігієнічні навички, прогулянки, прибирання приміщень, упорядкування іграшок, готування їжі. Усі вони обслуговуються, в основному, обмеженим набором повторюваних висловлень;

- спілкування в ході занять. Сюди входить те, як вихователь керує поведінкою дитини, контролює розуміння, як пояснює матеріал, як робить зауваження, заохочує, застерігає, заспокоює, підбадьорює вихованців. Тут, як і в конкретній лексичній, виявляється специфіка кожного виду діяльності;

- спілкування в грі. Гра може відбутися в тому випадку, якщо її учасники мають деяке представлення про той фрагмент реальності, що розігрується. Вони повинні вміти запросити іншого в гру, домовитися про розподіл ролей, про хід розвитку сюжету, обговорити, що можна і чого не можна робити. Учасники гри повинні вміти висловлювати свої заперечення іншому, сваритися і миритися. В іграх із правилами потрібно вміти формулювати правила, розуміти інструкцію, повідомляти початок і кінець гри, говорити, чия черга, що трапилося, хто виграв [3, с. 103].

Особливими можливостями інтеграції англійської мови в різні компоненти розпорядку дня володіє прогулянка. Обумовлено це широким колом різних видів діяльності, які здійснюють дошкільники в процесі проведення таких прогулянок. Загалом слід відзначити, що прогулянка є надзвичайно важливим компонентом в діяльності групи. Обумовлено це значним впливом даного компоненту на дошкільників.

В ході прогулянки можлива інтеграція різних освітніх галузей, таких як «Фізична культура», «Здоров'я», «Безпека», «Соціалізація», «Пізнання», «Комунікація» і «Праця». Завдання освітніх галузей «Фізична культура» і «Здоров'я» вирішуються на прогулянці в ході рухливих ігор з дітьми і розвитку основних рухів і складають один напрямок — фізичний розвиток. Завдання освітніх галузей «Безпека», «Соціалізація», «Праця» вирішуються на прогулянці в ході трудових доручень, ознайомлення з працею дорослих, спостережень, самостійної ігрової діяльності, дидактичних ігор з дітьми і складають один напрям — соціально-особистісний розвиток. Завдання освітніх галузей «Пізнання» і «Комунікація» вирішуються на прогулянці через рухливі ігри з дітьми, трудові доручення, ознайомлення з працею дорослих, спостережень, експериментів з предметами навколишнього світу, цільових прогулянок, самостійної ігрової діяльності, дидактичних ігор з дітьми і складають один напрямок — пізнавально-мовленнєвий розвиток. Змістовні зв'язки між різними розділами програми дозволяють вихователю інтегрувати освітній зміст при вирішенні виховно-освітніх завдань. Наприклад, розширюючи уявлення дітей про природу, педагог виховує у дітей гуманне ставлення до живого, спонукає до естетичних переживань, пов'язаних з природою, вирішує завдання розвитку мовлення, оволодіння відповідними практичними і пізнавальними вміннями, вчить відображати враження про природу в різноманітній ігровій діяльності [7].

Наприклад, спілкування іноземною мовою поза заняттями може бути побудоване саме в ході організованих дорослим таких спостережень за різними погодними явищами; сезонними змінами в природі; розмаїтістю видів рослин (уміння розрізнити їх за формою листа, по квітам, плодам); ростом і розвитком рослин; за тим, як рослина харчується; розмаїтістю видів диких і домашніх тварин; за будівництвом житла, харчуванням, пересуванням і виведенням

потомства в диких і домашніх тварин. Причому використовуються як безпосередні спостереження, так і разом з дітьми розглядання книг, альбомів, довідкових видань. Спілкування по цих темах іноземною мовою поза заняттями переслідує, насамперед, наступні цілі: сприяти переносу засвоєних дітьми в ході занять слів і граматичних конструкцій в інші ситуації взаємодії, підтримувати узагальнення вживання лексико-граматичних одиниць.

Слід відзначити, що інтеграція англійської мови в прогулянку може бути здійснена й іншими шляхами, наприклад включенням елементів мовного спілкування в процесі трудової діяльності дітей, індивідуальної роботи з дітьми та ін. Тут все залежить від спроможності та можливостей педагога організувати таку роботу.

Висновки. Варто відзначити, що потенціал компонентів розпорядку дня дитини у закладі дошкільної освіти в контексті інтеграції іноземної мови надзвичайно високий. Їх емоційний фон, у порівнянні зі спеціально організованими заняттями, набагато яскравіший. Невимушеність атмосфери покращує психологічний клімат сприйняття інформації. Урізноманітнення повсякденного життя за рахунок включення іншомовних ігор і незвичних завдань, небуденних ситуацій підвищує коефіцієнт закарбування інформації. Адже інтеграція іноземної мови, певною мірою, носить симбіотичний характер: включення її розмаїтить будь-який процес чи вид діяльності і посилює мотивацію сприйняття, а з іншого боку відбувається розширення можливостей для активації іншомовних знань та їх збагачення.

Список використаних джерел:

1. Беленька, ГВ., 2013. 'Взаємодія педагога і дітей при вивченні іноземної мови', *Імідж сучасного педагога, №4, С.12-14*
2. Беленька, ГВ., Мордоус, Ю., 2003. 'Інтегроване навчання : навчально-методичний посібник для аспірантів та магістрів спеціальності «Дошкільне виховання»', *Навчально-методичний посібник, Київ : Видавництво «Логос», 116 с.*
3. Протасова, ЕЮ., Родина, НМ., 2012. 'Методика обучения дошкольников иностранному языку: учебное пособие', *Академия, Москва, 462 с.*
4. Шкваріна, ТМ., 2010. 'Сім законів ефективного навчання іноземної мови', *Дошкільне виховання, №4, С. 14-15.*
5. Аксьонова, ОП., Аніщук, АМ., 2014. 'Я у світі : програма розвитку дитини дошкільного віку (нова редакція)', *Ч. II. Від трьох до шести (семи) років : ТОВ "МЦЕФ-Україна", 452 с.*
6. 'Іноземна мова в дитячому садку'. Доступно : <<http://zhuravlyk.uz.ua/organizaciya-zhittyediyalnosti-ditej-v->

- dnz/gurtkova-robota/anglijska-mova/inozemna-mova-v-2/?print=print> [Дата звернення 11 Квітня 2019].
7. 'Методичні рекомендації щодо проведення прогулянки в ДНЗ'. Доступно : <<https://abetkaland.in.ua/rekomendatsiyi-shhodo-provedennya-progulyanky-v-dnz/>> [Дата звернення 17 Квітня 2019].
 8. Топольський, ВО., 2015. 'До питання про деякі сучасні методи навчання дітей дошкільного віку іншомовного спілкування'. Доступно : <http://stud.wiki/languages/3cob65625a3bd79a5c53a88421216d37_o.html> [Дата звернення 5 Квітня 2019].

References:

1. Bieliienka, HV., 2013. 'Vzaiemodiia pedahoha i ditei pry vyvchenni inozemnoi movy (Interaction of the teacher and children during the study of a foreign language), Imidzh suchasnoho pedahoha, №4, S.12-14
2. Byelyen'ka, HV., Mordous, IO., 2003. 'Intehrovane navchannya : navchal'no-metodychnyy posibnyk dlya aspirantiv ta mahistriv spetsial'nosti «Doshkil'ne vykhovannya» (Integrated learning: a manual for postgraduate students and masters of the specialty «Preschool education»)', *Navchal'no-metodychnyy posibnyk*, Kyiv : *Vydavnytstvo «Lohos»*, 116 s.
3. Protasova, YEYU., Rodina, NM., 2012. 'Metodika obucheniya doshkol'nikov inostrannomu yazyku : uchebnoye posobiye (Methods of Teaching Preschool Children to a Foreign Language : A Manual)', *Akademiya*, Moskva, 462 s.
4. Shkvarina, TM., 2010. 'Sim zakoniv efektyvnoho navchannya inozemnoyi movy (Seven Laws of Effective Teaching of a Foreign Language)', *Doshkil'ne vykhovannya, №4*, S. 14-15.
5. Aks'onova, OP., Anishchuk, AM., 2014. 'YA u sviti : prohrama rozvytku dytyny doshkil'noho viku (nova redaktsiya) (I'm in the World : A Program for the Development of a Child of Preschool Age (New Edition))', *Ch. II. Vid tr'okh do shesty (semy) rokiv : TOV "MTSEF-Ukrayina"*, 452 s.
6. 'Inozemna mova v dytyachomu sadku (Foreign Language in Kindergarten)'. Dostupno : <<http://zhuravlyk.uz.ua/organizaciya-zhittyediyalnosti-ditej-v-dnz/gurtkova-robota/anglijska-mova/inozemna-mova-v-2/?print=print>> [Data zvernennya 11 Kvitnya 2019].
7. 'Metodychni rekomendatsiyi shhodo provedennya prohulyanky v DNZ (Methodical Recommendations for a Walk in the PEI)'. Dostupno : <<https://abetkaland.in.ua/rekomendatsiyi-shhodo-provedennya-progulyanky-v-dnz/>> [Data zvernennya 17 Kvitnya 2019].
8. Topol's'kyu, VO., 2015. 'Do pytannya pro deyaki suchasni metody navchannya ditey doshkil'noho viku inshomovnoho spilkuvannya (On the Issue of Some Modern Methods of Teaching Children of Preschool Age in Foreign Language Communication)'. Dostupno : <http://stud.wiki/languages/3cob65625a3bd79a5c53a88421216d37_o.html> [Data zvernennya 5 Kvitnya 2019].

СУЧАСНА ШКОЛА: НАВЧАННЯ, РОЗВИТОК, ВИХОВАННЯ

DOI 10.33930/ed.2019.5007.13(5)-9

УДК 373.5.015.31:37.012+7](477) «195-199»

НАПРЯМИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ

*THE DIRECTIONS OF ARTISTIC AND AESTHETIC EDUCATION OF
PUPILS IN GENERAL EDUCATION ESTABLISHMENTS OF UKRAINE
IN THE SECOND HALF OF XX CENTURY*

**Т. М. Булгакова
В. Д. Гришко**

Актуальність дослідження. В умовах глобалізації і насиченості інформаційного часу особливо важливим постає питання художньо-естетичного виховання молодого покоління. Аналіз концепцій художньо-естетичного виховання в загальноосвітніх закладах України другої половини XX століття є основою для виокремлення ефективних методів вирішення сучасних проблем виховання.

Постановка проблеми. Чи надається у минулому столітті важливого значення художньо-естетичному вихованню учнів?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологічні аспекти художньо-естетичного виховання дітей та молоді знайшли відображення у працях І. Бега, О. Дем'янчука, В. Москальця та ін. Проблеми організації та ефективності художньо-естетичного виховання присвячені праці Д. Кабалецького, Б. Неменського, В. Сухомлинського та ін.

Urgency of the research. In the conditions of globalization and saturation of the information time, the issue of artistic and aesthetic education of the young generation is especially important. The analysis of the concepts of artistic and aesthetic education in in general education establishments of Ukraine in the second half of the 20th century is the basis for the selection of effective methods for solving modern education problems.

Target setting. In the last century, the importance of artistic and aesthetic education of students is given?

Actual scientific researches and issues analysis. The psychological aspects of artistic and aesthetic education of children and young people are reflected in the writings of I. Beha, O. Demyanchuk, V. Moskalets, and others. The problem of organization and effectiveness of artistic and aesthetic education is devoted to the works of D. Kabalevsky, B. Nemensky, V. Sukhomlynsky and others.

Постановка завдання. Система сучасної освіти в Україні як стратегічної галузі держави має узгоджуватись із принципами наявних економічних відносин, ставленням до неї суспільства, рівнем освітніх потреб. Упродовж останніх років чимало зроблено для визначення і спрямування діяльності загальноосвітніх закладів по шляху перспективних дій. Успішне досягнення мети залежить від багатьох чинників, важливим із яких є виховання майбутніх громадян України з високим рівнем естетичної культури.

Вклад основного матеріалу. Сучасна школа покликана розвивати в дітях потребу сприймати культурні цінності, нагромаджувати мистецький досвід та використовувати їх як основу для гармонізації ставлення до навколишнього світу. Основи цього були закладені у другій половині минулого століття, хоча й був значний перекис у сторону комуністичного виховання. У радянський відрізок часу досліджуваного нами періоду у вихованні превалювало формування якостей культурного громадянина, будівника комунізму. В художньо-естетичне виховання впліталось формування патріотизму та інтернаціоналізму, ними була пронизана художня література, музичне, образотворче мистецтво.

Висновки. Складність, широта і багатогранність проблем художньо-естетичного виховання в школі, багатоаспектність його зв'язку з реальним життям обумовлює

The research objectives. The system of modern education in Ukraine as a strategic field of the state must be in line with the principles of existing economic relations, the attitude of society to it, and the level of educational needs. During recent years a lot has been done to identify and direct the activities of general educational institutions on the way of perspective actions. Successful achievement depends on many factors, the important of which is the upbringing of future Ukrainian citizens with a high level of aesthetic culture.

The statement of basic materials. The modern school is intended to develop the need for children to perceive cultural values, to accumulate artistic experience and to use them as a basis for harmonizing the attitude towards the surrounding world. The foundations of this were laid in the second half of the last century, although there was a significant shift in the direction of communist upbringing. In the Soviet age of the period of our study in education, prevailing formation of the qualities of a cultural citizen, the builder of communism. In the artistic and aesthetic education, the formation of patriotism and internationalism, the fiction, music, and fine arts were penetrated.

Conclusions. The complexity, breadth and multiplicity of problems of artistic and aesthetic education at school, the multidimensionality of its connection with real life necessitates the use of existing experience on this

необхідність використання існуючого досвіду з цього питання та розроблення нових підходів. Вивчення здобутків української теорії і практики виховання буде сприяти удосконаленню роботи з питань підвищення культурного рівня сучасної особистості.

Ключові слова: художньо-естетичне виховання, учні, освіта, радянський період, демократизація.

issue and the development of new approaches. Studying the achievements of Ukrainian theory and practice of education will contribute to improving the work on raising.

Keywords: artistic and aesthetic education, pupils, education, Soviet period, democratization.

Актуальність теми дослідження. Людство на даному етапі перебуває у стані інтенсивного розвитку усіх сфер діяльності, що потребує переосмислення ключових проблем освітньої політики. Нові вимоги до соціокультурних перспектив, до особистісних якостей людини зумовили наголосити на піднесенні рівня духовності, культури, удосконаленні розумової активності. Повноцінна життєдіяльність дітей вимагає розвитку потреби формування у них інтелектуальних почуттів, особистісного самотворення та естетичної радості від своєї поведінки. Адекватне реагування на потреби сьогодення спрямовує педагогічну науку і шкільну практику до пошуку оптимальних шляхів підвищення рівня художньо-естетичного розвитку учнівської молоді з подальшим формуванням у неї естетичного ставлення до дійсності.

Постановка проблеми. Школа – самобутня модель суспільства, на якій проектується всі його проблеми та впливають позитивні та негативні сторони суспільного життя. Художньо-творче становлення зростаючої особистості спрямовує вектор діяльності дітей у площину культурно-духовних цінностей. В нашій країні передбачається принципово новий етап роботи з дітьми у загальноосвітніх закладах, який формує вектор духовного досвіду, оснований на дослідженнях, ідеях та працях вчених у галузі художньо-естетичного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що філософський аспект художньо-естетичного виховання відображено у працях Т. Андрущенко, М. Бахтіна, В. Ванслова, Г. Гадамера, О. Леонтєва, А. Лосєва, В. Мовчан та ін. Важливого значення досліджуваній проблемі надають вчені-психологи Г. Балл, В. Вунд, Л. Виготський, О. Оніщенко, Г. Шевченко та ін. Історичний контекст

означеної проблеми розкрито в роботах О. Бурова, Д. Джоли, І. Паласевич, О. Семашко, М. Чепіль, А. Щербо та ін.

Завданням нашого дослідження є розкриття напрямів художньо-естетичного виховання учнів другої половини ХХ століття для використання найкращих надбань педагогіки у подальшому розвитку педагогічної теорії та практики.

Виклад основного матеріалу. Всебічний та гармонійний розвиток учнів, наукова розробка питань формування комуністичної свідомості підростаючого покоління були важливими завданнями радянської педагогіки. Вся система освіти була державною, управління нею жорстко централізоване, виховній функції освіти радянська держава приділяла першочергову увагу. Художньо-естетичне виховання розвивалось у тісному зв'язку з розумовим, трудовим, моральним, фізичним. У закладах освіти створювались гуртки, студії, проводились різноманітні форми роботи, які сприяли художньо-естетичному вихованню дітей: дитячі масові заходи, свята, концерти, конкурси, огляди та ін.

В післявоєнні роки Академія педагогічних наук СРСР сумісно з Московською філармонією під керівництвом В. Шацької проводила велику експериментальну роботу з виховання у дітей високохудожнього смаку. Проводились концерти-бесіди для учнів середніх класів, де повсякчас використовувалась народна пісенна творчість, твори композиторів-класиків, фортепіанні обробки народних пісень [16, с. 203]. Дослідниця Науково-дослідного інституту психології УРСР Г. Льїна акцентувала на вмінні вчителя правильно зрозуміти і розкрити учням художній образ пісні [1 с. 243].

В 1944 році в Києві розпочав роботу Центральний будинок художнього виховання дітей, основними завданнями якого була методична допомога шкільним та позашкільним установам з питань художньо-естетичного виховання дітей. 21 грудня 1955 року за наказом Міністра освіти УРСР Центральний будинок художнього виховання дітей був реорганізований у Республіканський учбово-методичний кабінет художнього виховання дітей. Надалі в його функції почало входити: розробка шкільних програм по малюванню і музиці, гуртків художньо-естетичного спрямування, організація і проведення оглядів, олімпіад учнівської художньої самодіяльності, виставок дитячої творчості тощо. В листопаді 1969 року кабінет художнього виховання був перейменований на кабінет естетичного

виховання, а в 1979 році він ввійшов до складу Республіканського учбово-методичного кабінету виховної роботи Міністерства освіти УРСР як відділ естетичного виховання [15].

Профорієнтація школи, що була зумовлена “Законом про зміцнення зв’язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в СРСР” (1958 р.), вивела трудове виховання школярів на першу сходинку всебічного розвитку. Дітям прищеплювали красу в житті через розуміння прекрасного в постійній праці, ознайомлювали з її естетичними властивостями, з основами виробничої естетики [3, с. 226]. В 60-тих роках розроблялись програми естетичного виховання молоді, де вказувались естетичними факторами природа, праця, навчальний процес, поведінка, побут, спорт, суспільно-політична діяльність тощо. Г. Щукіна у 1966 році визначає основними завданнями естетичного виховання формування естетичних почуттів, естетичного сприйняття, естетичних понять, суджень і оцінок. У вихованні дітей та молоді вчена важливу роль відводить повсякденному життю як джерелу прекрасного та зазначає, що мистецтво в системі естетичного виховання школярів з кожним роком грає все більшу роль [11, с. 522–534].

Одним із перших, хто почав вчити дітей сприймати, відчувати, осмислювати, переживати насолоду, вміти радіти красі життя був вчитель-новатор Кіровоградської області В. Сухомлинський. Очільник сільської школи виховував у дітей творче ставлення до будь-яких видів діяльності, наголошував на вихованні красою – вчив спостерігати разом із дітьми оточуючу природу, емоційно проникати в шедеври літератури, музики, живопису, намагались творити прекрасне руками. В. Сухомлинський часто використовував у роботі з дітьми казки, прислів’я, приказки, народні афоризми, етичні повчання, усну народну творчість. У Павлівській школі щорічно діяло біля 80 гуртків, щоб кожен учень міг розкрити свої здібності [14, с. 131].

Найбільш важливою проблемою художньо-естетичного виховання в семидесятих роках ХХ століття була розробка нових шкільних програм, що намагались враховувати вимоги до естетично вихованої і освіченої людини. Були створені два варіанти дидактико-методичного підходу до організації занять у школі: одна Д. Кабалевським і Б. Неменським [2], інша – Науково-дослідним інститутом художнього виховання Академії педагогічних наук

СРСР [13]. Обидві програми були відображенням позитивних тенденцій передового педагогічного досвіду і прагнули реалізувати принцип зв'язку навчання з життям, поставивши в якості основної мети духовне збагачення особистості людини. В Україні одночасно із програмою Д. Кабалевського проводилась експериментальна перевірка системи поглибленого вивчення музики, яка була створена на основі узагальнення досвіду радянської музичної педагогіки (Б. Яворський, Б. Асаф'єв), прогресивних ідей українських композиторів-педагогів (Н. Леонтович, К. Стеценко та ін.) та народної музики [1, с. 156].

В 70-х роках директор Науково-дослідного інституту художнього виховання АПН СРСР Б. Лихачов створив концепцію естетичного виховання, в якій на рівні досягнень науки розробив естетичний ідеал, ціль, задачі, зміст, принципи, організацію, методи, педагогічні технології процесу художньої освіти і виховання естетичної культури учнів. Вчений наголошував, що потрібно зробити доступним для всіх дітей світ прекрасного, навчити їх відкривати прекрасне в науці, праці, природі, в різноманітних явищах людського життя, сприймати, розуміти і цінити мистецтво, творчість. Естетичне відношення до дійсності повинно увійти в щоденне життя школяра, школи [5, 304]. Суголосна з цим твердженням науковець Л. Масол, яка обґрунтовує та вивчає художньо-педагогічні технології в школі. Вчена розробляє принципи створення естетико-виховного середовища в дитячому колективі на основі діалогічної взаємодії суб'єктів творчої діяльності, забезпечення розвитку школярів в умовах варіативного оновлення навчальних засобів з урахуванням поліаспектності художніх напрямів, засобів художньої виразності тощо [6, с. 115–119].

Зміст художньо-естетичного виховання в період розвинутого соціалізму продовжував формуватись під впливом ідеологічних нашарувань. Перебудова середини 80-х років і викликані нею процеси оновлення всіх сторін нашого суспільства потребували відмови від цього, тому в “Основних напрямках реформи загальноосвітньої і професійної школи” були накреслені установки партії в області естетичного виховання і художньої освіти підростаючого покоління та вказано на недостатнє використання виховних і пізнавальних можливостей предметів естетичного циклу. Відмічено, що спостерігаються протиріччя між зростаючими потребами, смаками, інтересами учнів до художньої творчості і

реалізацією особистісного потенціалу в продуктивних видах діяльності [10]. В восьмидесятих роках почали звертатися до українського народного мистецтва – у школах почали організовуватись різні форми відродження національних промислів.

Продовжуючи традиції Д. Кабалевського, в 90-их роках минулого століття Р. Марченко, О. Ростовським, Л. Хлебніковою було створено програму “Музика”. Головною метою музичного виховання школярів, на думку авторів, є формування музичної культури як важливої й невід’ємної частини духовної культури. В цій програмі реалізовано концепцію музичного виховання школярів на основі української національної культури. Ця концепція полягає у визнанні провідної ролі фольклору в музично-естетичному вихованні дітей, у зверненні до народної музичної творчості крізь призму її зв’язків із духовним, матеріальним та практичним світом людини [12].

Основні ідеї естетизації підростаючого покоління у 90-х роках відображено у загальних положеннях “Концепції національного виховання” як сукупності офіційно прийнятих концептуальних викладень, які ґрунтуються на гуманізації, культуровідповідності та демократизації виховання, вікових та індивідуальних особливостях дитини, що передбачає формування у школярів естетичного ставлення до дійсності на основі народного мистецтва та кращих доробків суспільства, розвиток здатності до самостійної творчості, усвідомлення прекрасного у повсякденній життєдіяльності [4]. Творчість, як одне із актуальних питань, що відповідає потребам сучасності, визначеним Національною доктриною розвитку освіти в Україні [9] та Національною державною комплексною програмою естетичного виховання [8], розглядається як важлива умова формування різносторонньої особистості, здатної творчо включатися в життєдіяльність, самостійно розв’язувати доступні проблеми.

Проблема формування духовного світу особистості обґрунтовується в дослідженні сучасного українського вченого-педагога В. Мороза, який визначив педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до розвитку творчого потенціалу молодших школярів на уроках музики, сформулював критерії та показники діагностики готовності майбутнього вчителя до розвитку творчого потенціалу молодших школярів на уроках музики [7, с. 42]. Розкриваючи роль художньо-естетичного виховання в духовному становленні особистості, можна зазначити, що це питання й досі

залишається дискусійним, бо суть категорії “естетичного” зводиться до специфічної системи позаутилітарних взаємовідносин, внаслідок яких людина отримує духовне задоволення [6, с. 23].

Висновки. Отже, в будь-який період розвитку суспільства художньо-естетичному вихованню учнів надається виняткового значення. В радянський період другої половини ХХ століття в навчально-виховному процесі акцентувалося на вихованні майбутнього будівника комунізму. Всебічно розвинена особистість була ціллю виховання школярів, наголошувалось на поєднанні розумового, трудового, морального, естетичного і фізичного виховання. Художньо-естетичне виховання визначалось як одна із важливих сторін системи комуністичного виховання, тому були поширені різноманітні форми позакласної роботи: гуртки, студії, клуби, творчі об'єднання художньо-естетичного спрямування, свята, художні конкурси, тижні мистецтва, зустрічі з діячами мистецтва. Наголошувалось на питаннях естетики праці, краси людської думки, природи, навколишньої дійсності. Очевидним є те, що художньо-естетичне виховання і зараз залишається важливим вектором освіти. Сучасна українська школа прагне уникнути допущених помилок та поповнити досвід учнів для збагачення і облагородження системи стосунків із навколишнім.

Список використаних джерел:

1. Ільїна, ГА., 1956. ‘До питання про розкриття художнього образу при розучуванні пісні молодшими школярами’, *Питання дитячої та педагогічної психології* : *Наук. зап. Українського н.-д. Ін-ту психології*, Т. 5, 262 с.
2. Кабалеvский, ДБ., 1977. ‘Программа по музыке (с поурочной методической разработкой) для общеобразовательной школы, 1–3 классы’, М. : *Просвещение*, 112 с.
3. Бабич, СВ., Вікторов, ВО., Заволока СП., 1962. ‘Керівні матеріали про школу’, К. : *Радянська школа*, 386 с.
4. Верховна рада України, 1996. ‘Концепція національного виховання’, *Освіта*, 26 жовтня, С. 4–5.
5. Лихачев, БТ., 1974. ‘Теория коммунистического воспитания’, М. : *Педагогика*, 492 с.
6. Масол, ЛМ., 2015. ‘Художньо-педагогічні технології в основній школі : єдність навчання і виховання : метод. посіб.’, Харків : «Друкарня Мадрид», 178 с.
7. Мороз, ВВ., 2009. ‘Підготовка майбутнього вчителя до розвитку творчого потенціалу молодших школярів на уроках музики : дис. ...

- канд. пед. наук : спец. : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», К., 261 с.
8. Зязюн, ІА., Семашко, ОМ., 1995. 'Національна державна комплексна програма естетичного виховання', *Рідна шк.*, № 12, С. 29–52.
 9. Верховна рада України, 2002. 'Національна доктрина розвитку освіти', *Освіта України*, 23 квіт. (№ 33), С. 4–6.
 10. 'О реформе общеобразовательной и профессиональной школы : Сб. документов и материалов', 1984, М. : Политиздат, 112 с.
 11. Щукина, ГИ., ред., 1966. 'Педагогика', М. : Просвещение, 650 с.
 12. Ростовський, О., Хлебнікова, Л., Марченко, Р., 2007. 'Програми для середньої загальноосвітньої школи, 1–4 класи. Музика', *Мистецтво та освіта*, № 1, С. 2–6.
 13. НИИ ХВ, 1965. 'Программа средней школы. Проект для обсуждения. На правах рукописи. Музыкальное искусство', М. : АПН РСФСР, 38 с.
 14. Сухомлинський, ВО., 1977. 'Вибрані твори : в 5 т.', Т. 5, К. : Радянська школа, 639 с.
 15. ЦДАВО України. 'Ф. 4631. Оп. 2', Арк. 1–2.
 16. Шацька, ВН., 1950. 'Повышение идейно-политического уровня эстетического воспитания в школе', М. : АПН РСФСР, Вып. 30, С. 195–208.

References:

1. Il'yina, NA., 1956. 'Do pytannya pro rozkryttya khudozhn'oho obrazu pry rozuchuvanni pisni molodshymy shkolyaramy (On the Issue of the Disclosure of Artistic Image when Learning the Songs by Junior Schoolchildren)', *Pytannya dytyachoyi ta pedahohichnoyi psykholohiyi : Nauk. zap. Ukrayins'koho n.-d. In-tu psykholohiyi*, Т. 5, 262 s.
2. Kabalevskiy, DB., 1977. 'Programma po muzyke (s pourochnoy metodicheskoy razrabotkoy) dlya obshcheobrazovatel'noy shkoly, 1–3 klasy (The Program on Music (with a Lesson of Methodical Development) for Secondary Schools, 1–3 Classes)', М. : Prosveshcheniye, 112 s.
3. Babych, SV., Viktorov, VO., Zavoloka SP., 1962. 'Kerivni materialy pro shkolu (Guiding Materials about the School)', К. : Radians'ka shkola, 386 s.
4. Verkhovna rada Ukrayiny, 1996. 'Kontseptsiya natsional'noho vykhovannya (The Concept of National Education)', *Osvita*, 26 zhovtnya, S. 4–5.
5. Likhachev, BT., 1974. 'Teoriya kommunisticheskogo vospitaniya (Theory of Communist Education)', М. : Pedagogika, 492 s.
6. Masol, LM., 2015. 'Khudozhn'o-pedahohichni tekhnolohiyi v osnovniy shkoli : yednist' navchannya i vykhovannya : metod. posib. (Artistic and Pedagogical Technologies in the Primary School: the Unity of Education and Upbringing : A Manual)', Kharkiv : «Drukarnya Madryd», 178 s.
7. Moroz, VV., 2009. 'Pidhotovka maybutn'oho vchytelya do rozvytku tvorchoho potentsialu molodshykh shkolyariv na urokakh muzyky : dys. ... kand. ped. nauk : spets. : 13.00.04 «Teoriya i metodyka profesiynoyi osvity» (Preparation of the Future Teacher for the Development of Creative Potential of Junior Pupils at Music Lessons : a Thesis for Obtaining the

- Degree of a Candidate of Pedagogical Sciences : Specialty : 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education")', K., 261 s.
8. Zyazyun, IA., Semashko, OM., 1995. 'Natsional'na derzhavna kompleksna prohrama estetychnoho vykhovannya (National State Complex Program of Aesthetic Education)', *Ridna shk.*, № 12, S. 29–52.
 9. Verkhovna rada Ukrainy, 2002. 'Natsional'na doktryna rozvytku osvity (The National Doctrine of the Development of Education)', *Osvita Ukrainy*, 23 kvit. (№ 33), S. 4–6.
 10. 'O reforme obshcheobrazovatel'noy i professional'noy shkoly : Sb. dokumentov i materialov (On the Reform of General Education and Vocational Schools : Collection of Documents and Materials)', 1984, M. : *Politizdat*, 112 s.
 11. Shchukina, GI., red., 1966. 'Pedagogika (Pedagogy)', M. : *Prosveshcheniye*, 650 s.
 12. Rostovs'kyy, O., Khlyebnikova, L., Marchenko, R., 2007. 'Prohramy dlya seredn'oyi zahal'noosvitn'oyi shkoly, 1–4 klasy. Muzyka (Programs for Secondary schools, Classes 1-4. Music)', *Mystetstvo ta osvita*, № 1, S. 2–6.
 13. NII KHV, 1965. 'Programma sredney shkoly. Proyekt dlya obsuzhdeniya. Na pravakh rukopisi. Muzykal'noye iskusstvo (High school program. Draft for discussion. As a manuscript. Musical art)', M. : *APN RSFSR*, 38 s.
 14. Sukhomlyns'kyy, VO., 1977. 'Vybrani tvory : v 5 t. (Selected Works : In 5 Volumes)', T. 5, K. : *Radyans'ka shkola*, 639 s.
 15. TSDAVO Ukrainy. 'F. 4631. Op. 2 (F. 4631. Op. 2)', Ark. 1–2.
 16. Shats'ka, VN., 1950. 'Povysheniye ideyno-politicheskogo urovnya esteticheskogo vospitaniya v shkole (Increasing the Ideological and Political Level of Aesthetic Education in the School)', M. : *APN RSFSR*, *Vyp. 30*, S. 195–208.

Відомості про авторів

- Булгакова Т.М.** кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і психології Національного університету фізичного виховання і спорту України (Київ, Україна)
E-mail: bulgakova_a_0702@ukr.net
ORCID: 0000-0003-3411-4158
- Верезомська С.Ж.** кандидат історичних наук, доцент кафедри педагогіки та суспільних наук Полтавського університету економіки і торгівлі (Полтава, Україна)
E-mail: sverezomska@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8834-3494
- Волощенко Н.О.** старший викладач кафедри методик та технологій дошкільної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: nataly_76@ukr.net
- Галицький О. В.** викладач кафедри комп'ютерної інженерії та освітніх вимірювань Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: o.v.galutskyi@npu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-7694-3019
- Гришко В.Д.** Народний артист України, доцент Національної академії України імені П.І.Чайковського (Київ, Україна)
E-mail: vd hryshko@ukr.net
- Карпачова М.А.** бакалавр Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: mashakar pachova@gmail.com
- Кивлюк О.П.** доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри методології науки та міжнародної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)

-
- E-mail:** *panyolga@ukr.net*
ORCID: *0000-0002-7900-9299*
- Корнійчук А.В.** бакалавр Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: *anpkorniychuk@ukr.net*
- Мордоус І.О.** кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри методик та технологій дошкільної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: *i.a.mordous@gmail.com*
ORCID: *0000-0003-1659-001X*
- Павлишена М. О.** бакалавр Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: *pavlushuna@gmail.com*
- Поворознюк С.І.** кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри методик та технологій дошкільної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: *s_povoroznjuk@ukr.net*
ORCID: *0000-0001-5989-9864*
- Поліщук К. М.** старший викладач кафедри методик та технологій дошкільної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: *katika42@gmail.com*
- Силадій І. М.** кандидат педагогічних наук, доцент, докторант Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: *syladiy@ukr.net*
ORCID: *0000-0001-9248-0774*
-

Authors

- Bulhakova T.** PhD in Pedagogy, Senior Lecturer, Department of Pedagogy and Psychology, National University of Ukraine on Physical Education and Sport
(Kyiv, Ukraine)
E-mail: bulgakova_a_0702@ukr.net **ORCID:** 0000-0003-3411-4158
- Halytskyi O.** Lecturer, Department of Computer Engineering and Educational Measurements, National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine)
E-mail: o.halytskyi@npu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-7694-3019
- Hryshko V.** Associate Professor, National Mucis Chaikovskiy Academy
(Kyiv, Ukraine)
E-mail: vdhryshko@ukr.net
- Karpachova M.** Bachelor, National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine)
E-mail: mashakarpachova@gmail.com
- Kyвлиuk O.** Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Head of the Department of Methodology of Science and International Education, National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine)
E-mail: panyolga@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7900-9299
- Korniichuk A.** Bachelor, National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine)
E-mail: annkorniychuk@ukr.net
- Mordous I.** PhD in Pedagogy, Associate Professor, Department of Methodology and Technology of Preschool Education, National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine)
E-mail: i.a.mordous@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1659-001X
- Pavlyshena M.** Bachelor, National Pedagogical Dragomanov

-
- University
(Kyiv, Ukraine)
E-mail: *pavlushuna@gmail.com*
- Polishchuk K.** Senior Lecturer, Department of Methodology and Technology of Preschool Education, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: *katika42@gmail.com*
- Povoroznyuk S.** PhD in Linguistics, Associate Professor, Department of Methods and Technologies of Preschool Education, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: *s_povoroznjuk@ukr.net*
ORCID: *0000-0001-5989-9864*
- Syladii I.** PhD in Pedagogy, Associate Professor, Doctoral Candidate, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: *syladiy@ukr.net*
ORCID: *0000-0001-9248-0774*
- Verezomska S.** Phd in History, Associate Professor, Department of Pedagogy and Social Science, Poltava University of Economics and Trade (Poltava, Ukraine)
E-mail: *sverezomska@gmail.com*
ORCID: *0000-0001-8834-3494*
- Voloshchenko N.** Senior Lecturer, Department of Methodology and Technology of Preschool Education, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: *nataly_76@ukr.net*

Освітньо-професійна програма**«Міжнародна освіта»**

Кваліфікація «Викладач вищого навчального закладу, професіонал в галузі навчання»

Умови вступу:

- ✓ Наявність диплому про вищу освіту (рівні «бакалавр», «спеціаліст», «магістр»);
- ✓ Вступний екзаме́н з іноземної мови;
- ✓ Додаткове фахове випробування (для непрофільних спеціальностей);
- ✓ Фахове випробування.

**Виживає не сильніший
і не розумніший,
а той, хто найкраще реагує на
зміни, що відбуваються.**
(Г.Драйден)

Освітньо-професійна програма**«Менеджмент міжнародної освітньої діяльності»**

Кваліфікація «Керівник підприємства, установи, організації (менеджер з міжнародної освітньої діяльності)»

Умови вступу:

- ✓ Наявність диплому про вищу освіту (рівні «бакалавр», «спеціаліст», «магістр»);
- ✓ Наявність сертифікату про успішне складання єдиного вступного екзаме́ну з іноземної мови;
- ✓ Додаткове фахове випробування (для непрофільних спеціальностей);
- ✓ Фахове випробування.

**ДО НАВЧАННЯ ЗАПРОШУЮТЬСЯ АБИТУРІЄНТИ
З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ ЗА БУДЬ-ЯКОЮ СПЕЦІАЛЬНІСТЮ!!!**

**ІНДЕКСУВАННЯ ВИДАННЯ
“ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ”**

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ТА ПОДАННЯ РУКОПISУ ДО НАУКОВОГО ВИДАННЯ «ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ»

1. Мова написання рукопису статті: українська, російська, англійська, німецька, французька, польська.
2. Рукопис статті подається до редакції у формі: файлу рукопису, який надсилається на електронну адресу редакції **ediscourse@ukr.net** у форматі **“Автор-Назвастатті.doc”**.
3. Рукопис статті, підписаний авторами, супроводжується:
 - **зовнішньою рецензією** (для авторів без вченого ступеня) із зазначенням наукового ступеня рецензента, вченого звання, посади, місця роботи (без скорочень), завіреною печаткою;
 - якщо рукопис публікується іноземною мовою, **стаття супроводжується перекладом** завіреним фахівцем з іноземної мови (бюро перекладів, або викладачем ВНЗ іноземної мови);
 - **розширеною анотацією** (двома мовами, одна з яких англійська) в залежності від мови написання рукопису статті (додаток 2);
 - **відомостями про автора (авторів)** (додатку 1).
4. Рукопис статті не має містити заборонених до друку матеріалів, оскільки журнал є відкритим джерелом інформації. Авторський текст не має бути опублікованим раніше та не бути перекладом раніше опублікованої статті. За зміст статті та інформаційне наповнення несе відповідальність автор (автори) статті та рецензенти.
5. Форма подання статті:
 - обсяг рукопису – 20-24 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків), включаючи рисунки та таблиці;
 - кількість співавторів – не більше чотирьох, як виняток до п’яти;
 - стаття повинна бути підготовлена за допомогою **редактора Microsoft Word for Windows® (версії 97, 2000, XP, 2003, 2007)** або сумісного редактора;
 - рукопис повинен мати наскрізну нумерацію сторінок із вільним розміщенням нумерації в листі;
 - **формат аркуша** – А4 (210×297), орієнтація сторінки – **«книжна»**; поля: **ліворуч** – 2,5 см; **праворуч** – 2 см; **зверху** – 2 см; **знизу** – 2 см; **інтервал між рядками** – 1,5 пт.; інтервал між абзацами **«до»**, **«після»** – 0 пт; відступи **«праворуч»**, **«ліворуч»** – 0 пт; відступ першої строчки – 1,27 см;
 - рисунки, фотографії, графіки слід **вставляти** в текст статті **як об’єкт**. Положення об’єкта – **«в тексті»**;
 - рисунки, створені у вбудованому у *Microsoft Word* редакторі рисунків, слід подавати як згруповані об’єкти;
 - рисунки та таблиці не повинні розривати речення в абзаці, тобто вони мають бути розташовані після того абзацу, в якому на них робиться перше посилання в тексті.
 - Текст рукопису має бути побудований за загальноприйнятою схемою:
 - **індекс УДК** у верхньому лівому кутку листа (Time New Roman, 12 пт.);
 - **ініціали та прізвища авторів** у верхньому правому кутку листа (Time New Roman, 12 пт.). Порядок подання: **ім’я, по батькові, прізвище**;
 - **науковий ступінь, вчене звання** (Time New Roman, 12 пт.);
 - **електронна пошта автора**;
 - *порожній рядок*;
 - **назва статті** – великими літерами, по центру, українською (або регіональною мовою) та англійською мовами (Time New Roman, 14 пт., **жирний**). Назва статті
 - подається без використання вузькоспеціалізованих скорочень, крапка в кінці назви не ставиться;
 - *порожній рядок*;
 - **анотація** (Time New Roman, 12 пт., *курсив*) (додаток 2);
 - *порожній рядок*;
 - **ключові слова** (3-10 слів) українською, або регіональною мовою та англійською мовами (Time New Roman, 12 пт., *курсив*);
 - **Основний текст статті повинен містити наступні рубрики:**

- **актуальність теми** (Time New Roman, 14 пт.);
 - **постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями (Time New Roman, 14 пт.);
 - **аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття (Time New Roman, 14 пт.);
 - **постановка завдання** (Time New Roman, 14 пт.);
 - **виклад основного матеріалу дослідження** з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів (Time New Roman, 14 пт.);
 - **висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок** у даному напрямку (Time New Roman, 14 пт.).
 - *порожній рядок*;
 - **Список використаних джерел** (Time New Roman, 12 пт., **жирний**, по центру)
 - **References** (Time New Roman, 12 пт., **жирний**, по центру);
 - **надійшла** стаття до редакції у нижньому правому кутку листа (Time New Roman, 12 пт.) у форматі (ДД.ММ.РРРР);
 - **бібліографічний опис для цитування** (Time New Roman, 12 пт.) (додаток3).
1. **Літературні джерела**, що цитуються, повинні бути пронумеровані. Посилання на джерело подається у квадратних дужках, наприклад: "... відомо з [4]. ..." або "... розглянуто у [4, с. 203] ...". Список літератури наводиться наприкінці статті у алфавітному порядку на мові оригіналу, відповідно до **Harvard Referencing style** (гуманітарні науки та суспільні науки) – (http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/16051/22/Harvard_Referencing_style.PDF).
 2. Список літератури транслітерується латинськими літерами (**References**). Якщо наукова праця написана мовою, що використовує кириличний алфавіт, то її бібліографічний опис необхідно транслітерувати латинськими літерами. Після назви праці латинськими літерами зазначається переклад англійською мовою у дужках.
 3. Автор (автори) може бути ознайомлений з коректурою статті. Зміна верстки автором, за виключенням виправлення помилок, не допускається. Виправлену та підписану коректуру слід повернути до редакції протягом двох днів після її отримання.
 4. Рішення про можливість публікації статті приймає редколегія та незалежні рецензенти.
 5. Робота, що не відповідає вищезазначеним вимогам, буде повернена відповідальним секретарем редколегії.

Додаток 1

Відомості про автора (авторів)

	Українською мовою	Англійською мовою
Прізвище, ім'я, по батькові		
Науковий ступінь		
Учене звання		
Посада		
Кафедра		
Місце роботи (вищий навчальний заклад, кафедра без скорочень)		
Сфера наукових інтересів		
Джерело фінансування, напр., «Виконано за грантом назва, №..., НДР №...» або інше.		
Адреса надсилання видання		
Електронна адреса		
Номер мобільного телефону		
ID (у системі наукової ідентифікації)	Якщо є, або ж зареєструватися	
ORCID (http://orcid.org/)	Обов'язково	
Назва статті		

Додаток 2

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ АНОТАЦІЇ

Актуальність теми дослідження.	Urgency of the research. Target setting.
Постановка проблеми.	
Аналіз останніх досліджень і публікацій.	Actual scientific researches and issues analysis.
Постановка завдання. Виклад основного матеріалу. Висновки.	The research objective. The statement of basic materials.
Ключові слова:	Conclusions. Keywords:

Додаток 3

Бібліографічний опис для цитування:

Петренко, ТГ & Бойко, ВВ 2017, 'Вплив соціуму на девіантну поведінку дітей та молоді', *Освітній дискурс : збірник наукових праць*, № 1 (1). с. 15-21.

Наукове видання

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: збірник наукових праць

Випуск 13 (5) : педагогічні науки, 2019

Scientific edition

EDUCATIONAL DISCOURSE: collection of scientific papers

Volume 13 (5) : pedagogical sciences, 2019

Шеф-редактор: В. П. Андрущенко
Головний редактор: О. П. Кивлюк
Відповідальний редактор: І. О. Мордоус

Співзасновники:
ПП «Видавництво «Гілея»
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

Підписано до друку 27 травня 2019 р.
Формат 60x84/8. Ум.друк.арк. 6,3. Наклад 300 пр. Зам. № 73

Друк:
ФОП Корзун Д.Ю.
21027, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
тел.: (0432) 69-67-69, 603-000
(096) 97-30-934, (093) 89-13-852
e-mail: tvory2009@gmail.com
<http://www.tvoru.com.ua>